

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**GÖÇ VE İSKÂN DENEYİMİNİN KOLEKTİF HAFIZADAKİ YERİ:
ERZİNCAN İLİ ÜZÜMLÜ İLÇESİ AHISKA TÜRKLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esratur TÜRKÖĞLÜ

OCAK - 2025

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**GÖÇ VE İSKÂN DENEYİMİNİN KOLEKTİF HAFIZADAKİ YERİ:
ERZİNCAN İLİ ÜZÜMLÜ İLÇESİ AHİSKA TÜRKLERİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esranur TÜRKOĞLU

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hüseyin YADİGAROĞLU

OCAK - 2025

TRABZON

ONAY

Esranur TÜRKOĞLU tarafından hazırlanan “Göç ve İskân Deneyiminin Kolektif Hafızadaki Yeri: Erzincan İli Üzümlü İlçesi Ahıska Türkleri Örneği” adlı bu Çalışma 16.01.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/ oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Bayram SEVİNÇ	Başkan	☐	☐	
Doç.Dr. Zeynep Serap TEKTEN	Üye	☐	☐	
Doç. Dr. Hüseyin YADİGAROĞLU	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Haydar AKYAZI
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu Çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Esranur TÜRKOĞLU

16.01.2025

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması, Erzincan ili Üzümlü ilçesinde yaşayan Ahıska Türklerinin göç ve iskân deneyimlerinin, toplumsal hafıza üzerindeki etkilerini incelemektedir. Göç, insanlık tarihi boyunca birçok toplumun karşılaştığı önemli bir olgudur ve bu süreçlerin hafızada nasıl yer ettiği, bireylerin ve toplulukların kimliklerini şekillendiren önemli bir unsurdur.

Bu tezin hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Başta, beni bu süreçte destekleyen ve yol gösteren değerli tez danışmanım Doç Dr. Hüseyin YADİGAROĞLU'na araştırmam boyunca bana verdiği rehberlik, sabır ve desteği için minnettarım. Bu tezin her aşamasında bana destek olan aileme özellikle anne ve babama maddi manevi desteklerinden dolayı sevgi, saygı ve minnetlerimi sunarım. Beni bu yolculukta destekleyen arkadaşlarıma da sonsuz teşekkür ediyorum. Ayrıca, Üzümlü ilçesindeki Ahıska Türklerine ve araştırmama gönüllü olarak katılan tüm katılımcılara teşekkür ederim.

Son olarak bu çalışmanın, göç ve iskân deneyimlerinin kolektif hafıza üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik katkılar sağlayacağına inanıyorum.

Şubat, 2025

Esranur TÜRKOĞLU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	IX
TABLolar LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR LİSTESİ	XII
GİRİŞ	1-5

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	6-16
1.1. Araştırmanın Modeli	6
1.2. Araştırmanın Konusu	8
1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi	9
1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	9
1.5. Veri Toplama Araçları ve Süreci	11
1.6. Veri Analiz Yöntemleri.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

2. AHISKA TÜRKLERİ.....	17-45
2.1. Ahıska'nın Coğrafi Konumu ve Tarihi	17
2.2. Ahıska Bölgesinin Tarihi	18
2.2.1. Kıpçaklar.....	19
2.2.2. Atabekler Dönemi.....	22
2.3. Osmanlı'dan Günümüze Ahıska Türklerinin Sürgün ve Göçleri.....	23
2.3.1. 1944 Sürgünü.....	23
2.3.2. Fergana Olaylar.....	24
2.3.3. Krasnodar Olayları ve Amerika Birleşik Devletleri'ne Göç.....	26
2.3.4. Türkiye'ye Yapılan Göçler	27

2.3.4.1. 1993 Iğdır Göçü ve Sonrası	27
2.3.5. İskân Kanunu ve Türkiye'ye Yapılan Göçler	29
2.3.5.1. Ukrayna Krizi ve Ahıskalıların Son Göçü.....	33
2.3.6. Üzümlü İlçesi ve Ahıskalıların İskânı.....	33
2.3.7. Ahıska Türklerinin Türkiye'deki Adaptasyonu	36
2.3.8. Ahıska Bölgesinin Sürgünde Değişen Demografik Yapısı ve Bugünkü Durumu.....	38
2.4. Ahıska Türklerinde Kimlik	39
2.5. Ahıska Türklerinde Aile Yapısı	40
2.6. Üzümlü'deki Ahıskalıların Ekonomik Durumları.....	41
2.7. Üzümlü'deki Ahıskalılar ve Dini Hayat.....	42
2.8. Ahıskalılar ve Eğitim	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	46-61
3.1. Kavramsal Çerçeve	46
3.1.1. Göç Kavramı.....	46
3.1.2. İskân Kavramı.....	47
3.1.3. Kolektif Hafıza Kavramı.....	48
3.1.3.1. Ahıska Türklerinin Yeniden Üretilmesini Sağlayan Kolektif Hafıza Unsurları.....	49
3.2. Kuramsal Çerçeve	50
3.2.1. Kolektif Hafızada Birey-Kolektivite Çatışmasına Vurgu Yapan Yaklaşımlar	50
3.2.2. Kolektif Hafızayı Bireyin Hatırlaması Üzerinden Değerlendiren Yaklaşımlar	51
3.2.3. Kolektivite Karşısında Bireyin Esas Hatırlayıcı Olduğunu Savunan Yaklaşımlar.....	52
3.2.4. Birey ve Kolektivite Arasındaki Etkileşime Vurgu Yapan Yaklaşımlar	53
3.3. Unutma.....	55
3.3.1. Unutmanın Formları ve Hatırlama ile İlişkisi	56
3.3.2. Belleği Çarpıtma Dinamikleri ya da Hafızanın Manipülasyonu.....	58
3.4. Sürgün, Hafıza, Vatan	59
3.4.1. Ahıska Türkleri Anma Törenleri: Hafızayı Yeniden Üretmek	59
3.4.2. Ahıska Türkler'i Hafızayla Deneyimlemek.....	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR.....	62-87
4.1. Nicel Bulgular	62
4.1.1. Demografik Bilgiler	62
4.1.2. Durum Saptama Soruları.....	64
4.1.3. Davranışı Belirleme Soruları	66
4.1.4. Tutum Belirleme Soruları	67
4.1.5. Açık Uçlu Sorular	67
4.2. Nitel Bulgular.....	68
4.2.1. Göç ve İskân Kavramları Üzerine İlk Algılayış.....	71
4.2.2. Göç Öncesine Dönüş ve İlk Hatıralar	72
4.2.3. Göç Sürecinde Yaşananlar	73
4.2.4. Yine Yeniden Adaptasyon Süreci.....	74
4.2.5. Göç Sonrası Zorluklarla Mücadele	74
4.2.6. Türkiye’deki Politikalar Üzerine Düşünceleri	75
4.2.7. Farklılıklar Üzerine Bir Bakış.....	76
4.2.8. Göç Sonrası Değişen Unsurlar	77
4.2.9. Göç Sonucu Ortaya Çıkan Ekonomik Buhran	78
4.2.10. Eğitim Sisteminin Ahıska Kültürüne Uygunluğu Hakkında.....	79
4.2.11. Kültürün Nesilden Nesile Aktarımı	80
4.2.12. Ahıska Kimliğinin Temel Unsurları	81
4.2.13. Göç Sonrası Yaşanan Uyumsuzluklar.....	82
4.2.14. Göç Sonrası Kültürel Alışkanlıklarındaki Değişimler	83
4.2.15. Bu Göç Son Olsun	85
4.2.16. Ahıska Kültürü Unutulamaz	85
4.2.17. Yaşayan Kültür: Ahıska Kültürü.....	86
4.2.18. Asırlar Boyu Sürecek Değerler	87
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	88
KAYNAKÇA	93
EKLER.....	104
ÖZGEÇMİŞ.....	119

ÖZET

Bu çalışma, tarih boyunca farklı dönemlerde çeşitli göç süreçlerine maruz kalmış olan Ahıska Türkleri'nin bu göç ve iskân deneyimlerinin toplumsal hafıza üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemektedir. Özellikle Erzincan ili Üzümlü ilçesinde yaşayan Ahıska Türklerinin, bu zorlu tarihsel süreçlerin bireysel ve toplumsal hafızalarındaki yansıması, çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Göç ve iskân, Ahıska Türklerinin kimlik oluşum süreçlerini, sosyal ilişkilerini ve kültürel dinamiklerini şekillendiren kritik unsurlar olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın amacı, Ahıska Türklerinin tarihsel göç süreçlerinin ve bu süreçlerin hafızalarındaki izlerinin günümüze kadar nasıl taşındığını ve bu izlerin toplumsal hafızayı nasıl etkilediğini ortaya koymaktır.

Araştırmada, karma yöntem kullanılarak hem nitel hem de nicel veriler toplanmış ve bu veriler ışığında kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde, katılımcıların göç ve iskân deneyimlerini, bu süreçlerin bireysel ve kolektif hafızalarındaki yerini anlamak amacıyla anket yöntemi tercih edilmiştir. Anketler, katılımcıların göç süreçlerindeki kişisel deneyimlerini, yaşadıkları zorlukları, bu süreçlerin kimliklerini nasıl etkilediğini ve kolektif hafızada nasıl yer aldığını daha yakından incelemeyi amaçlamıştır. Bu sayede, bireylerin göç ve iskân deneyimleri hakkında derinlemesine bilgi edinilmiş ve bu deneyimlerin toplumsal hafızadaki yansımaları daha geniş bir perspektiften ele alınmıştır.

Elde edilen bulgular, Ahıska Türklerinin kimliklerinin oluşumunda ve toplumsal hafızalarının şekillenmesinde göç ve iskânın kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların göç deneyimleri, yalnızca bireysel bir yaşantı değil, aynı zamanda toplumsal hafıza içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu deneyimler, kültürel mirasın önemli bir parçası olarak gelecek nesillere aktarılmakta ve topluluğun kolektif kimliğinin inşasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak bu çalışma, göç ve iskânın Ahıska Türklerinin toplumsal kimlikleri ve hafızaları üzerindeki derin etkilerini ortaya koyarak, bu sürecin topluluk açısından ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Araştırma, bu topluluğun hafızasında yer eden göç ve iskân süreçlerinin, onların kültürel kimliğini ve gelecek nesillerle olan bağı nasıl şekillendirdiğini de gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, İskân, Kolektif Hafıza, Ahıska Türkleri

ABSTRACT

This study examines the impact of migration and settlement experiences on the collective memory of the Ahıska Turks, a community that has been subjected to various migration processes throughout history. The research aims to understand the place of these experiences in the collective memory of the Ahıska Turks residing in the Üzümlü district of Erzincan province. Using a mixedmethod approach, both qualitative and quantitative data were collected to gain a comprehensive understanding of how migration and settlement have shaped the individual and collective memory of this community.

The data were primarily collected through surveys, which aimed to capture the personal experiences of the participants regarding migration and settlement, and how these experiences have influenced their identities and been integrated into the collective memory. This method allowed for an in-depth exploration of the participants' migration journeys, the challenges they faced, and the ways in which these experiences have been remembered and passed down as a significant cultural heritage within the community.

The findings reveal that migration and settlement play a crucial role in the formation of the Ahıska Turks' identity and collective memory. Participants' migration experiences are not only personal narratives but also form a vital part of the collective memory within the community. These experiences are transmitted to future generations as an important cultural legacy, significantly influencing the construction of the community's collective identity. In conclusion, this study underscores the profound impact of migration and settlement on the social identity and memory of the Ahıska Turks, highlighting how these processes have been instrumental in shaping their cultural identity and intergenerational connections.

Keywords: Migration, Settlement, Collective Memory, Ahıska Turks

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Nicel Araştırmanın Örneklemine Dair Demografik Veriler	11
2	Nitel Araştırmanın Örneklemine Dair Demografik Veriler	11
3	Katılımcıların Kişisel Bilgilerinin İstatistiksel Analizi (N=341).....	62
4	Katılımcıların Yaşadıkları Yer Olan Üzümlü Hakkındaki Düşünceleri ve Üzümlü'deki Yaşamlarının İstatistiksel Analizi (N=341)	64
5	Ülkemize Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç Etme Nedenleri ve Mevcut Durumları İstatistiksel Analizi (N=341)	66
6	Ülkemize Göç Eden Ahıska Türklerinin Kültürlerini Yaşatabilme Durumlarının İstatistiksel Analizi (N=341).....	67
7	Ülkemize Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç ve İskân Hakkındaki Düşünceleri (N=341)	67
8	Ülkemize Göç Eden Ahıska Türklerinin Mesajları	69
9	Türkiye'ye Göç Eden Ahıska Türklerinin Mesajları	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil Nr.	Şekil Adı	Sayfa Nr.
1	Coğrafi Açıdan Ahıska Bölgesi	17
2	Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Göçü	28
3	Ahıska Türklerinin İskân Yerleri	34
4	Üzümlü'nün Kuzeyden Görünümü.....	34
5	25 Aralık 2015: İlk Göçmen Kafilesi Erzincan Havalimanında	36
6	Üzümlü'de Ahıska Göçmenlerine Tahsis Edilen TOKİ Konutları	37
7	Ahıska Türkleri İçin Düzenlenen Sosyal Etkinliklerden Bir Görüntü.....	38

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

İnsanlığın varoluşunun başlangıcından bu yana biçimleri, nedenleri ve gerçekleştiği mekânlardaki etkileri bakımından farklı düzlemlerde çokça tartışılan göç olgusu, bilinen insanlık tarihinden günümüze kadar uzanan tarihsel kuşakta farklı boyutlarıyla ele alınmış karmaşık bir konudur. Yer ve mekân değiştirme anlamına gelen göç pratiği, kişisel ve toplumsal yaşamdaki deneyimlere bağlı olarak farklı kültür dünyalarında farklı çağrışımlara sahip bellek biçimleri yaratır. Göç olgusuna yüklenen anlamlar, göçü tanımlamak için kullanılan kavramlar, göç etmiş ya da göç etmek zorunda kalmış bireylere/gruplara toplumsal bellekte verilen isimler ve göçmenler ile yerleşimciler arasındaki karşılaşmalarda ortaya çıkan yansımalarıdır. Bu yansımalar da göç birikiminin genel toplumsal bellekteki başlıklarından sadece birkaçıdır. Göç, bir yer değişikliğini temsil eden ortak bir anlamsal çerçeveye işaret etmekle birlikte, farklı dil ve kültürlerde farklı kavram ve anlamsal karşılıkları olan bir olgudur. Bu farklı anlamlar, göç hareketlerinin içinde gerçekleştiği kültürel, dini, siyasi ve toplumsal kategorilerden kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, her mekân değişiminde tüm sosyolojik yapılarda aynı anlamlar ortaya çıkmaz; aksine mekânlar arası göç, hareketin gerçekleştiği toplumun tarihsel, siyasal, ekonomik ve kültürel deneyimlerine dayalı bir gerçeklik olarak anlam kazanır. Türkiye'de göç çalışmaları hem konusu hem de işleniş yöntemleri açısından geniş ve zengin bir birikim ve literatür oluşturmaktadır. Türkiye'de göç çalışmaları, özellikle Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren önemli bir araştırma alanı haline gelmiştir. Bu çalışmalar, hem iç göç (kırsaldan kente göç) hem de dış göç (yurt dışına işçi göçü, mülteci hareketleri) süreçlerini kapsar. İç göç çalışmaları, genellikle sanayileşme ve şehirleşme süreçlerinin Türkiye'nin demografik yapısını nasıl dönüştürdüğünü inceler. Kırsal kesimden büyük şehirlere doğru yaşanan göç, bu şehirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel dokusunu önemli ölçüde değiştirmiştir. Bu bağlamda, gecekondu bölgeleri ve kentleşme sorunları sıkça araştırılmıştır. Dış göç çalışmaları ise, özellikle 1960'larda Almanya başta olmak üzere Avrupa'ya yönelik Türk işçi göçü üzerine yoğunlaşmıştır. Bu çalışmalar, göçmenlerin sosyo-ekonomik entegrasyonu, kimlik ve aidiyet sorunları, göçmenlerin yaşadıkları ülkelerdeki durumları ve Türkiye'ye geri dönüş süreçleri üzerine odaklanır. Göç ve yerleşim deneyimleri, toplumsal hafıza ve kimlik oluşumu gibi konular da göç çalışmalarında önemli bir yer tutar. Göçmen toplulukların yeni yerlerde oluşturdukları kültürel kimlikler, göç öncesi ve sonrası deneyimleri, göçmen kuşaklar arasındaki farklar gibi konular derinlemesine araştırılmıştır. Türkiye'deki göç çalışmaları, farklı disiplinlerden (sosyoloji, tarih, antropoloji, siyaset bilimi) gelen yaklaşımlarla zenginleşmiştir. Son yıllarda göçmenlerin karşılaştıkları zorluklar, diaspora çalışmaları ve mülteci hareketleri de araştırmalarda öne çıkan temalar arasındadır.

Daha önce de değinildiği üzere göç kavramı hem geçmişte hem de günümüzde kadim bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde ise belirsizlik ve risk ağı ile çerçevelenmiş toplum yapıları sebebiyle göç hareketlilikleri artmıştır. Bu hareketlilikler ile birlikte göç, bütün dünyada ele alınması gereken önemli konular arasında yerini almıştır. Göçün ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, dini ve doğal afetler gibi birçok nedeni vardır. En belirgin ve yoğun olanı ise ekonomik nedenlerdir. Sanayi Devrimi ile başlayan kırdan kente ekonomik göç, 1950'lerden itibaren özellikle tarımın makineleşmesi ile ivme kazanmıştır. Bunların yanı sıra ekonomik sorunlar, yoksulluk ve açlık da göçün ekonomik nedenlerindendir (Taşçı, 2009: 85). Göçün sosyal, kültürel ve dini boyutları arasında dini inançlar nedeniyle yaşanan sorunlar, sağlık sektöründeki geri kalmışlık, iyi bir iş bulma isteği, iyi bir eğitimidir (Akgür, 1997: 65). Göçün bir diğer nedeni de doğal afetlerdir. Özellikle deprem ve erozyon gibi afetler çoğu zaman yaşam alanlarına büyük zarar vermekte, ekonomik ve siyasi işleyişi sekteye uğratmakta ve elinde hiçbir şeyi kalmayanların başka topraklara göç etmesine yol açmaktadır (Taşçı, 2009: 90-91). Göçün nedenleri farklı göç türlerini de beraberinde getirmektedir. Göç, nedenlerine bağlı olarak farklı türlere ayrılabilir.

Kapalı ortamlarda ya da homojen yerleşim yerlerinde yaşayan grupların kendilerinden farklı olanlarla karşılaşmadan kendi kültürlerini ve kimliklerini tanımları çoğu zaman mümkün değildir. Bu açıdan göç, belirli kültürel grupların kendilerini tanımlamaları için oldukça etkili bir ortam yaratmaktadır. Ancak göç, diğer kültürel grupların da kendilerini anlamalarını ve yeniden tanımlamalarını sağlar (Erder, 1999: 73). Göç ve yerinden edilme, bireyleri ve grupları her zaman miraslarının sınırlarıyla karşı karşıya getirir. Bu tür çatışmalarda, geri çekilmek ve yalnızca eski görüşleri doğrulayan bir yerde düzenli bir katılımcı olmak istenir. Bu durumda diğer taraftaki her şey karanlık ve belirsiz kalır (Chambers, 2005: 144-145).

Türkiye coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle hem transit hem de hedef ülke olarak göç hareketliliğine sürekli olarak maruz kalmaktadır. Bu bağlamda çalışılacak tez konusu “Göç ve İskân Deneyiminin Kolektif Hafızadaki Yeri: Erzincan İli Üzümlü İlçesi Ahıska Türkleri Örneği” olarak başlıklandırılmıştır. Yapılan çalışmalarda göç ve kolektif hafıza kavramının birbirlerine nereye kadar, ne kadar eşlik ettiği üzerine çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma Ahıska Türkleri perspektifinden göç ve kolektif hafıza kavramlarını bir araya getirerek literatüre özgün bir değer katkısında bulunmayı amaçlandı.

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabulleri ve iskânlarına dair kanun çerçevesinde, Cumhurbaşkanınca belirlenen sayının yıllık aşılması kaydıyla “serbest göçmen” veya “iskânlı göçmen” olarak kabul edildi (T.C. Resmî Gazete, 11.07.1992, sayı:21281). Bu çalışmanın amacı; Ukrayna'da 2014 yılında çıkan iç karışıklıklar ve silahlı çatışmalar sebebiyle ülkeyi terk etmek zorunda kalan ve Erzincan ilinin Üzümlü ilçesine yerleştirilen Ahıska Türklerinin göç ve iskân sürecine yönelik yaşam deneyimlerinin toplumsal hafızadaki yerine ilişkin veriler analiz edildi. Devlet eliyle gerçekleştirilen bu göçe ilişkin elde edilecek veriler ışığında göç ve iskân süreci

irdelendi, göçün kolektif hafızadaki yeri ortaya çıkarıldı, göçün sosyal yaşama olumlu veya olumsuz etkileri ve adaptasyon ile entegrasyon sürecinde yaşanan güçlükler belirlendi, ileriye dönük göç hareketlerinde ve iskân süreçlerinde toplumsal fayda sağlayacağına inanılan öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca göçün kolektif kimlik inşasında Ahıska Türklerine etkisi ve kendilerini nasıl tanımladıkları ortaya çıkarılarak, toplumsal hayata uyumları da bu bağlamda ele alındı.

İnsanların farklı bölgelere yaptığı göç; bireysel ve küçük topluluklar halinde olabileceği gibi özellikle savaş dönemlerinde kolektif de olabilmektedir. Başka bir deyişle göç, insanların ekonomik, sosyal veya siyasi nedenlerle bireysel veya toplu olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Daha kapsamlı bir tanıma göre ise göç, kişinin ikamet ettiği yeri terk ederek daha iyi yaşam fırsatları aramak için kalıcı veya geçici olarak başka bir bölgeye yerleşmek üzere hareket etmesidir. Bu tanımlarda 'yerleşme' eylemi, göç olgusunu yer değiştirme alanının ötesine taşıyan bir unsur olarak vurgulanmaktadır. Dolayısıyla göç, insanların belirli bir süre ya da hayatlarının geri kalanı için farklı alanlara yerleşmesidir (Aksoy, 2012: 293). Göç gibi çok yönlü bir sosyal olayın pek çok nedeni olduğu kabul edilmekle birlikte, göçün nedenleri analiz edilirken iki faktör her zaman göz önünde bulundurulmalıdır: Birincisi göçmenin başlangıçtaki konumu, ikincisi ise göçten sonra göçmenin geldiği yerle ilgili nedenlerdir. Yusuf Adıgüzel'in Göç Sosyolojisi eserinde geçen Everett Lee kuramına göre, "asıl vatandaki göçe zorlayan nedenler "itici nedenler" olarak adlandırılabilirken, yeni yerleşim yeriyle ilgili nedenler "çekici nedenler" olarak adlandırılabilir." (Adıgüzel,2017:25). Bu bağlamda göz önünde bulundurulması gereken temel soru, göçün göçmenleri gönderen ülkedeki değişikliklerden mi yoksa onları çeken yerlerdeki değişikliklerden mi kaynaklandığıdır. Göçmenleri hangisinin daha fazla etkilediği, göçe yol açan nedenlerin aydınlatılması için bir fırsat sunmaktadır (Saydam, 2010: 5). Aşağıda ele alınacağı üzere Ahıska Türklerinin göç hareketlerinde itici nedenler ön plana çıkmaktadır. Bu durum elbette birçok kez yer değiştirmek zorunda kalmalarından ve gittikleri yerlerin toplumsal düzenine ve kültürüne yabancı olmalarından kaynaklanmaktadır. Bilindiği gibi, günümüzün kitlesel nüfus hareketlerinin ortaya çıkardığı iki temel sorundan biri uluslararası göçün düzenlenmesi, diğeri ise artan etnik çeşitliliğin ev sahibi ülkenin toplumu üzerindeki etkisidir. Yerleşimciler genellikle ev sahibi ülkenin nüfusundan farklıdır: Farklı geleneklere, dinlere ve kurumlara sahip toplumlardan gelebilirler. Farklı gelenekleri, dinleri ve kurumları olan toplumlardan gelirler, genellikle farklı diller konuşurlar ve farklı kültürel uygulamalara sahiptirler. Görünüşleri ve giyimleri gözle görülür şekilde farklı olabilir. Bazı göçmen grupları belirli işlerde yoğunlaşmakta ve düşük gelirli mahallelerde ayrı yaşamlar sürmektedir. Bu farklılıklar genellikle etnik köken veya ırk terimleriyle özetlenir. Birçok durumda göç, etnik azınlıkların uzun süredir var olduğu toplumdaki bölünmeleri ve çatışmaları daha da karmaşık hale getirmektedir (Castles ve Miller, 2008: .27-28).

Ahıska Türkleri 1944 yılında Orta Asya'ya sürülmüş ve kendileri gibi Müslümanlar arasında yaşamak zorunda kalmışlardır. Gelenek ve göreneklerindeki farklılıklara rağmen birlikte yaşadıkları

topluluklar da kendileri gibi Türk'tü. Ancak 1989'daki Fergana olayı¹ ve 2010'daki Mayevka olayı², aynı etnik köken ve dinin bile yerel halk ile göçmenler arasındaki bağları yeterince güçlendirmedigini ve en ufak bir kıvılcımın bile etnik çatışmayı tetikleyebileceğini göstermiştir. Son 15 yıldaki önemli bir değişiklik, uluslararası göçün yerel ve uluslararası siyasette önemli bir gündem maddesi haline gelmesidir. Örneğin Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönmesini en çok destekleyen ülkelerden ikisi olan Azerbaycan ve Türkiye, bu desteklerini Gürcistan ile ilişkilerini etkilemeyecek şekilde sürdürmeye çalışmaktadır. Ahıska Türklerinin anavatanlarından sürülmelerinin başlıca nedeni olan Rusya Federasyonu'nda (RF) ise ülkede yaşayan yaklaşık 100.000 Ahıska Türküne karşı etnik ayrımcılık yapılmakta, etnik ve siyasi baskı uygulanmaktadır. Bu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği üzere, Rusya bu konuda kısmen başarılı olmuş, 12.000 kadar Ahıska Türkü ABD'ye mülteci olarak kaçmıştır. Rusya ayrıca bu durumu Gürcistan üzerinde bir baskı aracı olarak kullanmaya çalışmaktadır. Ahıska Türkleri ile ilgili gerek Türkiye'de gerekse uluslararası literatürde çeşitli çalışmalar mevcuttur ancak bu çalışmalar ya bölgedeki uzmanlar tarafından anlatılmakta ya da Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüş sürecine taraf olan devletlerin, uluslararası kuruluşların ve düşünce kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda yapılmaktadır. Ayrıca bu çalışmalar ağırlıklı olarak Ahıska Türklerinin 1944 sürgününe odaklanmaktadır. Kolektif travma ile karakterize olan Ahıska Türklerinin kimlik oluşumunda sürgün kavramı etkili bir faktör olmakla birlikte, Ahıska Türklerinin göçü de önemli bir faktördür. Bu nedenle, Ahıska Türklerinin göçü ve bunun nedenleri, yaşadıkları zor süreci daha iyi anlamak için analiz edilebilir.

Göç birden çok unsuru içerisinde barındıran, titizlikle irdelenmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç olgusu ile hareket eden sadece insan bedeni değildir. Kolektif bir göç ile dil, din, tarih, gelenek, görenek gibi kültürel unsurlarda hareket etmektedir. Varılan noktada da bu değerler genellikle korunmaya çalışılsa da ya yeni kültürü ile karşılaşınca belirli değişimlere uğramaktadır ya da tamamen asimilasyona uğramaktadır. Bu bakış açısı ile Ahıska Türklerinin kolektif göç sürecinde kültürel unsurlarının mevcut durumuna ilişkin de veriler elde edildi.

Çalışmada belirlenen konu çerçevesinde kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirildi. Taranan literatür sonucuna göre uygulanacak anket ve yarı yapılandırılmış görüşme için katılımcılara yöneltilen sorular hazırlandı. Kavramsal ve kuramsal çerçeve üzerinde çalışılarak, konuya yönelik teorik perspektif çizilecektir. Hazırlanan sorulara ilişkin öncelikli gerekli pilot çalışmalar yapılacak ve pilot çalışmaya göre düzeltilmesi gereken yerler revize edildi. Pilot çalışma sonrası sahaya inilerek katılımcılardan veriler toplandı. Toplanan veriler güvenilirlik ve geçerlilik hususları göz önünde

¹ Fergana Olayı, 1989 yılında Özbekistan'ın Fergana Vadisi'nde Özbekler ile Ahıska Türkleri arasında yaşanan ve sonucunda yüzlerce Ahıska Türkü'nün hayatını kaybettiği ve binlercesi zorunlu göçe maruz kaldığı etnik çatışmalardır (Aktürk, 2012:158).

² Mayevka Olayı, Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecinde Kırgızlar ile Ahıska Türkleri arasında yaşanan ve Ahıska Türklerinin zorla yerlerinden edilmesine yol açan etnik çatışmalardır (Aydingün, 1998:75). Bu olaylar Sovyet sonrası dönemdeki etnik gerginliklerin ve Ahıska Türkleri'nin maruz kaldığı zorunlu göçlerin bir örneği olarak görülmektedir (Aydingün, 1999:77).

bulunarak analiz edildi. Karma yöntem kullanılacağı için nicel veri sonuçları doğrudan aktarıldı, nitel veri sonuçları da bilimsel perspektif ışığında yorumlandı. Çalışmanın sonunda da elde edilen bulgulara yönelik bir sonuç kısmı ile çalışma sonlandırıldı. Bu çalışma bütün bilimsel etik ve ahlak kuralları göz önünde bulundurularak, titizlikle yürütüldü.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Karma araştırma yöntemi (mixed method), nitel ve nicel veri toplama ve analiz süreçlerini bir araya getirmektedir. Araştırma yönteminde de hem nitel hem de nicel veriler eş zamanlı olarak toplanır ve analiz edilir. Karma yöntem de elde edilen verilerle araştırmaya geniş bir perspektif çizmek amaçlanmaktadır. Nicel verilerin ve nitel verilerin aynı çalışma içerisinde yer alması farklı yöntemleri bir araya getirerek ayrı ayrı çalışılan bu yöntemlerin zayıf yönlerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Karma yöntem çalışmaları hem veri açısından hem de bu verilerin analizi yönünden çalışmayı genişleten ve geliştiren bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Mazlum, 2017: 11-13).

Karma yöntemin de tıpkı diğer yöntemlerde olduğu gibi güçlü ve zayıf yönleri vardır. Bu yöntemin güçlü yönleri, hem nicel hem de nitel veriler çalışmaya zenginlik, geniş bir bakış açısı katar. Çıkan sonuçların genellenebilirliği artar, elde edilen sayısal verilerle nitel veriler güçlendirilebilir. Her yöntemin bünyesinde barındırdığı gibi zayıf yönleri de vardır. Hem nitel hem de nicel veriler için ayrı veri toplama araçlarını oluşturmak, hem nicel hem nitel veri toplamının sahada yaşatacağı zorluklar, hem nakit hem de vakit anlamında ekonomik bir tercih olmayabilir (Creswell ve Clark, 2011: 37).

Bu çalışmada karma yöntem tercih edilerek çalışmaya sunacağı farklı yollarla toplanmış verilerin çeşitli şekilde analizinin çalışmaya perspektif açısından derinlik katacağı ve uygun yöntemin bu olduğu görüldü. Karma yöntemlerle yürütülen araştırmaların en büyük avantajı, iki yöntemin eksikliklerini kapatması ve araştırmanın güvenilirliğini artırmasıdır. Özellikle sosyal bilimlerde karma yöntemler, araştırma bulgularının sağlamasını yaparak daha tutarlı sonuçlar elde edilmesini sağlar (Tunalı vd.,2019: 109). Johnson ve Onwuegbuzie (2004) bu konuda, karma yöntemin tek başına nitel ya da nicel yaklaşımlarla yapılamayacak kadar kapsamlı bilgi sunduğunu belirtmektedir (Tunalı vd., 2019: 108).

Araştırma problemine daha kapsamlı ve derinlemesine yanıt verebilmek için hem nicel hem de nitel yaklaşımlar bir arada ele alınmıştır. Nicel boyut, katılımcıların demografik ve sosyoekonomik durumları ile göç ve iskân sürecindeki deneyimlerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda veri toplama

aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anketler, katılımcıların göç deneyimlerini, yaşadıkları zorlukları ve bu sürecin üzerlerindeki etkilerini ölçmek amacıyla yapılandırılmıştır. Nicel veriler, katılımcıların bu deneyimleri hakkında sayısal ve ölçülebilir bilgiler sunarak, genel eğilimleri ve ortak özellikleri ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın problemi, nesiller boyunca göç etmek zorunda kalmış Ahıska Türklerinin Erzincan'ın Üzümlü ilçesine göç serüvenlerinde kolektif hafızalarında taşıyıp, sakladıkları ve aktardıkları aynı mıdır sorusu üzerinden şekillenmiştir.

Nitel boyut ise, katılımcıların göç ve iskân süreçlerine ilişkin daha derinlemesine ve ayrıntılı bilgi edinmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Görüşmeler, katılımcıların göç ve iskân süreçleriyle ilgili kişisel deneyimlerini, duygularını ve bu süreçlerin toplumsal hafızadaki yerini anlamaya yönelik açık uçlu sorular içermektedir. Bu görüşmeler, katılımcıların bu deneyimleri nasıl algıladıklarını ve bu deneyimlerin onların kimlik ve toplumsal bellekteki yerini nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Görüşmeler, Erzincan ili Üzümlü ilçesinde yaşayan Ahıska Türkleri arasından, amaçlı örneklemenin tipik durum örnekleme yöntemiyle seçilen katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilmiş ve gerekli izinler alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Karma yönteminde çok çeşitli desenleri yer almaktadır. Bu çalışma için yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Yakınsayan paralel desende nicel ve nitel veriler eş zamanlı olarak toplanmaktadır. Nicel ve nitel veriler toplandıktan sonra elde edilen veriler karşılaştırma veya ilişkilendirme çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu desen de temel nokta nicel ve nitel verilerin eş zamanda toplanıp değerlendirilmelerinin ayrı ayrı yapılmasıdır. Nitel ve nicel verilerden herhangi birine öncelik verilmeden sonuçları birleştirilir ve paralel bir noktada harmanlanır (Mazlum, 2017: 15).

Bu çalışmada kullanılan yakınsayan paralel karma desen, nitel ve nicel verilerin eş zamanlı olarak toplanmasını ve analiz edilmesini sağlamaktadır. Bu yaklaşım sayesinde her iki yöntem ile elde edilen verilerin sonuçlarının ilişkilendirilmesi ve daha güvenilir, bütüncül sonuçlar elde edilmesi amaçlandı. Bu çalışmada paralel karma desen tercih edilerek hem nicel hem de nitel verilerin birlikte kullanılması, araştırma probleminin farklı boyutlarını daha kapsamlı bir şekilde ele alarak, göç ve iskân deneyimlerinin bireylerin ve topluluğun hafızasındaki yerini derinlemesine inceleme imkânı sundu.

Bu çalışmada, nitel ve nicel veriler için iki farklı analiz tekniği kullanılmıştır. Nicel analiz aşamasında, katılımcıların anket formu aracılığıyla sağladığı veriler, SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anket sonuçları, katılımcıların demografik ve sosyoekonomik durumları ile göç ve iskân sürecindeki deneyimlerini sayısal olarak değerlendirme imkânı sağlamıştır. SPSS ile yapılan analizde, frekans dağılımları, yüzde hesaplamaları ve ortalama değerler gibi temel istatistiksel

yöntemler kullanılmıştır. Bu yöntemler, göç ve iskân deneyimlerinin nicel boyutunu anlamaya ve genel eğilimleri ortaya koymaya yönelik önemli bulgular sunmuştur.

Nitel analiz aşamasında ise, yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Betimsel analiz nitel veri toplama yönteminde kullanılan derinlemesine mülakat sonucu elde edilen verilerin belirli kategoriler ekseninde elde edilen verilerin yakın kavramlarını ortaya çıkaran ve temalaştırılarak yorumlanmasını içeren bir analizdir. Betimsel analizde elde edilen nitel veriler belirli temalara ayrılarak verilerin belirli kategoriler altında daha anlaşılır hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Oluşturulan temalara yönelik veriler doğrudan alıntı şeklinde sunulularak yorumlanır. Bu veriler doküman, görüşme ve gözlem verilerini içerebilmektedir. Burada temalar arası ilişkiler de açık şekilde ortaya konulmaktadır. Bu ilişkilerde sınıflandırılan veriler yorumlanarak veriler akademik düzlemde anlamlı hale getirilir (Baltacı,2019:379). Betimsel analiz, katılımcıların göç ve iskân süreçleriyle ilgili derinlemesine görüşlerini, duygularını ve yaşadıkları deneyimleri anlamak için kullanılmıştır. Nitel veriler, katılımcıların anlatıları üzerinden temalar ve kategoriler oluşturularak sistematik bir şekilde incelenmiştir. Nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünden ziyade, veri doyum noktasına ulaşmak önem arz ettiğinden, veri toplama süreci yeterli bilgiye ulaşılan kadar devam ettirilmiştir. Bu süreç, katılımcıların deneyimlerinin ve algılarının derinlemesine anlaşılmasını ve toplumsal hafızadaki yerinin ortaya konmasını sağlamıştır.

Araştırmanın ilişkilendirilme aşamasında, nitel ve nicel sonuçlar birlikte değerlendirilerek bir bütünlük sağlanmıştır. Nicel analizler ile elde edilen veriler, katılımcıların göç ve iskân deneyimlerinin genel eğilimlerini ortaya koyarken, nitel analizler bu deneyimlerin derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına olanak tanımıştır. Nitel verilerin betimsel analizi ile nicel verilerin istatistiksel sonuçları karşılaştırılarak, araştırma bulgularının tutarlılığı ve geçerliliği artırılmıştır. Bu şekilde, nitel ve nicel verilerin bir arada kullanılması, göç ve iskân deneyimlerinin hem bireysel hem de toplumsal hafızadaki yerinin daha kapsamlı bir şekilde incelenmesine katkı sağlamıştır.

1.2. Araştırmanın Konusu

Göç, tarih boyunca toplumsal yapılar ve kültürel kimlikler üzerinde derin etkiler bırakmış kadim bir olgu olarak kabul edilmektedir. İnsan toplulukları, çeşitli sebeplerle yaşadıkları yerlerden ayrılarak yeni yerlere göç etmiş ve bu süreç, bireylerin ve toplumların kimliklerinin, kültürlerinin ve toplumsal yapılarının yeniden şekillenmesine yol açmıştır (Castles ve Miller, 2009: 21). Kültürel bellek, bu göç hareketleri sırasında yaşanan deneyimlerin, karşılaşılan zorlukların ve edinilen yeni kimliklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan önemli bir unsurdur. Göç eden toplumlar, yeni yerleşim yerlerinde kendi kültürel değerlerini, geleneklerini ve hafızalarını koruma çabası içine girerken, aynı zamanda bu yeni çevreye adapte olarak kültürel bir dönüşüm süreci yaşamaktadırlar (Assmann, 2008: 110).

Göç kavramının dünya genelinde ve Türkiye özelinde bu denli önemli bir yere sahip olması, sosyolojik açıdan göç olgusunu daha yakından incelemeyi zorunlu kılmaktadır. Göç, bireylerin ve toplulukların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal anlamda hayatlarını yeniden şekillendiren bir süreçtir. Dolayısıyla, böylesine derin etkileri olan bir olgunun, toplulukların kolektif hafızasında nasıl bir değişim yarattığı büyük bir araştırma konusu haline gelmiştir. Göç sürecinin bireyler ve topluluklar üzerindeki etkileri, sadece göçün kendisiyle sınırlı kalmayıp, göç sonrası iskân ve adaptasyon süreçlerinde de devam etmektedir.

Bu tez çalışmasının konusu, Erzincan ili Üzümlü ilçesine 2014 yılında yerleştirilen Ahıska Türklerinin göç ve iskân süreçleri ile bu deneyimlerinin kolektif hafızadaki yerini incelemektir. Bu bağlamda, Ahıska Türklerinin göç deneyimleri ve bu süreçte kolektif hafızalarında nasıl bir dönüşüm yaşadıkları, araştırmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın temel amacı, 2014 yılında Ukrayna’da başlayan iç karışıklıklar ve silahlı çatışmalar nedeniyle ülkeyi terk etmek zorunda kalan ve Erzincan ilinin Üzümlü ilçesine yerleştirilen Ahıska Türklerinin göç ve iskân süreçlerine dair yaşam deneyimlerini ve bu deneyimlerin toplumsal hafızadaki yerini incelemektir. Çalışma, bu deneyimlerin kuşaktan kuşağa aktarımına ilişkin verileri ortaya çıkararak, bu zorunlu göçe ilişkin süreçleri daha yakından irdelemeyi amaçlamaktadır.

Elde edilecek bulgular ışığında, göç ve iskân süreçlerinin Ahıska Türklerinin kolektif hafızasındaki yeri belirlenecek, göçün sosyal yaşam üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri değerlendirilecek ve adaptasyon ile entegrasyon süreçlerinde yaşanan zorluklar ortaya konulacaktır. Böylece, gelecekte yaşanacak göç hareketlerinde ve iskân süreçlerinde toplumsal fayda sağlayabilecek öneriler geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Ayrıca, göçün kolektif kimlik inşasındaki rolü ve Ahıska Türklerinin kendilerini nasıl tanımladıkları gibi konular ele alınarak, çalışmanın literatüre önemli katkılar sunması beklenmektedir. Türkiye'nin jeopolitik konumu ve siyasal tercihleri nedeniyle göç ve göçmenlik konuları, bilimsel araştırmalar için her zaman popüler bir alan olmuştur. Bu çalışmanın özgün değeri, geniş bir perspektiften ele alınan kavramsal ve kuramsal çerçevesi ile sağlanacaktır. Ahıska Türkleri üzerine yakın döneme dair kapsamlı ve derinlemesine bir inceleme sunularak, göç literatürüne kayda değer bir katkı yapılması amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, 2014 yılında Ukrayna’da çıkan iç karışıklıklar sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından 2015 tarihinden başlayıp 2017’ye kadar 4 grup halinde Erzincan ili

Üzümlü ilçesine yerleştirilen Ahıska Türklerinden oluşmaktadır. Bu kapsamda, çalışmanın verileri Üzümlü ilçesinin Yunus Emre Mahallesi ve Fatih Mahallesi'nde yaşayan bireylerden toplanmıştır. Örneklem, bu mahallelerde ikamet eden ve göç sürecine dair deneyimleri ve bu deneyimlerin hafızadaki yerini ifade edebilecek bireylerden seçilmiştir.

Araştırmanın evreni, Erzincan ili Üzümlü ilçesinde yaşayan Ahıska Türklerinden oluşmaktadır. Bu kapsamda, çalışmanın verileri Üzümlü ilçesinin Yunus Emre Mahallesi ve Fatih Mahallesi'nde yaşayan bireylerden toplanmıştır. Araştırmada hem nicel hem de nitel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır ve bu doğrultuda iki farklı örneklem grubu oluşturulmuştur.

Nicel Örneklem: Bu çalışmada nicel örneklem belirlenirken temsil gücünün en iyi sonuç vereceği örneklem olan basit rastgele örnekleme yöntemi kullanıldı. Basit rastgele örnekleme yönteminde araştırmaya veri aktarımını sağlayacak kişilerin seçiminin şans ve olasılığa bağlı olduğu, rastgele katılımcı durumunu belirleyen yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Basit rastgele örneklemede bütün katılımcıların araştırma potansiyelinin eşit olması durumunu ifade etmektedir (Tunalı vd., 2019, s. 132). Bu yöntemin seçilme sebebi çalışma ekseninde bütün potansiyel katılımcılara eşit hakkı sağlamak ve çalışma için elde edilecek verilerde en üst düzeyde güvenilirlik ve geçerlilik çizgisini tutturabilmektir. Bu yöntem ile evrenin tamamını temsil edebilecek büyüklükte bir örneklem seçildi. Araştırmada, nicel verilerin genellenebilirliğini artırmak amacıyla 341 kişi katılımcı olarak belirlendi. Katılımcılar, Üzümlü ilçesinin Yunus Emre Mahallesi ve Fatih Mahallesi'nde ikamet eden ve Ahıska Türklerinin göç sürecine dair deneyimleri olan bireyler arasından seçildi.

Nitel Örneklem: Nitel araştırmada ise amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına uygun olarak belirli özelliklere sahip katılımcıların seçilmesini nitelermektedir. Burada temel beklenti amaca yönelik seçimlerin yapılmasıdır (Baki,2012:8). Amaçlı örneklem yöntemi ise tipik durum örnekleme olarak belirlenmiştir. Bu yöntemin seçilme sebebi aynı göç serüvenini yaşayan, benzer yaşamışlıklara sahip, araştırmada nitel verilerin derinlemesine incelenebilmesi için göç süreci hakkında bilgi sahibi olan ve bu deneyimlerin hafızadaki yerini ifade edebilecek 20 kişiyi belirlemede önemli rol oynamasıdır. Amaçlı örnekleme ile seçilen tipik durum örnekleme kapsamında katılımcılar, Ahıska Türklerinin göç ve iskân sürecine dair kişisel deneyimlerini paylaşabilecek, bu süreçte aktif olarak yer almış veya bu süreçten etkilenmiş bireyler arasından seçilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları Erzincan ili Üzümlü ilçesi ile sınırlıdır ve bu ilçede yer alan Yunus Emre Mahallesi ve Fatih Mahallesi'nde yaşayan Ahıska Türkleri ile sınırlı bir örneklem üzerinden yapılmıştır.

Tablo 1: Nicel Araştırmanın Örneklemine Dair Demografik Veriler

Özellikler	Nicel Araştırma (n=341)
Yaş	
18-25	68
25-35	79
35-45	83
50 ve üzeri	111
Cinsiyet	
Kadın	203
Erkek	138
Medeni Durum	
Evli	273
Bekâr	43
Dul	22
Boşanmış	3

Tablo 2: Nitel Araştırmanın Örneklemine Dair Demografik Veriler

Özellikler	Nitel Araştırma (n=20)
Yaş	
18-25	3
25-35	4
35-45	8
50 ve üzeri	5
Cinsiyet	
Kadın	12
Erkek	8
Medeni Durum	
Evli	13
Bekâr	4
Dul	3
Boşanmış	0

1.5. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Bu çalışmada nitel ve nicel veri toplama araçları bir arada kullanıldı. Nicel veriler için anket formu, nitel veriler için ise yarı yapılandırılmış form ve saha notları aracılığıyla elde edildi. Bu araştırmada tarama yöntemi kullanılmış ve veriler anket tekniği ile elde edildi. Anket, belirli bir konu hakkında veri toplamak amacıyla hazırlanan ve katılımcıların görüşlerini, deneyimlerini veya özelliklerini belirli sorular aracılığıyla öğrenmeyi hedefleyen bir veri toplama aracıdır. Anketler, kapalı uçlu veya açık uçlu sorulardan oluşabilir ve genellikle sayısal olarak analiz edilebilecek türde veriler sağlar. Kapalı uçlu sorular, katılımcıların belirli seçenekler arasından seçim yapmasını gerektirirken, açık uçlu sorular katılımcılara kendi yanıtlarını ifade etme özgürlüğü verir. Anketler,

geniş bir örneklem grubundan veri toplamak için etkili bir yöntem olup, katılımcıların demografik özellikleri, tutumları, davranışları ve deneyimleri hakkında bilgi sağlar (Sevinç,2014:245-250).

Yarı yapılandırılmış görüşme ise, veri toplama sürecinde kullanılan nitel bir araştırma yöntemidir. Bu tür görüşmelerde, araştırmacı önceden belirlenmiş ana sorular ve konular çerçevesinde katılımcılarla görüşmeler yapar. Ancak, görüşme sırasında katılımcıların verdikleri yanıtlara göre yeni sorular eklenebilir ve görüşmenin yönü esnek bir şekilde değiştirilebilir. Bu esneklik, yarı yapılandırılmış görüşmeleri derinlemesine bilgi toplamak için uygun bir yöntem haline getirir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların düşüncelerini, duygularını ve deneyimlerini kendi kelimeleriyle ifade etmelerine olanak tanır, bu da araştırmacının konuyu daha kapsamlı ve detaylı bir şekilde incelemesine sağlar. Bu yöntem, katılımcıların belirli bir konuya ilişkin algılarını ve deneyimlerini derinlemesine anlamak için kullanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 139-145).

Anket formu, nicel veriler için hazırlanan anket formu, katılımcıların demografik bilgilerini, sosyoekonomik durumlarını ve göç ile iskân süreçlerine dair deneyimlerini ölçmeyi amaçlayan kapsamlı bir veri toplama aracıdır. Anket, toplamda 35 sorudan oluşmaktadır ve kapalı uçlu, çoktan seçmeli, derecelendirme ölçekleri (Likert tipi) ve birkaç açık uçlu soruyu içermektedir.

Anketin hazırlanma sürecinde, öncelikle göç, kültürel bellek ve Ahıska Türklerinin özgün deneyimlerine dair kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Literatürde yer alan benzer çalışmalar incelenerek, bu çalışmalarda kullanılan soru kalıpları ve temalar göz önünde bulundurulmuştur. Bu sayede, anketin soruları katılımcıların göç ve iskân süreçlerine dair kapsamlı bilgi vermesine olanak tanıyacak şekilde oluşturulmuştur.

Anketin içeriği şu şekilde yapılandırılmıştır:

1. Demografik Bilgiler: Anketin ilk bölümü, katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, meslek gibi demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümdeki sorular, katılımcıların genel profilini ortaya koyarak, demografik faktörlerin göç ve iskân deneyimleri üzerindeki etkilerini analiz etmeye yardımcı olur.
2. Sosyoekonomik Durum: Bu bölümde, katılımcıların gelir düzeyi, iş durumu, hane halkı büyüklüğü gibi sosyoekonomik durumlarını ölçen sorular yer almaktadır. Bu sorular, katılımcıların ekonomik koşullarının göç sürecindeki deneyimlerini nasıl etkilediğini anlamak için hazırlanmıştır.
3. Göç ve İskân Deneyimleri: Anketin bu bölümü, katılımcıların göç sürecine dair deneyimlerini, karşılaştıkları zorlukları ve bu süreçlerin kimlikleri üzerindeki etkilerini değerlendirmeye yönelik sorular içerir. Likert ölçeği ile hazırlanan sorular, katılımcıların göç deneyimlerini ve bu deneyimlerin toplumsal hafızadaki yerini değerlendirmelerini

sağlar. Örneğin, “Göç deneyimi, aile bağlarımı güçlendirmiştir” gibi ifadelerle, katılımcıların bu ifadelere ne derece katıldıkları sorulmaktadır.

4. Açık Uçlu Sorular: Anketin son bölümünde, katılımcıların göç ve iskân süreçleri hakkındaki derinlemesine görüşlerini ifade edebilecekleri birkaç açık uçlu soru bulunmaktadır. Bu sorular, katılımcıların bu süreçle ilgili kişisel düşüncelerini ve bu deneyimlerin hafızalarındaki yerini kendi kelimeleriyle ifade etmelerine olanak tanır.

Anket formunun hazırlanmasında, literatürdeki benzer çalışmalardan yararlanılmış ve bu alanda yapılan araştırmaların bulgularından esinlenilerek sorular geliştirilmiştir. Bu yaklaşım, anketin hem bilimsel olarak geçerli ve güvenilir olmasını sağlamak hem de katılımcıların göç ve iskân deneyimlerine dair kapsamlı bilgi sunmasına olanak tanımaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu nitel veriler için kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat formu, katılımcıların göç ve iskân deneyimlerine ilişkin daha derinlemesine bilgi edinmeyi hedeflemektedir. Mülakatlar sırasında kullanılan sorular, açık uçlu olup, katılımcıların kendilerini rahatça ifade edebilmesine olanak sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Saha notları, bu çalışmada elde edilen nitel verilerin desteklenmesi açısından kullanılacaktır. Saha notları, araştırmacının mülakatlar sırasında ve sahada yaptığı gözlemlerini sistematik bir şekilde kaydettiği notlardır. Bu notlar, katılımcıların sözlü ifadelerinin yanı sıra; beden dili, jest ve mimik gibi sözel olmayan iletişim biçimlerini, ortamın genel atmosferini, katılımcıların duygusal durumlarını ve mülakat sürecinde ortaya çıkan dikkat çekici ayrıntıları içerir. Saha notları, katılımcıların ifadelerinin arka planındaki duyguları ve tutumları anlamada önemli bir rol oynar. Bu, özellikle katılımcıların belirli konulara verdikleri tepkilerin, onların göç ve iskân deneyimlerine dair derinlemesine bir iç görü sunmasına olanak tanır (Creswell, 2013: 49).

Saha notları, betimsel analiz aşamasında önemli bir veri kaynağı olarak kullanılacaktır. Katılımcıların doğrudan ifade edemedikleri veya farkında olmadan sergiledikleri duygusal tepkiler ve tutumlar, saha notları aracılığıyla daha iyi anlaşılabilir. Örneğin, katılımcıların belirli bir soruya verdikleri tepki sırasında gözlerini kaçırmaları, duraklamaları veya yüz ifadelerindeki değişiklikler, onların bu konudaki duygusal durumlarını ve düşüncelerini ortaya koyabilir. Bu nedenle saha notları, mülakatlardan elde edilen verilerin daha kapsamlı ve derinlemesine analiz edilmesine katkıda bulunur. Ayrıca, saha notları sayesinde mülakat sırasında yaşananlar, bağlam içinde değerlendirilebilir ve katılımcıların ifadelerinin arkasındaki anlamlar daha iyi anlaşılabilir (Creswell, 2013: 50).

Nicel veri toplama süreci, Erzincan ili Üzümlü ilçesinde yaşayan Ahıska Türkleri ile yüz yüze yapılan mülakatlar ve anket çalışmaları ile gerçekleştirilmiştir. Aşağıda veri toplama sürecinin adımları detaylı bir şekilde açıklanmıştır:

1. Etik İzinlerin Alınması: Araştırmanın yürütülmesi öncesinde, etik kurallara uygun olarak araştırma tasarımı oluşturulmuş ve gerekli etik izinler alınmıştır. Bu izinler, araştırmanın katılımcıların haklarına saygı gösterilerek yürütülmesini ve gizlilik ilkelerine uyulmasını garanti altına almıştır. Etik kuruldan alınan onay, araştırmanın her aşamasında etik ilkelere uygun hareket edildiğini belgelemektedir (Ek 3 izin Belgesi ve Ek 4 Etik Kurul İzin Belgesi'ne yer verilmiştir).

2. Onam Formlarının İmzalanması: Araştırmanın başlangıç aşamasında, katılımcılara mülakatların ve anketlerin amacı, süreci ve gizlilik ilkeleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Bu bilgilendirme sürecinde, katılımcılara araştırmanın etik kurallara uygun olarak yürütüleceği ve elde edilen verilerin sadece bu araştırma amacıyla kullanılacağı açıklanmıştır. Katılımcıların hakları, gönüllü katılımın önemi ve araştırmadan istedikleri zaman çekilebilecekleri vurgulanmıştır. Bu bilgilendirme sonrasında, her katılımcıdan yazılı onam formu imzalatılmıştır. Onam formu, mülakatların ses kaydı alınacağını ve elde edilen verilerin gizlilik ilkeleri doğrultusunda saklanacağını beyan eden bir taahhüt niteliğindedir. Bu süreç, katılımcıların gönüllü katılımını ve verilerin etik kurallara uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır.

3. Anket Uygulaması: Nicel verilerin toplanması amacıyla hazırlanan anket formu, katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, katılımcıların anket sorularını doğru ve eksiksiz bir şekilde anlamalarını sağlamak için araştırmacı rehberlik etmiştir. Anketlerin yüz yüze uygulanması, katılımcıların sorularla ilgili olası tereddütlerini gidermeye ve soruların doğru anlaşılmasını sağlamaya yönelik bir avantaj sunmuştur. Araştırmacı, anket uygulaması sırasında katılımcıların sorduğu sorulara yanıt vererek, katılımcıların anlamadıkları noktaları açıklığa kavuşturmuştur. Bu süreç, verilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak amacıyla titizlikle yürütülmüştür. Anket uygulaması sırasında, katılımcıların anketi kendi hızlarında tamamlamalarına özen gösterilmiştir.

4. Görüşmelerin Yapılması: Görüşme, katılımcılarla birebir görüşmeler şeklinde gerçekleştirilmiştir ve bu görüşmelerde yarı yapılandırılmış bir form kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış form, katılımcıların göç ve iskân deneyimlerine dair düşüncelerini ve duygularını derinlemesine ifade edebilecekleri şekilde tasarlanmıştır. Her mülakat, katılımcının rahat ve güvende hissetmesini sağlamak amacıyla uygun bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar sırasında, katılımcıların anlatımlarını özgürce yapabilmeleri için dikkatli ve empatik bir yaklaşım benimsenmiştir. Görüşmelerin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesi, verilerin eksiksiz bir şekilde analiz edilmesine olanak tanımıştır. Ayrıca, mülakatlar sırasında yapılan gözlemler saha notları ile desteklenmiştir, böylece katılımcıların ifadelerinin yanı sıra beden dili, jest ve mimikleri de kayıt altına alınmıştır.

5. Saha Notlarının Tutulması: Mülakatlar sırasında, sadece katılımcıların söyledikleri değil, aynı zamanda beden dilleri, duygusal tepkileri ve konuşma sırasında vurguladıkları noktalar da araştırmacı tarafından dikkatlice not edilmiştir. Bu saha notları, katılımcıların sözlü ifadelerinin ötesinde, onların duygu durumları ve düşüncelerine dair daha derinlemesine bir anlayış

kazandırmıştır. Saha notları, verilerin analizinde önemli bir kaynak olarak kullanılmış ve katılımcıların göç ve iskân süreçlerine dair daha zengin bir iç görü elde edilmesine katkı sağlamıştır.

6. Sahada Karşılaşılan Zorluklar: Veri toplama sürecinde bazı zorluklar da yaşanmıştır. Katılımcıların bazıları, göç ve iskân süreçlerine dair travmatik deneyimlerinden dolayı konuşmakta zorlanmışlardır ve ağlamışlardır. Bu durumda, araştırmacı empatik bir yaklaşım sergileyerek katılımcıların rahat hissetmesini sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca, bazı katılımcılar ilk etapta ses kaydı alınmasına karşı çekinceler göstermiştir. Bu durum, araştırmanın amacı ve gizlilik ilkeleri hakkında detaylı açıklamalar yapılarak aşılmıştır. Bu süreç, katılımcıların güvenini kazanmak ve veri toplama sürecinin sorunsuz ilerlemesini sağlamak açısından kritik öneme sahip olmuştur. Katılımcılar çoğunluklar mevsimlik işçi olarak çalıştıkları için görüşme saatleri paydos saatinden sonrasına kalmıştır (Yaklaşık olarak 17.30-18.00 sonrası). Katılımcıların dili net olarak anlaşılabilirse de kullandıkları bazı kelimeler Eski Türkçe, Rusça, Özbekçe, Ukrayna dillerinden geçtiği için o kelimelerin anlaşılması bazen zor anlara sebebiyet vermiştir.

Bu çalışma da karma yöntemin sağlayacağı avantajların çalışmaya daha büyük katkı sağlayacağı düşüncesiyle karma metot tercih edilmiştir. Günümüz karmaşık dünyasında göç ve kolektif bellek gibi önemli iki kavramın Erzincan'da ikamet eden Ahıska Türkleri ile ilişkilendirilmesi açısından bu yöntemin daha sağlıklı veriler elde edilmesi açısından uygun bulunmuştur.

1.6. Veri Analiz Yöntemleri

Bu çalışmada hem nicel hem de nitel veri analiz yöntemleri kullanılarak kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Nicel veriler, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programının 26. sürümü kullanılarak analiz edilmiştir. SPSS, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan bir istatistiksel analiz yazılımıdır ve bu çalışmada elde edilen nicel verilerin sistematik ve güvenilir bir şekilde analiz edilmesini sağlamıştır.

Nicel Veri Analizi: Nicel verilerin analizinde, verilerin dağılımını ve temel özelliklerini anlamak için çeşitli istatistiksel analiz yöntemleri kullanılmıştır. İlk olarak, katılımcıların demografik özelliklerini, göç ve iskân süreçlerine dair tutumlarını ve deneyimlerini anlamak için frekans analizi yapılmıştır. Frekans analizi, katılımcıların belirli değişkenlere verdikleri yanıtların sayısal dağılımını ve yüzdesel oranlarını göstermiştir. Bu sayede, katılımcıların genel eğilimleri ve ortak özellikleri tespit edilmiştir. Ayrıca, verilerin merkezi eğilimlerini ve dağılımını incelemek amacıyla betimleyici istatistikler (ortalama, medyan, standart sapma vb.) hesaplanmıştır. Bu istatistikler, katılımcıların göç ve iskân deneyimlerine dair tutumlarını sayısal olarak ifade ederek, araştırmanın genel bulgularını daha anlaşılır hale getirmiştir.

Nitel Veri Analizi: Nitel veriler, betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Betimsel analiz, katılımcıların mülakatlar sırasında ifade ettikleri görüşlerin, duyguların ve deneyimlerin sistematik bir şekilde incelenmesini sağlar. Bu süreçte, öncelikle mülakatlardan elde edilen veriler transkripte edilmiş ve ardından temalar ve kategoriler oluşturulmuştur. Bu temalar, katılımcıların göç ve iskân deneyimlerinin toplumsal hafızadaki yerini ve bu süreçlerin kimlikleri üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik önemli bulgular sunmuştur. Betimsel analiz sırasında, saha notları da göz önünde bulundurulmuş ve katılımcıların sözlü ifadelerinin yanı sıra beden dilleri ve duygusal tepkileri de analiz sürecine dâhil edilmiştir. Nitel veri analizi, sosyal olguları derinlemesine anlamak için kullanılan betimsel ve yorumsal bir süreçtir. Bu süreçte deskriptif analiz ve tematik analiz yöntemleri kullanılır. Deskriptif analiz, elde edilen verilerin anlamlı temalar altında toplanmasını sağlar (Tunalı vd.,2019: 107).

Nitel verilerin analizinde katılımcıların deneyimleri, görüşleri ve ifadeleri dikkatlice incelenir. Bu amaçla, veri seti içindeki ana temalar ve kategoriler belirlenir. Veriler, kodlama yöntemiyle kavramsal kategorilere ayrılır, ardından bu kavramlar bir araya getirilerek anlamlı temalar oluşturulur (Tunalı vd.,2019: 108).

Karma Yöntem Analizi: Karma araştırma yöntemi (mixed methods), nitel ve nicel veri toplama ve analiz süreçlerini birleştirir. Bu yöntem, her iki veri türünü bir arada kullanarak araştırmanın genellenebilirliğini ve derinliğini artırmayı hedefler. Yakınsak paralel desen gibi yöntemlerle hem nitel hem de nicel veriler eş zamanlı olarak toplanır ve analiz edilir. Bu yaklaşım, araştırmacıya her iki yöntemin avantajlarından yararlanma fırsatı sunar (Tunalı vd., 2019:109).

Karma yöntemlerle yürütülen araştırmaların en büyük avantajı, iki yöntemin eksikliklerini kapatması ve araştırmanın güvenilirliğini artırmasıdır. Özellikle sosyal bilimlerde karma yöntemler, araştırma bulgularının sağlamasını yaparak daha tutarlı sonuçlar elde edilmesini sağlar (Tunalı vd.,2019: 109). Johnson ve Onwuegbuzie (2004) bu konuda, karma yöntemin tek başına nitel ya da nicel yaklaşımlarla yapılamayacak kadar kapsamlı bilgi sunduğunu belirtmektedir (Tunalı vd., 2019: 108).

Nitel araştırmanın güçlü yanı, sosyal olayları bağlamında ve derinlemesine inceleyebilmesidir. Örneğin, katılımcıların söylemlerine ve yaşantılarına dayanan gözlemler ya da röportajlar, verinin zenginliğini artırır. Tematik analiz aşamasında, ortaya çıkan temalar etrafında katılımcıların deneyimleri detaylı bir şekilde değerlendirilir (Tunalı vd.,2019: 107).

Bu şekilde, nicel ve nitel veri analiz yöntemlerinin bir arada kullanılması, göç ve iskân deneyimlerinin bireylerin ve topluluğun hafızasındaki yerini daha kapsamlı bir şekilde inceleme olanağı sunmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. AHISKA TÜRKLERİ

2.1. Ahıska'nın Coğrafi Konumu ve Tarihi

Ahıska Bölgesi'nin toplam yüzölçümü 6260 km²'dir. Kuzeyde ve doğuda Gürcistan, güneyde Ermenistan, güneybatıda Türkiye ve batıda Gürcistan'ın Acaristan Özerk Cumhuriyeti ile komşudur. Ahıska, Adigün, Aspinza, Ahıkelek ve Bogdanovka yerleşim birimlerine ve 200'den fazla köye sahiptir (Seferov ve Akış, 2008: 395). Ahıska Kars'a 150 km, Ardahan'a 60 km ve Türkiye sınırına 12 km uzaklıktadır. Kür Irmağı, Posof ve Adigön nehirlerinin ve bu nehirlere dökülen derelerin suladığı verimli topraklar çok bereketlidir (Zeyrek, 2002: 7). Ahıska, Posof Nehri'nin her iki yakasında yer almaktadır. Karayolu ile Tiflis, Batum ve Türkiye'ye bağlanmaktadır. Türkiye sınırına yakın Valle kasabasına kadar uzanan bir demiryolu Ahıska'yı Tiflis'e bağlamaktadır (Günay, 2012: 126). Ahıska'nın mevcut idari yapısında bölge Samtshe-Cavaheti (Ahıska-Cavaheti) olarak adlandırılmaktadır. Yüzölçümü 6413 km² olan yeni il, altı ilçe, yedi kasaba ve 250 köyden oluşmaktadır (Sargın, 2006: 19).

Şekil 1: Coğrafi Açından Ahıska Bölgesi

Kaynak: http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1842 (10.10.23)

Ahıska'nın geniş bir alana yayılmış olması, ormanlık alanın fazla olması, bölge halkının hayvancılıkla uğraşması ve havasının temiz olması bölgenin önemini artırmaktadır. Ahıska'daki en önemli nehir Kur'dur. Posov ve Adigon nehirleri Hazar Denizi'ne dökülmektedir (Zeyrek, 2006: 9).

Seferov ve Akış (2008; 393-411)'a göre Ahıska, Kafkasya bölgesinin güneybatısında, Gürcistan sınırında yer almaktadır. Kuzeyde ve doğuda Gürcistan, güneyde Ermenistan, güneybatıda Türkiye ve batıda Acaristan Özerk Cumhuriyeti (Gürcistan) ile komşudur. Bu topraklar, Ahıska, Adigün, Aspinza, Ahılkelek ve Bogdanovka gibi önemli yerleşim yerleriyle Ahıska Türklerinin anavatanıydı. Ahıska bölgesinin toplam yüzölçümü 6.260 km²'dir.

Bölge, Türkiye'nin kuzey Anadolu yakasında bulunan Atabek Yurdu yerleşimindeki Türk topluluklarının derin bir tarihini anlatmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kültür ve medeniyetin geliştiği bu bölgede Çıldır eyaleti kurulmuştur. Atabek Yurdu'nun en önemli yerleşim yeri Ahıska'dır (Çınar, 2021: 29). Atabek yurdunun çöküşü anı 14 Eylül 1829'dur. Bu tarihte Edirne'de Rusya ile Osmanlı İmparatorluğu arasında bir antlaşma imzalanmıştır. Antlaşmanın ana şartlarından biri, Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya'ya savaş tazminatı ödemesiydi. Savaş tazminatının yarısı, Osmanlı'nın Anapa, Ahıska, Ahılkelek ve Poti limanlarının Rusya'ya teslim edilmesiyle ödenecekti. (Çınar, 2015: 26).

2.2. Ahıska Bölgesinin Tarihi

Ahıska ve çevresi eski çağlardan beri insanların bir arada yaşadığı bir bölge olarak bilinmektedir. Milat döneminden önce Huriler, daha sonra Urartular, Kimmerler ve Sakalar bölgeye hâkim olmuşlardır (Zeyrek, 2002: 520). Bölgede (Kafkasya'da) İslam askeri faaliyetleri Hz. Ömer döneminde başlamıştır (Karamanlı, 1996: 311). Ahıska bölgesi, üçüncü Halife Osman (644-656) döneminde Şam Valisi Muaviye'nin komutanlarından Habib Mesleme (645-46) tarafından fethedilmiştir (Belazuri, 1987; Bala, 1977: 838). Ahıska ve çevresi tarihsel olarak Mesketiya olarak da bilinmektedir (Veyseloğlu, 1999: 1). Özellikle Gürcistan'da bölge "Meskhetia" veya "Ahıska Cavaheti" olarak bilinmektedir (Avşar ve Tunçalp, 1995: 7). Nitekim Batılı ve Rus kaynaklar Ahıska Türklerinden 'Ahıska Türkleri' olarak bahsetmiş, ancak Ahıska Türkleri bundan o kadar rahatsız olmuşlardır ki kendilerinin Ahıska Türkü değil Ahıska Türkü olduklarını her fırsatta dile getirmişlerdir (Zeyrek, 2002: 105-109). Yer adının türetildiği Mesk/Meskh/Meskhi boyu hakkında net bir bilgi yoktur. Tarihi kaynaklarda bu tür kabilelere atıflar olmasına rağmen bu kabile hakkında net bir bilgi yoktur. Mesek boyu kısaca şöyledir: Nuh'un oğlu Yafes'in oğlu ve Oğuz'un babası Mesek'e dayanmaktadır (Togan, 1970: 409-410). Mesekler, Kartvel'in (Gürcistan) güneyinde yaşayan Gogal (İskit) ve Turan kökenli yerli Hristiyanlardır (Kırzioğlu, 1992: 113).

Ahıska bölgesinin Türk tarihi antik çağlara kadar uzanmaktadır. Makedonyalı İskender'in M.Ö.

4. yüzyılda Kafkasya'ya geldiğinde Türklerle karşılaştığı önemli kaynaklarda belirtilmektedir (Brosset, 2003: 16). Burada sözü edilen Türklerin Avşar Türklerinin ataları olan Kıpçaklar ve

BunTürkler olduğu ileri sürülmüştür (Zeyrek, 2001: 132; Şakirov, 2002: 3). Fransız Türkolog Brosset, Bun-Türklerinin Turanlı olduğunu belirtmiştir (Brosset, 1849: 33). Gürcü dilbilimci Marr'a göre Bun-Türk, yerli Türk anlamına gelmektedir. Bu bilgi bize Türklerin tarihinin Çoruh ve Kür boylarında, dolayısıyla Kafkasya'da ne kadar eskiye gittiği konusunda net bir fikir vermektedir. Bu konuda bize ders verebilecek bir başka ünlü tarihçi de Güney Azerbaycanlı Muhammed Taki Zehtabi'dir. Yunus Zeyrek, 'Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri' adlı kitabında Zehtabi'nin görüşlerini şöyle özetlemektedir: İskender Kafkasya'ya geldiğinde Bun-Türklerle karşılaştı. Bun-Türkler Kur Nehri kıyısında yaşıyorlardı. Gürcü bilgin Takayşvili onları Türk olarak adlandırdı ve Bun-Türklerin Türk veya Turanlı olduğunu söyledi. Bilgin Marr da Bun-Türkleri Hun-Türkleri olarak adlandırmıştır. Gürcü akademisyenler Bun-Türkler ile Kıpçaklar arasında hiçbir fark görmemektedir. Bu şaşırtıcı değildir, çünkü ikisi de Türk'tür. Çünkü ikisi de Türk'tü ve dilleri, gelenekleri, görenekleri, dini inançları ve yaşam tarzları aynıydı. Kuman, Kırgız, Tatar ve Kara-Kırgızlarda Bun, soy/nesil anlamına gelir. Bun Türk, Türk soyu, Türk nesli anlamına gelmektedir (Zeyrek, 2002: 11).

Gürcüler, Türklerin Ahıska dedikleri şehir için Samskhe, Akhalsikhe, Sa-Atabago adlarını kullanırlar (Çelebi, 2005: 372). Bunlar arasında Bunlardan Samskhe / Meskhi yurdu, Akhalsikhe / Yeni kale, Sa-Atabago / Atabek diyarı bulunmaktadır (Kırzioğlu, 1992: 154). Bu isimler de bölgenin eski Türklerin yurdu olduğuna işaret etmektedir. Ahıska bölgesinin Türklerin tarihi yurdu olduğuna dair bir başka kanıt da Ahıska bölgesinin Dede Korkut anlatısında yer almasıdır. Nitekim Türklerin en temsili eseri olan Dede Korkut hikâyesinde Ahıska bölgesinden AkSıka/Ak-kale olarak bahsedilmektedir. Gürcü Kralı Vaktan Gorg Aslan I (ö. 482) döneminde Akesga veya Ak-Eska olarak adlandırılmıştır (Kırzioğlu, 1952: 64-65). Daha sonra Ahıska ve çevresi (Kars, Ahıska ve Çoruh) Sultan Alparslan tarafından Bizans'tan alınarak 1068 yılında Selçuklu İmparatorluğu'na katılmıştır (Kırzioğlu, 1993: 161; Zeyrek, 2002: 12; Gölen, 1996: 2).

2.2.1. Kıpçaklar

Kıpçak, bir Türk halkının ve bu halkın egemen olduğu kabile konfederasyonunun adıdır. Bizanslılar ve Latinler Kıpçakları 'Kumanos, Cumanus ve Komani', Ruslar 'Polovets Kıpçaki', Almanlar ve diğer Batı Avrupa ülkeleri 'Falben, Valani ve Pallidi', Ermeniler 'Khartes' ve Macarlar 'Kun' olarak adlandırmışlardır. Bu isimlerin ortak anlamı 'sarı, sarımsı, soluk'tur. İslam kaynaklarındaki "Kıbcâk, Kıbşâk, Kıpçak" ve Gürcü kaynaklarındaki "Kıfşak, Hifşah" kelimelerinin etimolojisi konusunda net bir sonuç yoktur (Gökbel, 2000: 27-32). Kıpçaklardan ilk kez bahsedilen Rus kroniklerinde, onların Türkmenler, Peçenekler ve Uzlarla aynı kavme mensup oldukları vurgulanmaktadır. Kıpçaklar, İrtiş boyunun İşim Tobol vadisinden gelen Kimek halkının bir kolu olarak bilinmektedir (Ahincanov, 2009: 17-18; Yücel, 2002: 420-421), ancak birçok kaynakta Kuman olarak adlandırılmaktadırlar.

Türk mitolojisine göre Kıpçak, Oğuz Kağan'ın oğludur. Oğuz Kağan Destanı'na göre Kıpçak'ın babası Oğuz Kağan tarafından evlat edinilmiş ve büyütülmüştür. Oğuz Kağan daha sonra Kıpçak'ı kuzey bölgelerini yönetmesi için göndermiş ve bu bölgeler Kıpçak'ın soyundan gelen 'Kıpçak Türkleri' ile dolmuştur (Ögel, 1979: 152-153). Nitekim 'Kıpçak' adının doğuşu Oğuz Destanı'nda şu şekilde kaydedilmiştir: Bir Oğuz askerinin karısı hamile kalmış ve kocası savaşta öldürülmüştür. Bu savaş meydanında bir kadın doğum yapmak üzereydi. Bu savaş meydanında bir kadın doğum yapmak üzereymiş. Kadın bir ağacın içine girdi ve bir çocuk doğurdu. Kadın çocuğu Oğuz'a götürdü ve ona olanları anlattı. Oğuz çocuğa Kıpçak adını verdi (Togan, 1972: 26).

Bir başka kaynakta ise şöyle denmektedir: Eski Türkçede içi boş ağaca “Kıpçak” denirdi. Eski Türkçede içi boş ağaca Kıpçak denirdi. Bugünkü lehçede içi boş ağaca çıpçak denir, burada k (ke) zamanla ç (chi) olarak değişmiştir. Çocuklar Han tarafından yetiştirilirdi. Bütün Kıpçaklar onun soyundandır. Oğuz Han zamanından Cengiz Han zamanına kadar üç su - Tin, İdil ve Yayık - kıyısında Kıpçak bölgesi yoktu. Bu yerlerde 4000 yıl boyunca yaşadılar. Bu nedenle bu yerlere 'Deşti Kıpçak' denilmektedir (Ebulgazi, 1925: 23-24). Deşt-i Kıpçak, Farsça'da Kıpçak bozkırı anlamına gelmektedir ve 11. yüzyıl İranlı yazarı Nasır-i Hüsrev, Divan'ında Harezmi'nin kuzeydoğu sınırındaki bozkırı 'Deşt-i Kıpçak' olarak adlandırmaktadır (Akhincanov, 2009: 17). Kıpçakların/Kumanların anayurtlarından batıya doğru göç etmelerinin, X. yüzyılın başlarında Kuzey Çin'de kurulan Kitan Devleti'nin genişlemesiyle ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Kitan Devleti güçlendikçe Türk boylarını batıya doğru itmiş, bu durum Kıpçakları da etkileyerek bir kısmının dağılmasına neden olmuştur (Gökbel, 2000: 128).

Kıpçak Türkleri, Ahıska ve çevresine gelen son Türk grubudur. Kıpçak Türkleri dışında Moğollar bile bölgeye kalıcı olarak hâkim olamadılar. Batı Göktürkleri olarak bilinen Kıpçak Türkleri, Volga Nehri üzerinden batıya yönelmiş, 1068'de Nezir'in Rus'taki konfederasyonunu yenerek Güney Rusya'ya yerleşmiş ve Karadeniz'in kuzeyine hâkim olmuşlardır (Zeyrek, 2002: 12) Ahmet Gökbel bu konuda şu bilgileri vermektedir şu bilgileri verir: Kıpçaklar, Moğol istilasına kadar bir buçuk asırdan fazla bir süre kuzey Karadeniz bozkırlarına hâkim olmuşlar, Rusya ve Balkanlar tarihinde derin izler bırakmışlardır. 1055 yılında Preyaslavlı Knezi ile bir antlaşma imzalamışlar ve Başbuğ Boluş'tan sonra, 1061 yılında Kıpçaklar Rus ordusunu bozguna uğrattılar ve 1068'de kendilerinden kaçan Uz ve Peçenek kabilelerini silahlandırma bahanesiyle Preyaslavlı'ı tekrar işgal ederek Rus müttefikleri Knezleri yok ettiler. Çernigov'a kadar istila ettiler, 1071'de Niyatin bölgesindeki Rostovtsev'i, 1079'da Voin kasabasını ve ertesi yıl Novgorod'u yağmaladılar.

1080'lerde Kıpçak egemenliğini Balkaş-Talas Gölü bölgesinden Dnyester çevresindeki Tuna halicine kadar genişlettiler. Kıpçak bölgesi, Kafkasya'nın Kuban bölgesini ve Doğu Avrupa'dan Batı Sibirya'ya kadar uzanan, İslam literatüründe “Deşt-i Kıpçak”, Batı literatüründe “Comania” olarak adlandırılan tüm bozkır alanını kapsıyordu (Gökbel, 2000: 129). 11. yüzyılın sonunda Balkaş Gölü'nden Batı Karadeniz'e kadar geniş bir alan Kumanların/Kıpçakların eline geçmiştir. Yukarıda

da belirtildiği gibi bu bölgeye Kıpçak bozkırı ya da Cumania adı verilmiştir (Rasony, 1971: 146-147). Ruslara karşı mücadele aralıklı olarak devam etti. Kuman Türkleri ile Ruslar arasındaki mücadele ne kadar şiddetli devam etse de Ruslar Kumanları yok edememişlerdir. Nitekim 1185 yılında Başbuğ Köneç komutasındaki Kıpçak/Kuman ordusu, Prens İgor komutasındaki Rus ordusunu aşağı Don Nehri'nde kuşatmış ve tamamen imha etmiştir (Güngör, 1988: 49-50). Rus ulusal destanı Slovo o Polku Igoreve (Prens İgor'un Bölüğünün Destanı) bu savaşa dayanmaktadır (Yücel, 2006: 223-237).

Don ve Kuban çevresindeki Kuman/Kıpçak Türklerinin Gürcülerle yakın ilişkileri vardı. Gürcü kralı David II, Selçuklularla savaşacak bir orduya sahip olmadığından 45.000 Kıpçak Türkü (1118-1120) aileyi ülkesine davet etmiş ve aralarında toprak ve diğer mülkleri dağıtmıştır (Berdzenishvili ve Canaşia, 1997: 142). Zeki Velidi Togan bu konuda şu bilgileri vermektedir: 'Kıpçak Müslümanları Selçuklu hanedanına hizmet etmek üzere Derbent'e giderken, Hristiyanlar Gürcü kralı tarafından Daryal üzerinden Kafkasya'ya gönderilmiştir. (Togan, 1970: 199-200)'. İbnü'l-Esir, el-Kamil fi't-Tarih adlı eserinde Hicret'in 514 (1120-1121) yılındaki olayları anlatırken Hristiyan Kıpçak kabilesinin Gürcülerle savaştığını belirtir Kıpçakların Gürcü ordusunun 'öncüleri' olduğunu ve Gürcü ordusunun öncü birliğini oluşturduklarını belirtir (İbnü'l-Esir, 1987: 450). Gürcülerle temasa geçen Kıpçak kabileleri çoğunlukla Don ve Kuban bölgelerinden geliyordu. DonKuban bölgesi Kıpçakları ile Gürcüler arasındaki yakın ilişkiler, ünlü Kıpçak reisi Atrak'ın güzel kızının Gürcistan'ın Bagrat kentinden David II ile evlenmesinden sonra daha da gelişti. Kral II. David, 1118 'de Çoruh ve Kür civarına yerleşmiş olan Kuman Kıpçak boyundan 40.000 seçkin süvari topladı (Cevat Hey'et., 1996: 34). Bu atlı Kıpçak birlikleri sayesinde Gürcüler Anadolu Selçuklu saldırılarına karşı direnmiş ve Şirvan, İran ve İrminiye'de başarılı operasyonlar düzenlemişlerdir. Bazı Kıpçaklar Kırım'a yerleşerek ticarete başladılar ve burada kasaba ve şehirler kurdular. Bazıları daha da güneye inerek Kafkasya'ya yerleşti. Daha sonra 1241 yılında Altın Orda Devleti kurulmuş ve bu devletin kurulmasından sonra Kıpçakların hiçbir rolü ve gücü kalmamıştır (Yücel, 2002: 420-421).

Ahıska ve çevresi hem milattan önce hem de milattan sonra Kıpçak Türkleri tarafından gelip yerleşen ve şehirler kuran eski Türklerin yurdu olmuştur. Bu nedenle MÖ 8. ve 7. yüzyıllar arasında Kuzey Kafkasya'dan güneye inerek Yukarı Kula ve Korfu boylarına yerleşen Kıpçaklara 'ilk Kıpçaklar', 12. yüzyılda bölgeye gelenlere ise 'son Kıpçaklar' ya da 'yeni Kıpçaklar' denilmektedir (Gürcüce: Kivchakni Ahali) (Zeyrek, 2002: 521). Bugünkü Posof'daki Cak suyunun kurucusu olan ve bu suyun kıyısındaki Cak kalesinde ocaklı olarak yaşayan Kıpçak'lı I. Sargis, Tebriz İlhanlığı hükümdarı Abaka Han'dan Atabek unvanını almış ve 1268 yılında Artvin, Ardahan ve Ahıska bölgelerinin İlbeyi olmuştur. ve Atabek hanedanının kurucusu olarak kabul edilir (Togan, 1970: 258; Sargın, 2006: 3). Ahıska Kıpçak Atabekliği Gürcü kaynaklarında "Sa-Atabago" (Atabek Yurdu) olarak anılmaktadır (Kırzioğlu, 1992: 154). XVI. yüzyılın başlarında Ahıska Atabek Krallığı'nın (Ahıska) sınırları Azgur'dan Kars, Artvin, Tortum, İspir ve Erzurum 'a kadar uzanmaktadır.

Günümüz halk kültüründen Ahıska Türkleri ile Posof, Ardahan, Artvin, Ardanuç, Şavgat, Yusufeli, Tortum, Narman ve Oltu halklarının aynı kökene sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diğer göçebeler gibi, başlangıçta Şamanist olan bazı Kıpçaklar Hristiyanlığı, özellikle de Ortodoksluğu benimserken, diğerleri Kırımlılar, Kafkasyalılar ve İdil Bulgarları arasında görüldüğü gibi Müslüman oldular (Yücel, 2002: 420-421; Zeyrek, 2001: 132).

2.2.2. Atabekler Dönemi

Kıpçak Atabek, Akkoyunlu, Karakoyunlu, İlhanlı ve Karakululu Türk egemenliği altındaki Ardahan Artvin ve Ahıska bölgelerinin hükümdarıdır. Abaka Han'ın önemli desteğiyle kurulan bu düzen altında 310 yıl süren Atabek'in hükümdarlığının en önemli ortak özelliği Gürcülerle her zaman kavgalı olmasıdır (Bilge, 2005: 203-205). Atabek'in hâkimiyeti Anadolu'daki Türk beylikleri arasında en uzun süreli olanıdır (Gökbil, 2000: 161). Bir yandan 1461'de Trabzon'un Osmanlılar tarafından fethi, diğer yandan Akkoyunlu hanedanından sonra Safevi hanedanının İran'da iktidara gelmesi, Kafkasya'da Osmanlılar ile Safeviler arasındaki çatışmanın başlangıcı olmuştur. Nitekim Osmanlı İmparatorluğu 16. yüzyıl boyunca Safevilerle mücadele etmek zorunda kalmıştır (Üstün, 2000: 400). Bu mücadele, Anadolu ve İran'da kurulan iki büyük medeniyet arasındaki çatışmanın son halkasıydı. Osmanlılar ve Safeviler arasındaki çatışma, Sünni-Şii çatışmasının mezhepsel boyuttan siyasi boyuta taşındığı İslam tarihinin en önemli dönemlerinden biridir (Eravcı, 2010: 250). Bu sırada Ahıska, Ahılkelek, Altınkara, Çıldır, Ardahan, Şavşat, Artvin (Yusufeli) ve İspil'i içine alan Atabek Yıldır Ortodoks Kıpçak Beyliği'nin emiri Mirza Çabuk (1502-1516) Osmanlı İmparatorluğu'na bağlılık yemini etmiştir (Kırzioğlu, 1993: 101).

1508'de Kıpçak Atabeyi Mirza Çabuk, Trabzon Sancak Beyi Yavuz Selim'i askerleriyle birlikte Batı Gürcistan'daki Osmanlı başkentine götürdü. 1514'te Çaldıran seferi sırasında Osmanlılara bir sürü koyun, birkaç yüz fiçî yağ, bal ve un sağlayarak yardım etmiştir (Kırzioğlu, 2013: 15). Beylerbeyi Çerkes İskender Paşa, Atabek'ten Ardanuç, Ardahan ve Şavşat bölgelerini fethetmiş ve bu sefer sırasında Osmanlı sınırı Posof Acara arasındaki Arsiyan dağı'na kadar uzatılmıştır (Kırzioğlu, 2013: 16). Bu dönemde Atabekli II. Keyhüsrev, Safevî egemenliği altındaydı. Ahıska, Ahılkelek, Adigön/Kobliyan, Tümük ve Azgur bölgelerini elinde tutuyordu (Zeyrek, 2002: 15). Haziran 1555'te Safevilerle yapılan 'Amasya Antlaşması' sırasında Sadrazam Kara Ahmet Paşa, İranlı elçileriyle birlikte Şah Tahmasib'i Atabek Kislev II'nin başkenti Adigön/Altunkala'yı Osmanlı İmparatorluğu'na teslim etmeyi ihmal etmemesi gerektiğini bildiren bir 'cevap' gönderdi. Şah, Atabek Altunkala'yı Osmanlılara teslim etmeyip Kislev II'nin vasisi Varaza'nın Osmanlı kalesini işgal etmesine izin verince, Büyük Süleyman Şah Tahmasib'a sert bir uyarı içeren bir 'Name-i Hümayun' gönderdi (Kukulov, 1999: 26-27). Şah Tahmasib'e gönderilen Name-i Hümayun'un özeti şöyledir:

Amasya'daki elçilerinizle bir barış anlaşması yapılmıştır. Barış sırasında (1554 Erzurum Barışı) hudûd-i memleket ve serhadd-i vilâyeti'nin niteliği ne olursa olsun ihlal edilmemesi ve 'ale"lhâlihi

ibka' olarak korunması kararlaştırıldı. Ancak bazı beyinsiz ve kötü niyetli, kalplerinde iman olmayan kişilerin bela ve kötülükleri artırdıkları görülmüştür (Kırzioğlu, 1993: 248-249).

Kıpçak Atabey (1268-1578), başkenti Ahıska olmak üzere 310 yıl boyunca bölgeyi yönetmiş, Lala Mustafa Paşa önderliğinde Osmanlı Türklerinin gelişine kadar (1578) ayakta kalmış ve İlhanlı, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Karayır gibi Müslüman Türk devletlerine boyun eğdirmiştir (Buntürk, 2007: 11).

2.3. Osmanlı'dan Günümüze Ahıska Türklerinin Sürgün ve Göçleri

2.3.1. 1944 Sürgünü

Sürgün emri, Stalin'in talimatıyla İçişleri Bakanlığı Devlet Konseyi üyesi Lavrentiy Belyi tarafından çıkarılan 31 Temmuz 1944 tarihli ve 6279 sayılı kararnamedir (Yunusov, 2000: 29). Bu kararın yayınlanmasının ardından, insanlardan evlerini terk ederken yanlarına sınırlı miktarda eşya ve gıda maddesi almaları istenmiştir.

Tahliyenin nedenleri hakkında farklı görüşler dile getirilmiştir:

1. Sınırdaki Ahıska Türklerinin Türkiye'ye yardım edebileceği korkusu,
2. Rusya'nın denizleri ısıtma politikasına engel teşkil edebilecekleri,
3. Stalin'in Türkiye üzerindeki Sovyet etkisini artırmak için Ardahan ve çevresini ele geçirmek istediği varsayılabilir (Aydingün ve Aydingün, 2014: 42-43).

Nitekim bu dönemi o zamanki durum bağlamında değerlendirecek olursak, SSCB'nin Almanya'ya karşı kazandığı zaferden sonra uluslararası sistem SSCB lehine dönmüş ve SSCB, dikkatini Türkiye'ye çevirmiştir. Bu nedenle, Türkiye'yi savaşa çekmek ve zayıflatmak için her fırsatı kullanmaya çalışmıştır (Sander, 2008: 140-141). Aynı zamanda, Türkiye, doğu sınırının güvenliği konusunda endişe duyuyordu (Tomlinson, 2005: 15). Sınır köylerinde yaşayan Ahıska Türkleri, Sovyetler tarafından potansiyel bir tehlike olarak görülebilirdi. Bu nedenle, Polian'ın (2004: 156) vurguladığı gibi, sürgünlerin temel nedeni, Sovyetler Birliği için olumsuz bir durumu önlemek amacıyla Türkiye'ye karşı olası bir müdahale planının bir parçası olarak bölgeyi temizlemektir (Üren, 2016: 118).

14 Kasım 1944'te Orta Asya'dan 40.000'i Kazakistan'a, 30.000'i Özbekistan'a, 16.000'i Kırgızistan'a ve 5.000'i çeşitli yerlere olmak üzere 91.000 kişi sınır dışı edilmiştir (Gündoğan, 1996: 23). Yerlerinden edilenler arasında Ahıska Türklerinin yanı sıra Azeriler, Kürtler ve sayıları 10.000 civarında Hemşinler de vardı (Polian, 2004: 154). Bölgedeki Türk, Kürt ve Hemşin nüfusunun büyüklüğü, Sovyet yetkilileri tarafından ciddi bir tehdit olarak görülmüştür (Güçlü, 2007: 14).

Sürgünden sonra Ahıska Türkleri yerine Gürcistan'ın birçok bölgesinden 30.000 Gürcü Hristiyan getirilmiş ve Ahıska Türkleri'nin evlerine yerleştirilmiştir (Modebadze, 2009: 116). Ahıska bölgesine zorla yerleştirilen Gürcülerin geri dönmelerini engellemek ve Ahıska'ya kalıcı olarak yerleştirmek için evlerinin yıkıldığı bilinmektedir (Kopuzlu, 2008: 6). Sonuç olarak, Türk-Sovyet sınırının Türk-Müslüman yapısı değişmiştir (Aydingün, 2002: 49; Kolukırık, 2011: 168).

Sürgün edilen Ahıska Türklerinin sayısı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bunun nedeni, o dönemde güvenilir nüfus sayımı verilerinin bulunmamasıdır. Bazı kaynaklara göre Ahıska'nın nüfusu 300-350 bin kişi olarak tahmin edilirken (Modebadze, 2009: 115), bazıları 200 bin civarında olduğunu iddia etmektedir (Doğan, 2014: 32). Resmi Sovyet kaynakları da farklılık göstermekle birlikte, tahminler savaşta 250.000-300.000 civarında Ahıska Türkünün öldüğünü ve 100.000-120.000 Ahıska Türkünün sürüldüğünü göstermektedir. Bu rakamların belirsizliğinin ardındaki temel etken, savaşın kendisi değildir. Nitekim farklı kaynaklar konuya farklı şekillerde yaklaşmaktadır. Ahıska Türklerinin kısa bir süre içinde yaşadıkları korkunç ve ölümcül olaylar, esir düşmeleri, savaşta ölmeleri, sürgün edilmeleri ve sürgünde ölmeleridir.

1940'ların başında Sovyet makamları tarafından Gürcü olarak etiketlenen Ahıska Türklerinin, sürgünle ilgili metinlerde Türk, Kürt ve Hemşinli olarak sınıflandırılması, sürgünün gerçek amacını göstermektedir (Aydingün vd., 2006: 6). Tehcir kararına gerekçe olarak gösterilen Gürcistan sınırındaki güvenlik sorunu, Türkiye-Gürcistan sınırında 85 km²'lik bir alanın özel bölge olarak belirlenmesine ve bu alanda yerleşime kısıtlamalar getirilmesine yol açmıştır (Aydingün, 1999: 122; Osipov ve Sverdlov, 2007: 565; Buntürk, 2013: 71). 1944 ve 1956 yılları arasında, özel Sovyet iskân politikası kapsamında Ahıska bölgesinden sürülen Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönmelerine izin verilmemiştir.

2.3.2. Fergana Olaylar

Sovyet hükümeti, 20. yüzyılın son çeyreğinde ekonomik ve siyasi sorunlarla baş edemeyecek bir aşamaya gelmiştir. Ülke, ekonomik çöküşün eşiğindedir. Bu süreçte, Doğu Bloku ülkelerinde ve Orta Asya'daki topraklarda kontrolünü sürdürme çabalarına devam etmektedir. 1944'te sürüldükten sonra Ahıska Türkleri, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan'da yaşamaya devam etmiştir. Özbekistan'da yaşayan Ahıska Türklerinin sayısı yaklaşık 106.000'dir; bu, Ahıska Türklerinin neredeyse yarısını oluşturmaktadır. 1989 yılının Mayıs ayı başlarında bir grup Özbek, Ahıska Türklerine saldırmıştır. Fergana'da Özbekler ve Ahıska Türkleri arasındaki olayların ekonomik ve siyasi çelişkiler nedeniyle başladığı belirtilmektedir. Toplum giderek gerginleşirken, çarşıdaki kavgalarla başlayan olaylar önce şehirde, ardından ülke geneline yayılmış ve Mayıs ayı sonunda saldırılar daha da kontrolden çıkmıştır. Fergana'daki olaylar askeri müdahale ile sakinleştirilmeye başlanmıştır. Fergana'daki Ahıska Türkleri, güvenliklerini sağlamak için bölgeden çıkarılmıştır. Yaklaşık 14.000 kişinin yerleşim yerlerinden göç ettiği tahmin edilmektedir. Fergana

olayında 66 Ahıska Türkü öldürülmüştür. Türklerin bu göçü, Sovyet rejiminin dikkatini çekmiş ve sonrasında 112 kişinin öldüğü Özbekistan'ın Fergana Vadisi'nde ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlara neden olmuştur. 32 kişi yaralanmıştır. 856 ev yıkılmış ya da tahrip edilmiş, 2.000'den fazla kişi tutuklanmış ve 364 kişi yargılanmıştır (Aydingün ve Aydingün,2014: 56,69).

Bu olaylar bahane edilerek Ahıska Türkleri, sürüldükleri topraklardan atılmaya çalışılmıştır. Güvensizlik ve baskı, Ahıska Türklerini yeni bir vatan aramaya zorlamıştır. Ahıska Türklerinin siyasi yapılarının olmaması ve diğer topluluklara göre daha az nüfusa sahip olmaları, aslında onlara karşı olan olayları daha da yoğunlaştırmıştır (Bayraktar,2013:109).

Sürgün edilen Sovyet Cumhuriyetlerinin halklarıyla uyum ve barış içinde yaşayan Ahıska Türkleri, 1989'da Özbekistan'ın Fergana'ya saldırması üzerine yer değiştirmek zorunda kaldılar. “İkinci bir sürgün” yaşadılar. Ahıska Türklerinin bir kısmı Sovyet sosyalist cumhuriyetleri olan Rusya, Ukrayna ve Azerbaycan'da Sovyet makamlarınca hazırlanan yerlere yerleşirken, diğer bir kısmı da bu cumhuriyetler dâhil olmak üzere akrabalarının yanına taşındı. Bu “ikinci sürgün” Ahıska Türklerini daha da bölmüştür. Parçalanmış, örgütsüz Sovyet döneminde Ahıska Türkleri, sürekli olarak anavatanlarına dönme isteklerini dile getirmiş ve Gürcistan'a dönmek için çok sayıda başarısız girişimde bulunmuşlardır (Aydingün ve Aydingün, 2014: 70).

Gorbaçov döneminin Perestroyka ve Glasnost politikası Ahıska Türkleri için daha rahat imkânlar sunmuş gibi görünse de 1992 yılında 3835 sayılı kanunun kabul edilmesinden sonra Sovyetler Birliği'nin farklı bölgelerine (özellikle Özbekistan'a) dağılmış olan diğer toplulukların da Gürcistan'a geri dönmesi söz konusu olmuştur (Ağca,2017:70).

Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşü başlamıştır. Hâlihazırda 15 ülkeden yaklaşık 600.000 Ahıska Türkü, Türkiye'de yaşamaktadır. Bunların 76.000'i Türkiye'de yaşamaktadır. Ahıska Türkleri, farklı eski Sovyet cumhuriyetlerinde yaşamakta ve çoğu zor koşullarda hayatta kalmaya çalışmaktadır. Bu Türkler, sayıları Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen yıllık sayıyı aşmamak kaydıyla, en zor durumda olan ve Türkiye'ye gitmek isteyenler arasından ilk gelene ilk hizmet esasına göre serbest veya sabit göçmen olarak kabul edilecekti. Bu yasa uyarınca çıkarılan Bakanlar Kurulu kararlarına göre, ilk aşamada 500 aile, 1992 yılında 150 aile ve 1993 yılında 350 aile Türkiye'ye yerleştirilecekti. İlk 150 ailenin yerleştirilmesi Mayıs 1994'te tamamlanmıştır. Bu aileler Iğdır'da geçici bir kabul merkezine yerleştirilmiştir (İnan,2016:10).

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra diğer Türk toplulukları gibi Ahıska Türkleri de bazı haklar elde etmiş, ancak yaşam standartları iyileşmemiş; 21 Kasım 1991 tarihinde SSCB'nin dağılmasından bu yana başta Türkiye olmak üzere çeşitli ülkelere göç akınları devam etmiştir. Ahıska Türkleri, “ulus ötesi bir topluluk” olarak değerlendirilebilir ve bugün dünyanın 10 ülkesinde, yaklaşık 4.300 kişi ile farklı yerleşim yerlerinde yaşamaktadırlar (Aydingün ve Aydingün,2014:72).

2.3.3. Krasnodar Olayları ve Amerika Birleşik Devletleri'ne Göç

Osipov'a göre Fergana'da olaylar devam ederken Ahıska Türklerinin Krasnodar'a getirilmesi için bölgede hazırlıklar yapılıyordu (Osipov, 1996:9). Ahıska Türkleri Sovyet uçaklarıyla bölgeye nakledildi. Ancak Ahıska Türkleri getirildikleri ilk andan itibaren Krasnodar yerel yetkilileri tarafından tanınmadı. Onlara ne Rus vatandaşlığı ne de kalıcı statü verilmiştir (Armstrong, 2002: 14).

Ahıska Türkleri Krasnodar'a taşındıktan sonra ayrımcılığa maruz kaldılar ve hatta oturma izni almakta bile zorluk yaşadılar; ayrıca Ahıska Türklerine istenmeyen bir etnik grup muamelesi yapan yasal düzenlemeler de çıkarıldı. Bu durum Krasnodar'da 1990'lı yıllar boyunca devam etmiştir (Aydingün vd., 2006: 10).

Krasnodar'da yaşayan yaklaşık 13 bin Ahıska Türkü, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ayrılan hiçbir ülkeden vatandaşlık alamıyor. Bu durum Ahıska Türklerinin ani bir şekilde vatansız kalmasına ve oturma izinlerinden mülkiyet haklarına, eğitim haklarından sosyal güvenlik haklarına kadar pek çok olanaktan mahrum kalmasına neden olmuştur (Armstrong, 2002: 14-17).

Ahıska Türklerinin oturma izni olmadan tarım arazisi kiralaması ve iş yapması yasaklanarak en önemli gelir kaynaklarından mahrum bırakılıyor. Bunun sonucunda 40 Ahıskalı 10 günlük açlık grevine başlamıştır (Aydingün vd., 2006: 11; Armstrong, 2002: 15).

Krasnodar bölgesinde Ahıska Türklerine yönelik insan hakları ihlallerinin artması, Rusya'nın Ahıska Türklerine vatandaşlık vermemesi ve sorunun çözümüne yönelik olumlu tutum sergilememesi yeni bir göç ortamının önünü açmıştır (Swerdlow, 2006: 1849).

Fergana olaylarından sonra Rusya'nın merkezine yerleşen binlerce Ahıska Türkü, Krasnodar bölgesi başta olmak üzere Kuzey Kafkasya'ya göç etti. Krasnodar bölgesinde yaşayan Ahıska Türklerine ayrımcılık yapılmaktadır. Rusya Federasyonu'ndan pasaport almaya hak kazanan Ahıska Türkleri, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından önce bölgeye geldikleri için oturma izni (propiska) alamamışlar ve bunun bir uzantısı olarak Ahıska Türkleri, bölge dışında tutulmuştur. Pasaportlarının olmaması ve dolayısıyla yoksul uyruklu olmaları. İkamet izinlerinin verilmemesi, Ahıska Türklerinin mülk sahibi olma, yasal olarak çalışma, geçerli kimlik belgesine sahip olma, evlilik ve doğumları yasal olarak kaydettirme, emekli olma hakkı gibi temel haklardan mahrum kalmasıyla sonuçlanmıştır. Geçerli kimlik belgesine sahip olmayan ve dolayısıyla pasaportu olmayan Ahıska Türklerinin maddi durumları iyi olsa dahi seyahat etmelerinin veya göç etmelerinin mümkün olmadığına dikkat çekmektedir (Aydingün, 2013: 2665). Tüm bu anti-demokratik uygulamalar uluslararası kuruluşların dikkatini çekince Ahıska Türklerinin ABD'ye göç süreci başladı. Ahıska Türkleri topraklarına dönemeyince kalıcı çözüm olarak başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalmışlardır.

1980 yılında ABD Kongresi tarafından kabul edilen Mülteci Kanunu ve buna bağlı olarak ABD Mülteci Programının başlatılması kapsamında Ahıska Türkleri Amerika Birleşik Devletleri'ne göçmen/mülteci olarak seyahat edebilmiştir (Aydingün ve Aydingün, 2014: 122). ABD Dışişleri Bakanlığı, Krasnodar bölgesindeki Ahıska Türklerinin “vatansız” statüsüne son vermek amacıyla 11 Eylül saldırılarından sonra ilk kez “Yerleştirme ve Yerleşim” yasa tasarısı hazırlayarak ABD'ye sundu. Eyaletler Kongresi. Ahıska Türkleri ABD hukukunda “Amerikan Ahıska Türkleri” olarak bilinmektedir. Ahıska Türklerine Yönelik Özel Göç Yasası'na göre Ahıska Türklerinin de aralarında bulunduğu göçmen grupları her bütçe döneminde Amerika Birleşik Devletleri'ne yerleşiyor (Aslan, 2015: 71-72).

2004 yılında başlatılan araştırmanın sonuçları, 2006 yılına gelindiğinde Amerika Birleşik Devletleri'ne seyahat eden Ahıska Türklerinin 30'dan fazla eyalete yerleştiğini gösterdi. Bunlarla ilgili çalışması Ahıska Türklerinin Amerika Birleşik Devletleri'nde göçmen olarak kabul edilmesinde etkili oldu. Bu çalışmaların sonuçları, Ahıska Türklerinin acı çekmeleri, radikal mezhepçilikten uzak olmaları, yaşadıkları ülkenin yönetimiyle sorun yaşamamaları, çalışkanlıkları ve topluma kolay uyum sağlamalarıyla karakterize edildiğini göstermektedir. Yeni ortam ABD mülteci programına benziyor. 11 Eylül saldırılarından sonra ABD, Ahıska Türklerini güvenliğini tehdit etmeyen bir göçmen topluluğu olarak gördüğü için tercih etmiştir (Aydingün ve Aydingün 2014: 123-124).

Sayıları yaklaşık 350.000-400.000 olan Ahıska Türkleri, anayurtlarının dışında Azerbaycan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Türkiye, Ukrayna, Özbekistan ve Amerika Birleşik Devletleri gibi dokuz farklı ülkede yaşamaktadır (Kahraman ve İbrahimov 2013: 77). Amerika Birleşik Devletleri'nde en yoğun yaşadıkları bölgeler Ohio, Pennsylvania, Washington, Illinois, Kentucky, Arizona, Idaho, Texas, Virginia, New York ve Colorado'dur (Aydingün vd., 2006: 26).

Araştırmada incelenen Ahıska Türkleri Florida'nın Jacksonville şehrinde yaşamaktadır. Florida eyaletinde Jacksonville ve Orlando dâhil olmak üzere toplam 60 aile yaşamaktadır (<http://www.ahiskalilar.org/>).

2.3.4. Türkiye'ye Yapılan Göçler

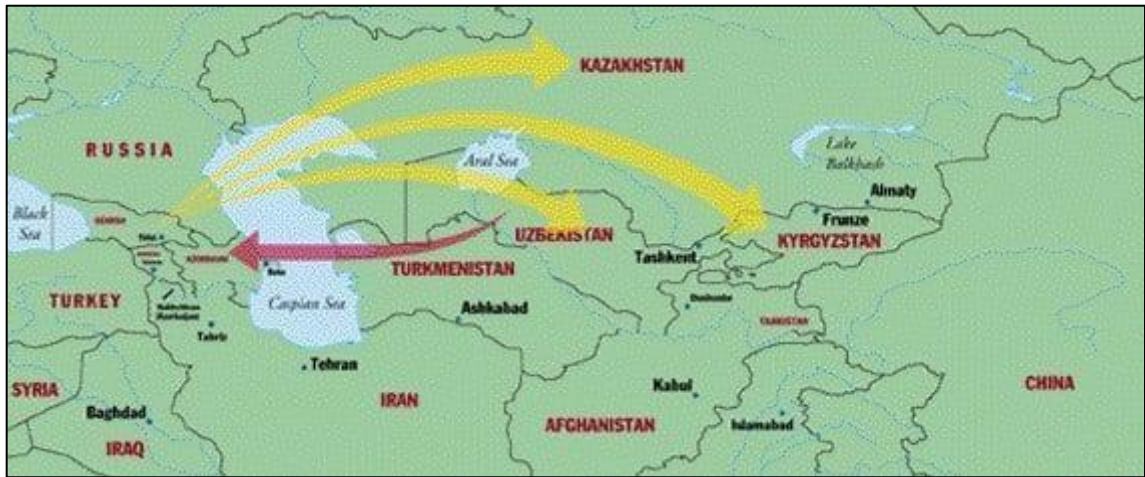
2.3.4.1. 1993 Iğdır Göçü ve Sonrası

1989 yılında Fergana olaylarından sonra Ahıska Türkleri, Türkiye'ye göç etmek istediklerini ilgili Sovyet yetkililerine sürekli olarak bildirmişlerdir. Sovyetler Birliği, “Türkiye'nin kabul etmesi halinde böyle bir göçe izin verilebileceğini” duyurdu. Türkiye, Mesket Türklerinin çoğunluğunun iradesi doğrultusunda, mümkünse toplu halde eski topraklarına veya başka yerlere yerleştirilmesi için gerekli girişimlerde bulunmalı, Mesket Türklerini eğitim ve sosyo-ekonomik alanlarda desteklemelidir. Onu korumak ve ulusal birliğini desteklemek. Bu göç talebini ise “Aslında Ahıska

Türkü vatandaşlarımızın temel isteği bu” şeklinde yanıtlarla reddetti. Ancak bu mümkün değilse Türkiye'ye göç etmeye hazırlar. Soru ve önerilerin artması üzerine konu 1990 yılında tekrar hükümetin gündemine alındı ve dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın öncülüğünde göç araştırmaları başlatıldı. Aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin bu konudaki devlet politikası, Türkiye dışında yaşayan Türk soylularının yerleştikleri ülke ve bölgelerde kalmaları ve ekonomik temaslar kurarak uluslararası ilişkilerinin güçlendirilmesi varsayımına dayanmaktadır. Türkiye ile kültürel işbirliği yapılması ve bu toplulukların bu alanlarda destek alması. Ancak istisnai ve özel koşullar altında Türkiye'ye dışarıdan göç kabul edilmektedir (www.moyarodina.sitem).

Yapılan incelemeye göre “2 Temmuz 1992 tarih ve 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Girişi ve Yerleşmesi Hakkında Kanun” Ahıska Türkleri için elzem bir kanundur. Bu yasanın ilk maddesine göre, Sovyetler Birliği cumhuriyetlerine dağılmış halde yaşayan ve kendilerine “Ahıska Türkleri” diyen ve Türkiye'ye gelmek isteyen soydaşlarımız arasında (kendilerini en zor durumda bulanlardan başlamak üzere) Bakanlar Kurulunca belirlenecek yıllık sayıyı aşmamak kaydıyla serbest veya düzenlenmiş olabilirler. Bu Kanuna istinaden çıkarılan 92/3706 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca; 1992 yılında Türk olmak üzere 150 Ahıskalı ailenin, 1993 yılında ise 350 ailenin ülkemize kabul edilmesi kararlaştırıldı. Türkiye'ye ithalat yapmak üzere kabul edilen toplam 500 aileden 150'sinin 1993 yılında ülkemize hangi ülkelere geldiği Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2: Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Göçü

Kaynak: <http://www.ahıska.org.tr/> (10.10.2023)

Coğrafya Iğdır tarih boyunca emilmiş ve göç etmiştir. Yazılı kaynaklara ulaşabiliyoruz. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Azerbaycan Türkleri Erivan ve çevre bölgelerden Iğdır'a gelmiştir. 1930'lu yıllardaki nüfus mübadelesi sonrasında Balkanlardan getirilen Balkan Türkleri Iğdır'a yerleşti. Bu iki göç sırasında Iğdır'a gelenler arasında göçten önceki hayat hakkında bilgi sahibi olan neredeyse hiç kimse kalmamıştır. Bilgiler genellikle duyumlardan ibarettir. Ancak 1993 ve sonrasında gelen Ahıska Türklerinin çoğu, göçü ve sonuçlarını ilk elden deneyimledi. Göçten

önceki hayat tecrübeleri ve bilgileri oldukça yenidir ve anıları canlıdır. Iğdır'a yerleşen Ahıska Türkleri, kent merkezinin doğusunda, kent merkezine 5 km uzaklıktaki Konaklı İlçesi'ndeki Ahıska evlerinde yaşıyor. Konaklı İlçesi daha sonra kurulan Iğdır ilçelerinden biridir. Bölgede yaşayan kişinin neredeyse tamamını daha sonra Iğdır'a göç eden aileler oluşturuyor. Göçmenlerin bir kısmını Iğdır ili merkez ve Ağrı ilinin Doğubayazıt ilçesi ve çevre köylerdeki aileler oluşturmaktadır. 1990'lı yıllarda Konaklı İlçesi'nin nüfus yoğunluğu hızla arttı. Konaklı İlçesi adeta bir göçmen ilçesidir. Daha sonra göç eden Konaklı İlçesi sakinleri arasında Ahıska Türkleri de bulunmaktadır.

2.3.5. İskân Kanunu ve Türkiye'ye Yapılan Göçler

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabulü ve iskânına dair kanun, 11 Kasım 1992 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bu kapsamda Türkiye'ye son iskânlı göç gerçekleşmiştir. Eski Sovyetler Birliği'nin dağılık cumhuriyetlerinde ikamet eden Ahıska Türkleri, daha zor durumda olan ve Türkiye'ye göç etmek isteyenler sırasına göre serbest veya sabit göçmen olarak kabul edilmiştir. Bu kanuna dayanılarak çıkarılan 92/3606 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Türkiye'ye ilk etapta 500 ailenin göç etmesini öngörmüştür; bu ailelerin 150'si 1992 yılında, 350'si ise 1993 yılında göç etmiştir.

Alım'ın Ahıska Türklerinin iskân sürecine ilişkin çalışmasına göre, Türkiye'ye göç eden ilk 150 ailenin yeniden yerleştirme süreci Mayıs 1994'te tamamlanmış ve bu aileler, 27 Nisan 2015 tarihli ve 2015/7668 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Iğdır'daki geçici yerleşim merkezine yerleştirilmiştir (Alım vd.). 677 aile kalıcı göçmen olarak kabul edilirken, 1960'lardan bu yana Türkiye'ye özellikle Balkanlar dışındaki Müslüman ve Türkçe konuşan ülkelerden serbest iskânlı göçmen olarak göç olmuştur. Örneğin, Türkistan'dan 695 aileden 2.194 kişi daimi göçmen olarak, 214 aileden 684 kişi serbest iskânlı göçmen olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, Afganistan'dan 1.006 aileden 4.163 kişi ağırlıklı olarak kırsal ve kentsel alanlarda, özellikle Orta Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde iskânlı göçmen olarak gelmiştir. Ahıska Türkleri örneğinde görüldüğü gibi, 1980 sonrasında ülkemizde yaşanan göç hareketinin 2510 sayılı İskân Kanunu hükümlerine uyulmaması nedeniyle geliştiği açıktır (Doğanay, 1997: 198; Göksu, 2003: 350-351).

Türkiye'nin göç politikasının yapısı, ulus-devlet yaklaşımına dayanmaktadır. Bu süreçte, göç ve iltica politikalarını değişen küresel bağlamdaki hâkim rejimlere, politikalara ve uygulamalara uyarlamak için yeni yasal normlar getirilmiştir. 1994 İltica Yönetmeliği, 2005 İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı ve 1934 tarihli Muhasele Kanunu'nun yerini alan 2006 tarihli 5543 sayılı Göç Kanunu, ulus-devlet odaklı göç politikaları ve uygulamalarının 21. yüzyılın başlarında da devam ettiğini göstermektedir (İçduygu, 2010: 30-36).

Göç düzenlemeleri istisnai olarak uluslararası anlaşmalara tabi olmakla birlikte, genellikle ulusal mevzuata tabidir. Devletler, göç ve vatandaşlık üzerinde güç sahibidir. Ülkeler, kimi göçmen

olarak kabul edeceklerine ve kimi kabul etmeyeceklerine karar verirler. Göçmenlerin önceki vatandaşlıklarını kaybedip kaybetmeyecekleri ya da varış ülkesinin vatandaşlığını alıp almayacakları, ilgili ülkenin ulusal yasal hükümlerine bağlıdır. Diğer bir deyişle, göç her ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal politikalarıyla yakından ilişkilidir ve genellikle ulusal mevzuata tabidir (Yılmaz, 2007: 245).

1924'te Roma'da düzenlenen Göç Konferansı'nda 'göçmen' terimi, iş aramak için kendi ülkesini terk eden ve kendisine eşlik eden ya da daha sonra kendi ülkesine gelen kişi olarak tanımlanmış; 1932'de Cenevre'de düzenlenen konferansta ise geçici ve kalıcı göç ayrımı ele alınmış, yolculuğun amacı ve süresi bu bağlamda, göçmenlerin başka amaçlarla ülkeyi terk edenlerden ayrılması gerekmekteydi. Türk istatistiklerine göre, gelenlerin sadece yarısı göçmen olarak kabul edilmekte ve kalış süreleri arasında bir fark bulunmamaktadır. Göçmenlerin yeniden yerleştirilmesiyle ilgili olarak, Devlete yerleşenler ile yerleşmeyenler arasında ve yeniden yerleştirme için Devlete başvurma hakkına sahip olmayanlar ile olanlar arasında yasal bir ayrım yapılmaktadır. Birinci gruptakiler iskânlı göçmenler, ikinci gruptakiler ise serbest göçmenler olarak adlandırılmaktadır (Kodaman, 2008: 5; Geray, 1970: 9).

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından bu yana uygulanan göç politikası, zaman içinde iç ve dış faktörlerin etkisiyle değişim ve dönüşümler geçirmiştir. Günümüzde Cumhuriyet'in göç politikası ile ilgili olarak ele alınması gereken en önemli konu 2510 sayılı Göç Kanunu ve buna bağlı olarak uygulanan iç göç politikasıdır. Türkiye'ye yerleşmek üzere gelen Türk soyundan ve kültüründen kişiler, 2510 sayılı Göç Kanunu hükümlerine göre belirli şartlar altında göçmen olarak kabul edilmiştir. Göçmen olarak kabul edilen kişiler, gerekli formalitelerin tamamlanmasının ardından Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığına alınmakta ve bazı istisnalardan yararlanmaktadırlar. Resmi verilere göre 1923-1997 yılları arasında toplam 1.648.077 kişi göçmen olarak iskân edilmiştir (Çiçekli, 2008: 196-197).

21 Haziran 1934 tarih ve 2773 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2510 sayılı İskân Kanunu, Cumhuriyet döneminin en tartışmalı iskân kanunlarından biridir. Önceki kanunların birçoğunu yürürlükten kaldıran 2510 sayılı Kanun, uygulanması sırasında birçok kez değişikliğe uğramış, ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin iskân politikasının temel belgesi olma özelliğini korumuştur.

Kanunun meşruiyeti üzerinden 2510 sayılı İskân Kanunu'nun amaçları incelendiğinde iki temel hedefe ulaşılmaktadır. Bunlardan ilki, Türk kültürünün güçlendirilmesi ve dil sorununun çözülmesidir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için Türk kültürüne bağlı göçmenlerin ülkeye çekilmesi ve Türk kültür alanının nüfusunun yoğunlaştırılması gerektiği, bunun için de sınırlar dışında kalan soydaşların geniş ülke topraklarına yerleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Söz konusu hedeflerle bağlantılı olarak vurgulanan bir diğer temel amaç, Türk kültürüne bağlı olmayan nüfus gruplarının

bir yerleşim bölgesinden diğerine taşınarak dağıtılması ve yerleştirilmesi yoluyla Türk kültürünün güçlendirilmesi ve Türk kültürüne bağlanması gereğidir (Gök, 2005: 70). Bu çerçevede, 2510 sayılı İskân Kanunu ulus-devlet idealinin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. 2510 sayılı İskân Kanunu, göçmen ve mültecilerin tanımlanmasında Türk soyu ve kültürüne yaptığı vurgu nedeniyle eleştirilmiştir (Danış, 2004: 8). Bu bağlamda, Kirişçi'nin (Kirişçi 2000, aktaran Danış, 2004), kanun maddelerine hâkim olan kimlik vurgusuna rağmen, mülteci ve göçmenlerin kabul pratiklerinde dinin de özel bir yer tuttuğu gözlemini dikkate almak gerekir. Etnik olarak Türk olmayan Müslüman Arnavutlar, Boşnaklar ve Pomaklar mülteci ve göçmen olarak kabul edilebilirken, Ortodoks Gagavuz Türkleri ve Şii Azerilerin bu ayrıcalıktan yararlanamaması Kirişçi'nin örneğidir (Kirişçi 2000, aktaran Danış, 2004) dikkate alınmalıdır. 2510 sayılı İskân Kanunu'nun 1. maddesi, muhacir ve mültecilerle göçebelerin ve gezginci çingenelerin yurt içinde iskânlarının, Türk kültürüne inanmalarını sağlamak ve nüfusun yerleşme ve dağılımını düzeltmek amacıyla İçişleri Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Meclis İcra Komitesi tarafından hazırlanan bir programa göre yapılacağını öngörmektedir.

Kanunun 2. maddesi yerleşim alanını tanımlamaktadır. İçişleri Bakanlığı Vekilleri ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Vekilleri tarafından müştereken kararlaştırılan ve Vekiller tarafından onaylanan bir haritaya göre, Türkiye yerleşim açısından üç bölgeye ayrılmıştır: 1 numaralı bölge Türk kültürüne sahip nüfusun yoğunlaşması istenen bölge; 2 numaralı bölge Türk kültürünü temsil eden Üzümlü nüfusun göç ve iskân için tahsis edildiği bölge; 3 numaralı bölge yerleşim yeri, sağlık, ekonomi, kültür, siyaset, askerlik, güvenlik vb. nedenlerle boşaltılması istenen, yerleşme ve oturma yasak olduğu yerlerdir. 24/04/1947 tarihinde yürürlüğe giren 5098 sayılı İskân Kanununun Bazı Maddelerinin Kaldırılması, Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bazı Madde ve Fıkralar Eklenmesi Hakkında Kanun, 2510 sayılı İskân Kanunu'nun 2. maddesi hükümlerini yürürlükten kaldırmış ve ülkeyi iskân bakımından üç bölgeye ayırarak Türk kültürüne sahip nüfusun ikamet edeceği yerleri, Türk kültürünü temsil etmesi istenen nüfusun ikamet edeceği yerleri ve iskân ve ikamet yasak olduğu yerleri belirlemiştir.

Madde 3'te, muhacirler; yurt dışından Türkiye'ye yerleşmek isteyen ve Türk kültürüne bağlılıkları İçişleri Bakanlığı'nca tespit edildikten sonra, İçişleri Bakanlığı'nın görüşü alınarak Sağlık Bakanlığı'nın emriyle yerleştirilen Türk soylu göçebeler, aşiretler ve Türk kültürüne bağlı kişiler olarak tanımlanmaktadır. Madde 4, mülteci olarak kabul edilemeyecek olanları ise Türk kültürüne bağlı olmayanlar, anarşistler, casuslar, göçebe çingeneler ve sürgünler olarak sıralamaktadır. Madde 5, özel antlaşmalarla gelmeye zorlananların, sözleşme hükümlerine ve hükümet kararlarına uygun olarak kabul ve iskân esaslarını belirtmektedir. Bu maddeler, kimlerin göç edebileceğini, yerleşebileceğini ve mülteci olabileceğini belirlemesi ve göçe ilişkin kuralları düzenleyen temel yasal düzenlemeyi oluşturması açısından büyük önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde çok önemli bir belge olan 9. Uyum Paketi'ne hazırlık amacıyla bir dizi kanun tasarısı ve teklifinin görüşüldüğü bir dönemde gündeme gelen 5543 sayılı İskân Kanunu, 26 Eylül 2006 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. AB ilerleme raporu ile ilgili olarak bu kanun tasarısı üzerindeki tartışmaların ivediliği eleştirilmiştir. Göç kavramı, 5543 sayılı Göç Politikası Kanunu'nun 3. Maddesine göre, şu şekilde tanımlanmaktadır: “Yerleşmek amacıyla bireysel veya gruplar halinde Türkiye'ye gelen ve bu Kanun uyarınca kabul edilen Türk soyundan ve Türk kültüründen olan kişileri kapsar.” Türkiye'ye göçmen olarak kabul edilen kişiler, Türk idari makamlarından iskân yardımı alıp almadıklarına bağlı olarak iki kategoriye ayrılır. İskân yardımı, göçmenlere bedelsiz veya ödünç olarak ev, dükkân, tarla vb. sağlanmasıdır. Bu tür bir yardımı alan göçmenler, yeniden yerleştirilen göçmenler olarak adlandırılmaktadır. Yeniden yerleştirme göçü ulusal hazineye bir yük getirdiğinden, bu göç yöntemi yalnızca siyasi gerekliliğin söz konusu olduğu istisnai durumlarda kullanılır. Yerleştirilen göçmenlerin zamanlamasına ve sayısına Bakanlar Kurulu karar vermektedir. Yurtdışından Türkiye'ye yerleşmek isteyen Türk kökenli vatandaşlar, devletten yerleşim yardımı talep etmedikleri sürece serbest göçmen olarak adlandırılmaktadır (Aybay, 2005: 168).

Bu kavramların tanımlarında dikkat çeken husus, göçebe ve göçmen kavramlarının daha önceki iskân kanunlarında olduğu gibi aynı şekilde tanımlanması ve göçmen veya serbest göçmen olmanın Türk soyundan olmak ve Türk kültürüne bağlı olmak şeklinde tanımlanmasıdır. Aynı kanunun 4. maddesi, Türk soyundan ve Türk kültüründen olmayan yabancıların, Türk soyundan ve Türk kültüründen olup da sınır dışı edilen yabancıların ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmesi uygun görülmeyen yabancıların göçmen olarak kabul edilemeyeceğini öngörmektedir. Bu maddede, Türk soyu ve Türk kültürü kavramı yeniden vurgulanmıştır.

Türkiye'de 2510 sayılı İskân Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1934 yılında yaklaşık 17 milyon olan nüfus, 2006 yılı itibarıyla 70 milyonu aşmıştır. Ülke genelinde inşa edilen barajlar ve diğer ekonomik tesisler nedeniyle yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan ailelerin iskân sorunları giderek ağırlaşmaktadır. Bu duruma ek olarak, İçişleri Bakanlığı verilerine göre, terör sorunu nedeniyle 3.688 köy ve yerleşim yeri boşaltılmış, 353.280 kişi yeniden yerleştirilmek zorunda kalmış, bunlardan 127.820'si köye dönüş projelerine dâhil edilmiş ve Köye Dönüş Yasası uyarınca terörden etkilenenlerin zararlarının tazminine başlanmıştır. Saldırılarından etkilenen kişi sayısı 69.820'ye yükselmiştir. Bu dönemde 69.832 kişi Köye Dönüş Projesi kapsamında resmi başvuruda bulunmuş, 1.500 kişi de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurarak 14 milyar TL mali yükümlülük altına girmiştir. Bu yılların bir diğer önemli konusu da uluslararası göç hareketleridir. 2005 yılı sonu itibarıyla toplam 441 göç hareketi gerçekleşmiştir. 670 aile, 1.650.604 kişi, iskânlı ve serbest göçmen statüsünde ülkemize giriş yapmıştır (TBMM, 2006: 8892). Bu çerçevede 5543 sayılı İskân Kanunu, uluslararası sisteme uyum sürecinin bir uzantısı ve dolayısıyla son yüzyılın en önemli ekonomik, sosyal ve siyasal olgusu olan küreselleşme sürecinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

2.3.5.1. Ukrayna Krizi ve Ahıskalıların Son Göçü

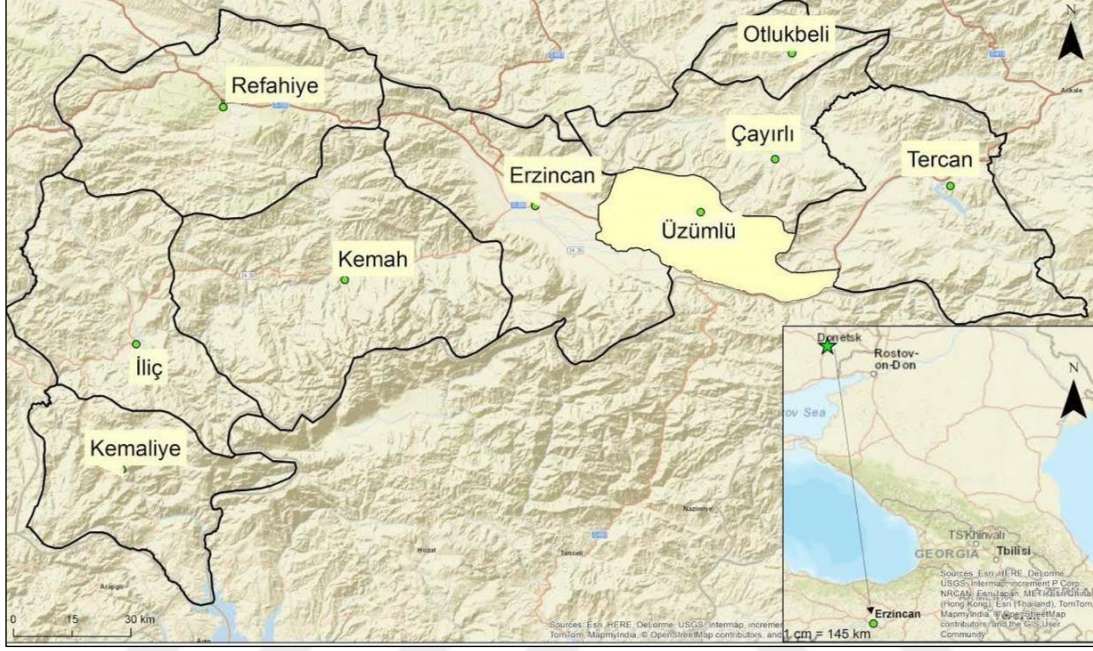
1989 yılında Özbekistan'ı terk etmek zorunda kalan Ahıska Türklerinin bir kısmı Ukrayna'ya yerleşti. O tarihten bu yana en fazla Ahıska Türkü (yaklaşık 9-10 kişi) ülkenin güney ve güneydoğusunda yaşamaktadır (3.795 kişi Kherson'da, 1.910 kişi Donetsk Oblastı'nda ve 1.003 kişi Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde) (Hasanoğlu, 2016: 1-20). Ahıska Türklerinin yoğunlaştığı Donetsk aslında bir mangaldır. Havzanın merkezinde yer alan Donetz kasabası, 1869 yılında kurulmuş, kömür ve çelik endüstrilerine bağımlı, nispeten yeni bir yerleşim yeridir. Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinden sonra doğu Ukrayna'da Rus ve Ukrayna halkları arasında yaşanan ayrılıkçı çatışmalar ve Rusya'nın müdahalesi bölgede yaşayan Ahıska Türklerini yeni bir felaketin eşiğine getirdi. Karşılıklı saldırılar sonrasında çoğunluğu kırsal kesimde yaşayan yaklaşık 3 bin Ahıskalı aileye ait yüzlerce ev, bahçe ve tarım arazisi kullanılamaz hale geldi. Çatışmaların şiddetlenmesiyle birlikte Ukrayna Ahıska Türkleri Anavatanı Derneği'nin talebi üzerine başta tehdit altındaki bölgelerden olmak üzere 677 ailenin Türkiye'ye kalıcı göçmen olarak kabul edilmesine karar verildi. 1992 yılında çıkarılan 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Evlat Edinilmesi ve İskânı Hakkında Kanuna dayanılarak hazırlanan karar, 17 Mayıs 2015 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 25 Aralık 2015'te Türkiye'ye gelen ilk göçmen grubu Erzincan'ın Üzümlü ilçesine yerleşmişlerdir. Göçmenlere ilişkin idari işlemler Erzincan Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Vasiyetlerine göre yeni Türkçe ad ve soyadı oluşturulacak ve geçici bir kimlik verilecek. Düzenli göçler nedeniyle 2016 yılı Ekim ayı başında Üzümlü 'de ikamet eden aile sayısı 313'e, toplam nüfus ise 1.315 kişiye ulaştı. Yıl sonunda 108 aile (485 kişi) daha burada barındırılıyordu. Bayırbağ'ın Üzümlü Köyü'ndeki TOKİ yurtlarında 2017 yılında 174 ailenin barınacağı dikkate alındığında toplam göçmen aile sayısı 595'e, toplam nüfus ise 3000'e ulaşacak. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, göç ve tasfiyenin planlanması ve organize edilmesi konusunda tam sorumluluk taşımaktadır. Yerleşim alanlarının seçimi büyük ölçüde TOKİ'nin gayrimenkul portföyünün kamu envanterinde nasıl görüldüğüne bağlıdır.

2.3.6. Üzümlü İlçesi ve Ahıskalıların İskânı

Ahıska Türklerinin yerleştiği Üzümlü beldesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Fırat Nehri'nin üst kesimlerinde Erzincan iline bağlı bulunmaktadır. İlçe alanının büyük bir kısmı (%80) Kuzey Erzincan Havzası'ndaki Esence Dağları'nda (deniz seviyesinden 3.549 m yükseklikte) ve küçük bir kısmı (%20) Erzincan Ovası'nda (1.200 m) yer almaktadır. Erzincan'ın en küçük ikinci ilçesidir ve yüzölçümü 410 km²'dir. İlçenin kuzey sınırı, Erzincan Ovası ile Çayırılı Ovası arasındaki havzayı oluşturan dağ zirveleri arasından geçmektedir. Doğuda Sansa Boğazı'nın büyük bir kısmını kaplayan Üzümlü 'nün güney sınırı genellikle Karasu Nehri'ni takip eder. Üzümlü İlçesi idari olarak kuzeyde Çayırılı, doğuda Tercan, güneydoğuda Pülümür (Tunceli), güney ve batıda Erzincan Merkez illeriyle komşudur. İki belediye teşkilatı bulunmaktadır: Üzümlü Belediyesi ve Altınbaşak Belediyesi. Şu anda merkez dışındaki ilçede 23'ü mezra ve 29'u bu mezralara bağlı mezra olmak üzere 55 yerleşim yeri bulunmaktadır. Çoğu yerleşim yeri ve köy Esence Dağları bölgesinde bulunmaktadır. Küçük bir

kısmı ovaya odaklanıyor. Erzincan Ovası'nı batı-doğu yönünde geçen E-80 uluslararası karayolu, Üzümlü Mahallesi'ni geçtikten sonra Sansa Caddesi'ne bağlanıyor. Ayrıca ilçenin içinden Erzincan'ı Erzurum'a bağlayan demiryolu hattı geçmektedir.

Şekil 3: Ahıska Türklerinin İskân Yerleri

Kaynak: http://www.ahiska.org.tr/?page_id=1842 (10.09.23)

Şekil 4: Üzümlü'nün Kuzeyden Görünümü

Kaynak: http://www.ahiska.org.tr/?page_id=1842 (10.09.23)

İlçenin en büyük yerleşim yeri Üzümlü beldesidir. Üzümlü, kuzeyde Esence Dağları üzerinde yer almakta olup, doğuda Bayırbağ köylerini, güneyde Altınbaşak ve Denizdamı köylerini, güneybatıda Saztepe köylerini ve batıda Çadırtepe köylerini kapsamaktadır. Yığınlaşmanın bu sınırlar içindeki alanı yaklaşık 60 km²'dir. İlçe E-80 karayoluna yaklaşık 5 km mesafededir. Kuzeyde, Erzincan merkezine 22 km uzaklıkta yer almaktadır. Doğu. Nüfus yaklaşık 7.000 kişidir. Üzümlü'de ağırlıklı olarak tarım ekonomisi ekim ve hasada dayalı olup, meyve ve sebze yetiştiriciliği önemli bir yer tutmaktadır. Aslında Esence Dağları'nın güney etekleri, taşınan malzeme, orta-eğimli yamaçlara sahip geniş bir arazi alanı ve sulamaya yönelik su kaynaklarının bol olması gibi uygun doğal çevre koşulları nedeniyle bağ ve meyve bahçeleri açısından zengindir. Bu büyük ölçüde şehrin bölgesel ve ulusal pazarlara kolay erişiminden kaynaklanmaktadır. Öte yandan, gerek sosyo-ekonomik yapının gerekse Erzincan kent merkezine yakınlığın idari işlevler ve hizmetler üzerindeki etkisinin daha zayıf olması nedeniyle metropol alanının kentsel işlevleri yeterince gelişmemiştir. İlgili köylerin konum ve yol bağlantıları açısından izole olması, merkezileşmeyi ve kentleşmeyi zorlaştırmaktadır. Erzincan İl Merkezi ile Üzümlü arasında yoğun bir ilişki ve etkileşim bulunmaktadır. Bu bağlamda Üzümcü'ye Erzincan şehrinin yakın çevresinde (kenar mahallelerinde) değerlendirmek mümkündür.

Cimin Nehri çevresinde yoğunlaşan yerleşimin ana merkezi olan Çay, Babacan ve Oruçlu ilçelerinin kesiştiği bölge, komşu evlerden oluşan büyük bir yerleşim yerini andırıyor. Bu bölümün orta kısmı ticari işyerlerinin ve kamu binalarının çoğunu içermektedir. Geleneksel mimarinin izlerini taşıyan bu antik kumaş formu, son yıllarda sokakların açılması ve yeni evlerin inşa edilmesiyle değişmeye başladı. Üzümcü'ye E-80 karayoluna bağlayan ana aksın her iki yanında inşa edilmekte olan yeni yerleşim alanları nispeten kentsel bir forma sahiptir. Ahıska Türklerinin yerleştiği TOKİ konutları, ilçe merkezinin yaklaşık 3 km güneyinde, Yunus Emre ve Fatih ilçelerinin bu yeni gelişme alanında yer alıyor. Göçmenlerin yerleştiği TOKİ konutlarının bir kısmı, ilçe merkezine yaklaşık 5 km uzaklıkta, eski bir kırsal yerleşim yeri olan mahalleye dönüştürülen ve Üzümlü'ye bağlanan Geyikli Mahallesi'nde bulunuyor.

Eylül 2016 sonu itibarıyla Üzümlü'ye yerleşmeleri planlanan Ahıska Türklerinin büyük bir kısmının yeniden yerleşim süreci tamamlandı. Ahıskalılar 289 adet dubleks daire ve 306 adet 2+1 ve 3+1 daire olmak üzere yurtlarda barındırılacak. 15 Temmuz darbesinden sonra göçmen akını biraz gecikse de 2016 yılı sonuna kadar sürecin büyük oranda tamamlanması beklenmektedir. Devlet tarafından sağlanan evlerde barındırılan göçmenin ilk dönemde tüm ihtiyaçları kamu kaynaklarından karşılandı. Aylar boyunca çok sayıda sosyal etkinlik gerçekleştirildi ve çeşitli mesleki gelişim kursları açıldı. Çevreye uyum sağlamaları amacıyla oryantasyon programları düzenlendi; kadınlara, çocuklara ve gençlere yönelik çeşitli eğitim programları başlatılmıştır. Bunlardan en önemlisi okuma yazma bilenlerin Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçişini sağlayan eğitim kurslarıdır.

Şekil 5: 25 Aralık 2015: İlk Göçmen Kafilesi Erzincan Havalimanında

Kaynak: http://www.ahiska.org.tr/?page_id=1842 (10.09.23)

2.3.7. Ahıska Türklerinin Türkiye’deki Adaptasyonu

Sonuç olarak, Üzümlü’ye yerleşen Ahıska Türklerinin Ukrayna’daki yaşamları boyunca ağırlıklı olarak küçük ölçekli ticaret, atölye çalışması ve tarımla uğraştıklarını göstermektedir. Bazı göçmenler Üzümlü ve Erzincan’da mesleklerini icra etme fırsatı bulurken; Çoğu nitelik gerektirmeyen pozisyonlarda çalışıyor. İŞKUR sayesinde 300 kişiye geçici iş verildi. İstihdam sorunu henüz tam anlamıyla çözülmedi ve kısa vadede çözülmesi de pek mümkün görünmüyor. Aileler çoğunlukla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın kendilerine ödediği maaşlar sayesinde geçiniyor. Vakıf, aylık kişi başı 250 TL, 200 TL nakit ve 50 TL çek şeklinde destek sağlıyor. Bu durumda 5 kişilik bir ailenin ortalama maaşı 1.250 TL oluyor. Sağlık, elektrik, su ve ısınma giderleri de kamu fonlarından karşılanıyor. Ayrıca bu yeni mahalle, benzersiz kullanımı nedeniyle doğal gaza da erişim imkânına kavuşmuştur.

Şekil 6: Üzümlü'de Ahıska Göçmenlerine Tahsis Edilen TOKİ Konutları

Kaynak: http://www.ahiska.org.tr/?page_id=1842 (10.09.24)

Bu imkânların etkisiyle daha önceki yıllarda Denizli, Bursa ve Antalya'da yaşayan ve akrabalık bağı bulunan bazı Ahıska göçmenlerinin Üzümlü'ye gelerek buraya yerleştikleri tespit edildi. Çoğu Türkçeyi anlıyor ve anlamını fazla zorlanmadan açıklayabiliyor. Diğer Türk toplumlarında olduğu gibi Ahıska aile kültürünün gelenekleri de geçmişten günümüze devam etmekte; Başka bir deyişle: Yazılı olmayan kurallar vardır. Toplum bu kuralları belirledi ve nesilden nesile aktardı. Ahıska Türk ailesi ataerkil bir yapıya sahiptir (Yüzbey, 2008: 684). Aile hiyerarşisi, kendi aralarındaki kolay organizasyon ve kendi toplum liderlerinin de yer aldığı toplumsal yapı sayesinde dayanışma gösterirler ve sorunlarını kolaylıkla çözerler.

Şekil 7: Ahıska Türkleri İçin Düzenlenen Sosyal Etkinliklerden Bir Görüntü

Kaynak: http://www.ahıska.org.tr/?page_id=1842 (10.09.24)

2.3.8. Ahıska Bölgesinin Sürgünde Değişen Demografik Yapısı ve Bugünkü Durumu

Bugün Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 20'den fazla etnik unsuru bünyesinde barındıran bu coğrafyada, Azerbaycan Türkleri gibi Türk adı altında kayıtlı bir diğer unsur da Ahıska Türkleridir (Ağayev, 2013: 1036). Her ne kadar bu bölge 1944 yılında sürgüne gönderildikleri ülkelerden biri olmasa da birçoğu bugün hala öyle. Ahıska Türklerinin güven içinde yaşadığı bir ülkedir. Bilindiği gibi Ahıska Türkleri, on iki yıllık “özel sömürge rejiminin sona erdiği 1956 yılından sonra Azerbaycan'a göç etmişlerdir. 1989 yılında Fergana'da yüzlerce kişinin hayatını kaybettiği olaylardan sonra Ahıska Türkleri Azerbaycan'a göç etti. Bu ülkede 1956'dan sonra ve 1989'dan sonra Ahıskalı nüfusun yerleştiği yerler Gence, Kazakistan, Kuba, Khakhmaz, Saatli ve Sabirabad şehirleridir. Azerbaycan devletinin Ahıska Türklerinin karşılaştığı tüm zorluklara özel ilgi gösterdiği söyleniyor. Azerbaycan'a hicret ederek onların birçok ihtiyacını karşılamıştır (Şakiroğlu, 2016: 1).

Bakü'deki Azerbaycan Anavatan Cemiyeti ve DATÜB yetkililerine göre Azerbaycan'da yaşayan Ahıska Türklerinin nüfusu 2011 yılında 110-120 kişi iken şu anda bu sayı 70.000'e düşmüştür (Bayraktar, 2021; DATÜB, 2020). Yıllardır Ahıska'ya dönme hayali kuran ve bu hayalini önümüzdeki bahara erteleyen Ahıskalılar, on yıldır Türkiye'ye göçü çıkış yolu olarak görüyor. Türkiye'yi tercih etmelerinin nedeni ise akrabalarının çoğunun daha önce Türkiye'de bulunmuş olması ve Türkiye'yi evi olarak görmesidir. Ancak Azerbaycan'da yaşayan bazı Ahıska Türkleri de ekonomik nedenlerle Rusya ve Ukrayna'ya seyahat ediyor. Demografik yapıdaki bu değişimin gelecekte getireceği dezavantajlar göz önüne alındığında, Azerbaycan'da yaşayan Ahıska nüfusunun sorunlarına yerel çözüm arayışları, onların göç etmesini engelleyecek ve V.'nin yaşadığı bölgelerdeki

konumlarını sağlamlaştırma şansı verecektir. Azerbaycan devletinin vatandaşlarına çifte vatandaşlık hakkı tanınmasından bu yana çok sayıda Ahıska Türkü bu hakkı kullanmıştır. Bu nedenle son yıllarda Azerbaycan ile Türkiye arasında eğitim, ticaret ve turizm alanlarında giderek artan olumlu gelişmeler yaşanmaktadır (Bayraktar, 2021; DATÜB, 2020).

2.4. Ahıska Türklerinde Kimlik

Ahıska Türklerinin kim olduğu sorusu, araştırmacılar arasında tartışmalara yol açmıştır. Bu tartışmaların başlangıç yıllarında yeterli bilgi eksikliği nedeniyle farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşler, Ahıska Türkleri üzerine çalışma yapanların etnik kökenlerine, ideolojilerine ve tarihi gerçekleri anlama biçimlerine göre şekillenmiştir (Aydingün ve Aydingün, 2015: 43). Araştırmacıların kökenlerine bağlı olarak sundukları görüşler şu şekildedir: Gürcü araştırmacılar, 'Mesh' veya 'Ahıska' terimini kullanarak Ahıska Türklerinin, İslam'ı benimsemiş Gürcüler olduğunu savunmaktadır. Bu teori, Rus araştırmacılar tarafından da vurgulanmış ve desteklenmiştir (Kalkan, 1998: 160-171). Mirkhanova ise Ahıska'da Osmanlı yönetimi sırasında Müslümanlaştırılmış bir etnik grup oldukları görüşünü dile getirmiştir.

Bir başka görüş ise Rus araştırmacıların bakış açısıyla ilgilidir. Rus kaynaklarına göre, bu etnik grubun kökeni, Bulgarların Kafkasya'daki diğer 'Türk' halklarla, özellikle de Ortodoks Kıpçaklar ve Telehemlerle evlendiği M.Ö. 2. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Aydingün ve Aydingün, 2015: 36). Bu açıklama kültür tarihi perspektifinden desteklenebilir. Ancak, bu görüş, antropoloji, folklor, onomatik ve dilbilim gibi alanlarda yapılan araştırmalar sayesinde kolayca çürütülebilir. Kültürel-tarihsel bir perspektiften bakıldığında, bu görüşün gerekçesi esasen siyasi amaçlara dayanmaktadır (Kalkan, 1998: 165).

Türk araştırmacılar ise Ahıska Türklerinin atalarından biri olarak Kıpçakları kabul etmekle birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun Ahıska ve Cavahetya'daki uzun süreli varlığının tüm Türk unsurlarının yeni bir entegrasyon biçimine yol açtığını ve Ahıska Türklerinin bu entegrasyonun bir parçası olduğunu savunmaktadır (Aydingün ve Aydingün, 2015: 36). Bu görüşü destekleyenler arasında tanınmış tarihçi Akdess Nimet Kurat da bulunmaktadır. Etnik kimliği sorulduğunda, “Ben bir Türk’üm, Ahıska Türkü, Osmanlı Türkü ve Müslüman Türk” yanıtını vermiştir (Yazıcıoğlu,2020:45).

Sovyetler Birliği, kendi topraklarında Türk varlığını reddetmiş ve Ahıska Türklerinin Gürcü kökenli oldukları yönündeki görüşü desteklemiştir. Ancak Ahıska Türkleri bu görüşü kabul etmeyince, Sovyetler Birliği çeşitli bahanelerle bu grubu kovmuş ve asimilasyon politikaları uygulamıştır (Yüce, 2019: 82-100). Tüm baskılara ve yasaklara rağmen Ahıska Türkleri, Türk kimliklerini korumak için mücadele etmişlerdir. Diğer etnik gruplarla evliliklere kapılarını kapatarak, topluluklarını korumaya çalışmışlardır. Koreli araştırmacılar, Ahıska Türkleri ve

Korelilerin sürgün sonrası kimliklerini karşılaştırarak Ahıska Türklerinin kültürel kimliklerine Korelilerden daha fazla bağlı olduğunu göstermiştir (Chong Jin OH, 2007: 156-172). Günümüzde, Ahıska Türkleri arasında kendini Gürcü olarak tanımlayanların sayısı çok azdır; büyük çoğunluk Türk kimliklerini kabul etmekte ve gururla ifade etmektedir. Nitekim Poyraz ve Güler'in (2019) ABD'deki Ahıska Türklerinin kimliği üzerine yaptığı çalışma da bunu doğrulamaktadır. Ahıska Türkleri kendilerini “Türk ve Müslüman” olarak tanımlamaktadır (Poyraz & Güler, 2019: 132-144).

2.5. Ahıska Türklerinde Aile Yapısı

Ahıska Türkleri, ibadetlerini yerine getiren Müslümanlar olup, geleneksel Türk aile yapısına ve kültürüne sıkı sıkıya bağlıdırlar. Bulundukları toplumda “Türk” olarak ötekileştirilmeleri nedeniyle daha kapalı bir sosyal yaşam sürmektedirler ve bu da geleneklerinin korunmasında önemli bir rol oynar. Bu durum, Ahıska Türklerine yüksek bir grup bilinci ve kimlik duygusu kazandırır. Kendi aralarında evlenmeleri, bireysel değil grup halinde yaşamaları, aile içinde Türkçe dışında başka bir dil konuşmamaları ve dinlerini uygulamaları, bu bilinçten kaynaklanır. Ancak, kültürler arası etkileşim kaçınılmazdır. Ahıska Türklerinin dili, geleneksel mutfakları ve kıyafetleri, yaşadıkları ülkeye göre farklılık gösterebilmektedir (Ersöz, 2016: 3).

Aile içinde büyüklere saygı, Ahıska Türk ailelerinin en önemli özelliklerinden biridir. Bu, sosyalleşme süreci boyunca sürekli yeniden üretilir. Aile yapısının ve aile dayanışmasının korunmasının sırrı, gençlerin büyükler tarafından sosyal olarak kontrol edilmesindedir (Avcı, 2012: 18-19). Dahası, bu katı terbiye gençler tarafından içselleştirildiği için aile içi çatışmalar nadiren yaşanır. Göç ve farklı yerlerde yaşama ihtiyacı, aile dayanışmasını ve sürekliliğini gerektiren önemli faktörlerdir. Bu dayanışma ve birliktelik, Ahıska Türklerinin örgütsel kapasitesinin zayıf olmasının temel nedenidir.

Ahıska Türklerinin geleneksel olarak çok çocuklu bir yapıları vardır. Ahıska'da yaşarken her ailenin en az sekiz-on çocuğu vardı ve bu sayı, 1944'teki sürgünden sonra, özellikle ilk 30 yılda sabit kaldı. Ancak, zamanla aileler üç, dört veya beş çocuk sahibi olmaya başladı. Ahıska Türkleri için çocuk, büyük bir sevinç ve mutluluk kaynağıdır; çocukları Allah'ın bir lütfu ve nimeti olarak görürler. Çocuksuz aileler, genellikle kardeşlerinin çocuklarını evlat edinir ve büyütürler. Modern dönemde ise, çocuk sahibi olamayan aileler yetimhanelere yönelmektedir (Yüzbey, 2008: 684).

Ahıska ailelerinin ataerkil yapıda olduğu söylenebilir. Kadınların oy hakkı vardır ancak son karar, aile reisi olan erkeğe aittir. Büyük ailelerde en büyük oğlun sözü geçer ve onun izni olmadan hiçbir şey yapılmaz. En büyük oğlun torunları olsa bile, ailede babanın koyduğu kurallar geçerlidir. Ailede iş bölümü, yaşa ve cinsiyete göre yapılır ve bazı işler cinsiyet ayrımı gözetmeksizin paylaştırılır. Büyükler eve girdiğinde herkes saygı gösterir; erkek sofranın başına oturur ve yemek

önce ona servis edilir. Ahıska aileleri, geleneklerine sıkı sıkıya bağlıdır ve büyüklerin yanında oturup sigara içmek veya bacak bacak üstüne atmak gibi davranışlardan kaçınırlar (Gegeoğlu, 2016: 3-4).

Ahıska Türklerinin geleneklerinde, doğum, evlilik ve ölüm gibi önemli ritüeller kesintisiz olarak sürdürülür ve grup içindeki faaliyetler, küçük bir komünal yaşamı andırır. Düğün ve sünnet törenleri, misafirperverlikle karakterize edilir. Grup içi evlilikler tercih edilirken, grup dışı evliliklere pek sıcak bakılmaz. Ölüm törenlerinde ise grup dayanışması açıkça görülür ve katılım oldukça yüksektir. Defin işlemlerinin ardından 7. ve 40. günlerde topluluk yeniden toplanır ve zengin bir menü servis edilir. Yeni yerleşim yerlerindeki zorluklar, grup ve aile dayanışması ile aşılar. Şehirdeki Türk kültür merkezleriyle yakın ilişkiler kurulur ve konferanslar, eğitim etkinlikleri, eğlence ve diğer sosyal faaliyetler düzenlenir (Kolukırk, 2011: 184).

2.6. Üzümlü'deki Ahıskalıların Ekonomik Durumları

Bu bölümde Üzümlü'deki Ahıskalıların ekonomik durumu işlenecektir. Ekonomi, “insanların yaşamak için ürettikleri, ürettiklerini dağıtma biçimleri ve bu faaliyetler sonucu ortaya çıkan ilişkiler ve ekonomiler bütünü” anlamına gelmektedir (TDK, 2011: 769). İnsanların yaşayabilmeleri ve yiyecek, giyecek, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için ekonomik kazanç elde etmeleri gerekmektedir. Ahıska Türklerinin Türkiye'ye gelmeden önce Ukrayna'da her biri kendi faaliyet grubuna sahip örgütler kurdukları söylenmektedir. Ahıska halkı genellikle tarımda çalışıyor, ancak bazıları fabrika işçisi olarak çalışıyor ve diğerleri serbest meslek sahibi. Küçük bir kısmı da devlet memuru olarak çalışmaktadır. Türkiye'ye gelen Ahıska Türkleri, Ukrayna'da çalışmaya devam edemedikleri için pişmanlık duymaktadır. Yerleştikleri Erzincan ilinde, istihdam olanaklarının ve verimli tarım arazilerinin kısıtlı olmasının yanı sıra arazilerin azlığı ve istihdam eksikliği nedeniyle birçok ekonomik zorluklar yaşamaktadır (Keleş, 2020: 35).

Ahıska Türkleri çalışkan bir toplum olarak bilinmektedir. Ahıska halkı kendilerine birkaç yıl ödemedede bulunma şartı bulunmadan verilen TOKİ dairelerindeki bahçeleri dahi tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Her Ahıskalı ailesi, en azından meyve ve sebze talebini karşılamak için bir bahçe yetiştirme girişiminde bulunmuştur. Aynı zamanda Ahıskalı halkı, vali ve kaymakam gibi yerel idari makamlara arazi tahsis etmelerini ve bu araziyi kar elde etmek ve Erzincan başkentine katkıda bulunmak için ekip biçmelerini önerdi. Bunun üzerine bir araştırma başlatılmış, seralar inşa edilmiş ve Ahıskalı aileleri burada küçük ölçekli de olsa tarım yapmaya başlamıştır (Keleş, 2020: 36). Ahıska Türklerinin Türkiye'de karşılaştığı bir diğer sorun ise Ahıskalı gençlerinin iş bulmak için ailelerinden ayrılmasıdır. Genellikle İstanbul, Bursa ve Antalya gibi şehirlere gittikleri bilinmektedir (Keleş, 2020: 36).

Erzincan Üniversitesi tarafından düzenlenen *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*'nda sunulan bildiriler arasında Bekâr, Sevindi ve Yanık'ın akademik çalışmaları da yer almakta ve bu

çalışmalarda Üzümlü ilçesindeki Ahıska Türklerinin ekonomik durumuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu çalışma, Üzümlü ilçesinde yaşayan Ahıska Türklerinin ekonomik durumu hakkında şu bilgileri veriyor: “Onlara yeterli iş imkânı sağlanırsa kendi başlarının çaresine bakabilirler. Bu aynı zamanda idarenin üzerindeki mali yükü azaltacak ve Erzincan'daki üretim ve hizmet sektörüne katkıda bulunmalarını sağlayacaktır” (Bekar, Sevindi ve Yanık, 2017, 325).

2.7. Üzümlü'deki Ahıskalılar ve Dini Hayat

Ahıska Türkleri dine büyük önem vermektedir. Çünkü Ahıska Türklerinin dini, ahlaki değerlerin yaşatılmasında toplumsal değerler arasında yerini almaktadır. Din, sadece inanç ve ibadet esaslarını belirleyen bir hal veya ruh yapısı değildir. Toplumsal değerleri, normları ve ahlaki içeren sosyal bir yapıdır. Dolayısıyla Ahıska Türklerinin kimliklerini sürdürmelerinde din olgusu önemli bir yer tutmaktadır. Bu geçiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1578'de Çıldır Savaşı'nda Ahıska'yı Safevilerden almasından sonra hızlanmıştır. Atabekli Mustafa'nın Hristiyanlığı bırakıp Müslüman olması da bu dönemde gerçekleşmiştir. Böylece 310 yıl sonra (1268-1578) Ortodoks Atabek rejimi sona ermiş ve bölgedeki Kıpçak Türkleri İslamiyet'i kabul etmiştir (Zeyrek, 2006: 73).

Anadolu'nun bir parçası olan Ahıska'nın İslam toplumu, 1944'teki sürgüne kadar Osmanlılar ve Ruslar arasında birkaç kez kontrol değiştirmiş, ancak yerel nüfus İslam'dan asla geri adım atmamıştır. Ahıska Türklerinin çoğunluğu Müslüman'dır ve İslam'ın Hanefi Maturidi yorumuna bağlıdır. Sovyet döneminin ateist uygulamalarına rağmen, gizli de olsa dini ibadetlerini ve diğer dini vecibelerini yerine getiren Ahıska Türkleri, günümüzde de dini geleneklerini özgürce sürdürmektedirler. Ahıska Türkleri Ramazan (oruç ayı) ve Kurban Bayramı'na büyük önem verirler. Bayram namazlarından sonra önce mezarlığa giderek kabirleri ziyaret ederler. Mezarın önünde Kur'an-ı Kerim'den bölümler okur ve dua ederler. Mezarlıktan döndüklerinde bir bayram başlar. Akralar, komşular ve sevdikler, özellikle de yaşlılar ziyaret edilir ve hal hatır sorulur (Yernat ve Mendualiyev, 2017: 224-225).

Miladi yılbaşı olarak bilinen Nevruz, Türk dünyasında önemli bir yere sahiptir ve Ahıska Türkleri tarafından kutlanmaz. Ancak sürgünden bu yana yaşadıkları ülkelerin kültürüne asimile olmuşlar ve bu ülkelerin festivallerine katılıyorlar. Özellikle Özbekistan ve Azerbaycan'da yerel halkla birlikte festivallere coşkuyla katılmakta ve farklı bölgelerde yaşasalar da bazı bayram geleneklerini gözlemlemektedirler. Örneğin Özbekistan'dan Türkiye'ye göç eden Ahıska Türkü kadınlar Nevruz Bayramı'nda sümelek adı verilen bir yemek pişirerek komşularına dağıtırlar. Ahıska Türkleri etnik kimliklerinin yanı sıra dini kimliklerini de her zaman göz önünde bulundururlar ve geleneklerini geleceğe taşımaya büyük önem verirler. En önemli manevi değerlerinden biri olan dini geleneklerini ihmal etmemeye gayret ederler (Yüzbey, 2008: 679-680)

Ahıska Türk azizlerine göre dini vecibelerini zamanında yerine getirmezlerse toplumsal milli kimliklerini kaybedebilirler. Ahıska Türkleri nerede veya hangi ülkede yaşarlarsa yaşasınlar dini geleneklerini ihmal etmemeye gayret ederler. Yaşadıkları ülkenin yerel dini geleneklerine ve diğer etnik grupların dini geleneklerine saygı çerçevesinde kendi dini kurallarına uymaya çalışmaktadırlar. 2005'ten bu yana ABD'ye göç eden Ahıska Türklerinin dini ibadetlerini Müslüman ülkelerdeki gibi yerine getirdikleri söylenebilir. Örneğin ABD'de Ahıska Türkleri tarafından kurulan derneklerde insanlar bir araya gelerek Kur'an okumakta ve gençler için Kur'an kursları düzenlemektedir. Bu tür derneklerde bir araya gelen insanlar aynı zamanda kültürel bilgi de edinebilmektedir. Bu faaliyetler Ahıska Türklerinin Amerikan toplumuna entegre olmasını engellemeyi ve asimilasyona direnmeyi amaçlamaktadır. Ancak ABD'deki Ahıska Türkleri için en endişe verici sorun, bu STK'lara gitmeyen ve geleneklerinden soyutlanmış toplum üyeleridir. Bu kişilerin kısa sürede asimile olacaklarına dair bir inanç vardır (Alptekin, 2013: 20-27).

Ahıska Türkleri cenazelere de büyük önem vermektedir. İlk gün komşular ve akrabalar kendi evlerinden cenaze evine acı ekmek denilen yiyecekler getirirler. Üçüncü gün ölünün eşyaları ve kıyafetleri yıkanır, yedinci gün ise ekmek, yufka ve helva pişirilerek mezar kazıcılara ve bu yedi gün boyunca sürekli cenaze evine gelen misafirlere dağıtılır. Ahıska Türkleri bu geleneğe 'kazma kokusu giderme' adını vermektedir. Bu dini gelenek Ahıska Türkleri tarafından halen sürdürülmektedir (Devrisheva, 2010: 113).

Hristiyan çoğunluğa sahip ülkelerde yaşayan Ahıska Türkleri de diğer Müslüman topluluklar arasındaki dini gelenek farklılıklarını anlatmaktadır. Örneğin Rusya'da Krasnodar ve Rostov Oblastları ile Kabardino-Balkar Özerk Cumhuriyeti'nde Müslüman topluluklar bulunmaktadır. Ancak Ahıska Türkleri, gelenekleri bu topluluklarıkiyle uyuşmadığı için kendi kültürlerini savunmaktadır. Krasnodar bölgesindeki yerel halk Ahıska Türklerini Müslüman Türkler ya da farklı Müslüman topluluklar olarak adlandırmaktadır (Koriouchkina, 2009: 21). Başka bir deyişle, Ahıska Türkleri için İslam hem dini hem de milli bir aidiyet olarak kabul edilmektedir. 1944 yılında hem Türk hem de Müslüman olmanın Ahıska'dan kovulmalarında etkili olduğu bilinmektedir. Ahıska Türklerinin diğer dinlere mensup insanlara karşı her zaman saygılı olduğu da unutulmamalıdır (Avcı, 2012: 1213).

2.8. Ahıskalılar ve Eğitim

Eğitim bizi insan yapan, bize hareket ve canlılık veren faaliyetlerden biridir. Eğitim, evde başlayan, sosyal ve okul yaşamı boyunca yetenekleri geliştiren bir serüvendir. Bireyin eğitimi, onun insani niteliklerinin gelişimi için önemlidir. Yaşam hakkı gibi eğitim hakkı da doğal olması gereken bir faaliyettir (Çınar, 2019: 191). Ahıska bölgesi eski çağlardan beri kültür, eğitim ve bilim merkezlerinden biri olarak bilinmektedir. “Ahıska kültürü bölgede canlı ve iyi durumda olmakla birlikte göç ve sürgünler yoluyla çok geniş bir alana yayılmıştır.” (Aliyeva, 2015: 29-30).

Önemli âlimler, paşalar, imamlar ve şairler Ahıska'dan sürülmeden önce bölgede (Ahıska) yetişmişlerdir. Osmanlı döneminde Ahıska, eğitim ve kültür merkezinin yanı sıra sivil ve askeri yönetim merkezi olarak da biliniyordu. Ömer Faik Numanzade, Ahıska'da yetişen en önemli şahsiyetlerden biriydi. 1828 yılında Azerbaycanlı tarihçi Abbaskulu Bakıhanlı, 'Ahıska Kütüphanesindeki El Yazmalarının Tasviri' başlıklı Rusça ve Arapça bir derleme yayınladı. Abbaskulu Bakıhanlı tarafından hazırlanan indekse göre, Ahmediye Camii'ndeki Ahıska Medresesi'nde matematik, felsefe, astronomi, teoloji, hukuk ve adalet üzerine kitaplar ve risaleler bulunuyordu (Hacılı, 2014: 477). Ruslar, bilimsel eserlerin bulunduğu Ahıska Medresesi'nden 'Türk Akademisi' olarak bahsederken yanılmamışlardır. Bölgenin eğitime açık olması bilimle uğraştıklarının kanıtıydı.

Bölge halkının sürgünden önce de eğitime büyük önem verdiği ortadadır. Bölgedeki veliler de bölgeyi zenginleştirmek ve halkı bilinçlendirmek için medreseler ve okullar kurmuşlardır. İmparatorluk Rusya'sında Devlet Okulları Talimatnamesi'nin uygulamaya konulmasıyla birlikte Türk-Rus ve Tatar-Rus okulları ile ilkokullar kurulmaya başlandı. Bu dönemde Türk etnik okullarının açılmasına izin verilmemiştir (Ehmedov, 1985: 83). 1918 yılında Gürcistan Bağımsızlık Bildirgesi kabul edilmiş ve bildirmede etnik azınlık vatandaşları için şu ifadeler yer almıştır: Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti, topraklarında yaşayan tüm etnik azınlıkların özgürce gelişmesi için geniş bir alan açacaktır onlara açık' (Mammedli, 2021: 38). Bu deklarasyon ve Noe Jardonian'ın konuşması 'Ülkemizde azınlıklar vardır ve Gürcülerle aynı haklara sahiptirler' gibi ifadeler içeriyordu (Sakartvelo, 1918: 1). Ancak bu vaatler yerine getirilmemiştir. Ancak bu konuşmalardan sonra, 1919-1920 yılları arasında Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti Ahıska-Borçalı bölgesinde 87 okul ve ilkokul açtı. Açılan okullar için eski binalar onarıldı ve tahsis edildi. Okullarda eğitim çeşitli bahanelerle verilememiştir. Bazı okullarda Ermeni Savaşı nedeniyle, bazılarında ise öğretmen eksikliği veya öğretmenlerin bilgisizliği nedeniyle eğitim verilememiştir. 1920 yılına kadar Gürcistan'da dördü Ahıska bölgesinde olmak üzere 31 Türk Okulu bulunmaktaydı (Mammedli, 1921: 45). GSSC (Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) kuruldu. Gürcistan artık SSCB'nin (Birleşik Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) bir parçasıydı. Gürcistan'ın Sovyet yönetimine geçmesinden sonra Türklerin yaşadığı köy okulları Sovyet eğitim müfredatına göre düzenlendi. Sovyet eğitim ve öğretim sistemi de öğrenciler için bir çalışma sistemi uyguladı.

SSCB'deki çeşitli devletlerin eğitim sistemlerinde var olan bu durum günümüzde de devam etmektedir. Örneğin, pamuk toplama ve üzüm toplama işleri dönem boyunca yapılmaktaydı. Genel Sovyet okul sistemine 'işçi okulları' kavramı getirildi. GSSC eğitim ve öğretim sistemine göre eğitim aşamaları şunlardı: a) İptidai Mektep - ilkokul; b) Nataman Orta Mektep - yedi yıllık okul; c) Tam Orta Mektep - dokuz yıllık okuldur. Tiflis, Borçalı, Lüksemburg, Başgeçit, Ahıska, Adıgün'de öğretmen teknik okulları açıldı (Mammadli, 2021: 55-72). Sonunda yönetici, Gürcüce ve Rusçanın tek eğitim dili olacağını duyurdu. O dönemde Türk aileler çocuklarını okula göndermiyordu. Sürgünden önce, 1936'da, halkın Türkçenin okullarda öğretilmesi yönündeki talebi nedeniyle

Azerbaycan Türkçesi, Rusça ve Gürcüce okullarda Türkçeden ayrı olarak öğretiliyordu (Bayraktar, 2013: 49).

Yukarıda da belirtildiği gibi, Avşar Türklerinin eğitimi evde başlamaktadır. Bu eğitim çoğunlukla Ahıska Türklerine özgü halk araçları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Diğer etnik grup ve topluluklar gibi Ahıska Türklerinin de kendilerine özgü atasözleri, türküleri, manileri ve hikâyeleri vardır ve bu zenginlik ve eğitim araçları topluma hem dil ve kültür hem de sosyalleşme ve toplumsallık sağlamaktadır (Çınar, 2019: 191; Güzeloğlu, 2018: 108- 143). Bir başka etnik gelenek de erkek çocukları camiye götürmek ve onlara nasıl oturup kalkacaklarını, nasıl davranacaklarını ve nasıl konuşacaklarını öğretmektir. Bu eğitim aşamasından geçen çocuklar daha fazla etkilenmekte ve dini bilgileri daha çabuk edinmektedir. Osmanlı döneminde Ahıska'da birçok cami, okul, medrese ve mescit kurulmuştur. Bölge halkı ev dışında cami ve mescitlerde eğitim almaya devam etmiştir (Zeyrek, 2006). “Ahmediye camileri ve bazı mescitler bugün hala ihtişamlarıyla insanları cezbetmekte ve şehirlerde ve çevre kasabalarda eğitim kurumları haline gelmişlerdir” (Shakirov, 2002).

Stalin'in emriyle Orta Asya'ya sürülen Ahıska Türkleri, sürüldükleri bölgelerde adaptasyon süreci yaşarken ve karşılaştıkları zorlukların zihinsel baskısı altında hayatta kalma mücadelesi verirken eğitim elbette geri planda kalmıştır. Bu zor koşullar altında Ahıska Türkleri eğitim açısından birçok zorlukla karşılaştı. Bunlardan biri de farklı yabancı dillerde eğitim alma ihtiyacıydı. Sovyetler Birliği eğitim yönetimi tarafından Türk alfabesi yerine Kiril alfabesinin kullanılmaya başlanması, Türk çocukları ve aileleri için zorluklar yarattı. Ahıska Türkleri Kiril alfabesini öğrenmek zorundaydı çünkü sürgün edildikleri ülke Kiril alfabesinin hâkim olduğu bir ülkeydi. Başlangıçta, Ahışalı Türkleri okula kayıt yaptıramadı. Süreç içinde yerel okullara kayıt yaptırabilseler bile sadece 12 yıl eğitim alabildiler. Bunun nedeni çocukların okuldan sonra üniversiteye gidememeleriydi. Bunun nedeni, Ahıska Türklerinin sürgün edildikleri bölgeden ayrılmalarının yasak olmasıydı (Zeyrek, 2001: 61-89).

1956 yılında bölgeden ayrılma yasağı kaldırılmış ve sadece Azerbaycanlı olarak kayıtlı Ahıska Türkleri üniversiteye girebilmiştir (Piriyeva ve İzdebayeva, 2014: 331-340). Sonraki yıllarda, Sovyet vatandaşları için belirlenen kurallar eşit şekilde uygulandı. Ahıska Türkleri o dönemde zaten Sovyet vatandaşlığını kabul etmişlerdi. Bugün, Anayasa'ya göre, Ahıska Türklerine eşit koşullar altında tüm haklar tanınmaktadır. Ancak, kimlik kartlarındaki uyrukları Türk olarak değiştirildiği için çeşitli bahanelerle yüksek mevkilerde çalışmaları veya üniversitelerde okumaları sıklıkla engellenmektedir. Sovyet döneminde, Ahıska Türkleri sadece tarlalarda ve tarımda çalışabiliyorlardı. Sürgündeki Ahıska Türklerinin eğitimi 1990'lardan bu yana ilerleme kaydetmiştir. Eski Sovyet ülkelerinde yaşayan Ahıska Türkleri, yaşadıkları ülkeler bağımsız olduktan sonra üniversitelerde eğitim almaya başladılar. Ahıska Türkleri, Türkiye Cumhuriyeti'nde ve diğer cumhuriyetlerde doktor ve öğretmen olarak yüksek eğitim almış ve bu mesleklerde çalışmaya devam etmektedirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Kavramsal Çerçeve

3.1.1. Göç Kavramı

Göç veya göç hareketleri en genel anlamıyla “iyi tanımlanmış coğrafi veya idari alanlar arasındaki yerleşim değişiklikleri” olarak tanımlanmaktadır (Ünalan, 1998: 91). Göç ve göçmen hareketleri insanlık tarihi kadar eski olup günümüzde de artarak devam etmektedir. Tarihte yiyecek bulma ihtiyacından kaynaklanan ilk göçler, doğal, siyasi, tarihi, askeri ve sosyo-ekonomik, kültürel ve çevresel faktörlere bağlı olarak 21. yüzyılda da varlığını sürdürmektedir (Gürbüz & Karabulut, 2008: 38; Tümerterkin & Özgüç, 2004: 236; Tanoğlu, 1966: 79).

Göç kavramı tanımlanırken mesafe, zaman ve kalıcılık gibi boyutların da dikkate alınması gerekmektedir. Göç süreçlerinde genel olarak yer değiştirme hareketlerinin hareket hareketleri olarak işlemlerinde altı aylık veya bir yıllık aralıklarla kullanılmaktadır. Bir göç hareketinin durma noktasında kalıcı bir yerleşim kurma amacıyla gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği sorusu, söz konusu bilgilerin konu değeri içermesi nedeniyle kullanılamayabilir. Göç tanımının temel olarak mesafeleri ve zaman boyutlarını içermekte olup bazen göç hareketinin sürekli olup olmadığı da dikkate alınmaması mümkündür (Ünalan, 1998: 91-92). Ancak fenomen sadece demografik bir süreç olarak dağıtılmakta, dağılmamakta ve göçün dağılma daraltılmaktadır (Yenigül, 2005: 274). Göç olanağının aynı zamanda dağılım elde edilmesi uyum sağlamasını sağlama işlevini de yerine getirir (Tekeli, 2011: 163).

Göç, disiplinlerarası; toplumsal, siyasi, ekonomik, ekolojik ya da kişisel nedenlerden kaynaklanan bir değişim sürecidir ve zaman, mekân ve amaç açısından ele alınması gereken bir süreçtir. Bu süreç, toplumsal yapıda farklı oluşumlara yol açması nedeniyle özünde sosyolojik bir olgudur. Göç olgusu iskân uygulamalarının bir nedeni olabildiği gibi iskân politikalarının bir sonucu da olabilir. Dolayısıyla göç kavramının iskân politikasının ve iskân pratiğinin temelini oluşturduğu söylenebilir.

Bireylere veya gruplara ekonomik, sosyal, politik ve kültürel nedenlerle hitap edilmesi oldukça eski bir uygulamadır.

Karpat'ın (2010: 86) belirttiği gibi dünyadaki çoğu ülke, göçmenlerin ve onların soyundan gelenlerin getirdiği insanlar tarafından kurulmuştur. Türk tarihinde büyük değişimlere yol açan kitle hareketleri genellikle göçmenler şeklinde gelişmiştir. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna zemin hazırlayan kitle hareketleri de bu çerçevede gerçekleşmiştir. Her ne kadar ulus ve ulus inşası üzerinde artık eskisi kadar doğrudan etkisi olmasa da, grup düzeyinden bireysel düzeye inen göç politikaları, çeşitli ülkelerin genel yerleşim politikaları çerçevesinde uygulanan toplumsal yapı üzerindeki etkisidir (Kazgan, 1983: 1556; Ünver, 2010).

3.1.2. İskân Kavramı

İskân kavramı en geniş anlamıyla insan yerleşmelerini ifade etmektedir (Halaçoğlu, 2006: 1). Bu anlamda zorla veya gönüllü yer değiştirme ve yerleşimi de kapsamaktadır. 19341 tarihli ve 2510 sayılı Uzlaştırma Kanununun 17. Maddesi uyarınca uzlaşma; “Nüfusuna ve ihtiyaçlarına göre gelir sağlayacak, bir ailenin yaşayacağı ev veya yer, dükkân veya mağaza veya benzeri bina veya yer esnaf ve tüccarlara ve Kalıcı sermayeye; çiftçiye yeterli arazi, canlı hayvan, alet ve ekipman, fide, ahır ve samanlık veya arazi sağlanmasıyla da başarılabılır.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımda vurgu konut sağlanmasıdır. Ailelerin barınma ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve onların üretim sürecine katılmalarını sağlayacak fırsatları sunabilmek. Türkçeye çevrilerek Kentsel Bilimsel Terimler Sözlüğü'nde yer alan kavram; “Özellikle Bakanlık tarafından verilen direktifler sonucunda yerinden edilen, evini terk eden veya barınan birey ve ailelerin yeni yerleşim yerlerine hareketi” olarak tanımlanıyor. Devlet, onlara orada barınma imkânı sağlayın ve onlara iş imkânı sağlayın (Keleş, 1998: 140). Bu tanımda yerleşim kavramı 2510 sayılı İskân Kanununun 17. maddesine benzer şekilde ele alınmaktadır.

İskân kavramı ulusal ve toplumsal yaşamda önemli bir rol oynamakta olup, insanların yer değiştirmesi ile yakından ilgilidir. Yerleşme olgusu çeşitli nedenlerden dolayı yer değiştirme (yani göç) sonucu ortaya çıkmaktadır. Nüfusun belirli bir coğrafi aralıkta yerleşme düzeninin sağlanması, yerleşme olgusunda belirleyici faktör olup, ülke ve toplum yaşamı açısından oldukça önemlidir. Ülke nüfusunun planlı şekilde yerleşimi, herkesin ekonomik kaynaklardan tam olarak faydalanmasının sağlanması gibi, devletin gücünü doğrudan etkileyen ve toplumsal yapıya ilişkin sorunların ortaya çıkmasını engelleyen veya mevcut sorunların çözümüne olanak sağlayan kurumların oluşturulması, Yerleşmelerin korunması ve geliştirilmesi ile yerleşim politikalarının uygulanması yakından ilişkilidir (Saydam, 1993: 227-228).

Yerleşme kavramı, ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasal sistemleriyle yakından ilişkili olup, toplumsal yaşamın hemen hemen tüm alanlarını kapsayan sosyal bir olgu olarak da tanımlanabilmektedir. Bu tanıma göre yerleşme politikası ve uygulaması ekonomik, sosyal, kültürel ve politik sonuçları olan bir süreç olarak kendini göstermektedir. Sorunu çeşitli ülkelerdeki genel yerleşme politikalarının sonucu olan yerleşme uygulamaları açısından değerlendirdiğimizde, bu

uygulamaların sosyal kurumlardan etkilenmesi ve dolayısıyla etkilenmesi, yerleşme uygulamalarının önemini ortaya koymaktadır.

3.1.3. Kolektif Hafıza Kavramı

Hafıza insan yaşamına dair önemli öğeleri taşıma ve aktarmadaki temel kavramlardandır. Hafıza, geçmişle en kuvvetli birleştirici ve bağlayıcı köprü görevini üstlenmektedir.. Bireysel yahut toplumsal çerçevede anımsamak kültürel olarak hatırlanabilir ve aktarılabilir unsurları taşımaktan gelmektedir. Hafızaya bireysel ve salt zihinsel bir süreç olarak bakmak indirgemeci bir yaklaşıma bizi süreklemekten daha öteye götüremeyecektir. Hafıza kavramının temelinde diğer bireylerle etkileşim sonucu ortaya çıkan fizyolojik bir süreç ve sonuçtan daha fazlası kastedilmektedir (Asmann, 2022:26).

Maurice Halbwachs, hafızanın aile, sosyal sınıf ve dini cemaat gibi grup dinamiklerine dayandığını ve bireyin ait olduğu grubun üyeleriyle olan sosyal etkileşimlerinin geçmiş deneyimlere dair neyi nasıl hatırladığını gösterdiğini savunmuştur (Daniel & Natan, 2014: 5). Bu çerçevede kolektif hafıza kavramını ortaya atan Halbwachs, insanların hafızalarını sadece bireysel (psikolojik ve fizyolojik) yollarla değil, aynı zamanda sosyal süreçlerle de edindiklerini belirtmiştir(Hirsch, 2015:49; Halbwachs, 2019:30). Dolayısıyla Halbwachs'a göre salt bireysel hafıza diye bir şey söz konusu olamaz (Connerton, 1999:62). Bu bağlamda, toplumsal bir çerçevenin varlığı hafızanın oluşumu için elzemdir. Hafızanın varlığının en büyük kanıtı anlatılardır her bir anlatı diğer anlatılarla ilişki içerisindedir. Bu anlatılar bireylerin içerisinde kendilerini tanımladıkları, içselleştirdikleri grupların öyküsü içerisine gömülü vaziyettedir (Connerton,2019: 41).

Kolektif hafızanın inşası, özellikle modern devletin ortaya çıkışından sonra, tarih disiplini ile birlikte devlet politikaları biçimini almış ve kurumsallaşmıştır (Zajda, 2015:185). Hafızanın kimlik inşasındaki birincil önemi bunun temel nedenidir. Bu nedenle, özellikle ulus-devletlerin tarihsel sürecinde kimlik oluşumu çerçevesinde kolektif hafızaya önemli müdahaleler olmuştur.

Modern devletin ortaya çıkmasından önce, eğitimin yaygın olmadığı toplumlarda din görevlileri, ulusal bilgi ve ritüellerin sürdürülmesini ve kimliğin belirlenmesini sağlayan kolektif mitlerin, sembollerin ve anıların detaylandırılmasında ve yorumlanmasında önemli bir rol oynamışlardır (Smith, 1998:57). Ancak Smith, 'devlet'in ortaya çıkmasıyla birlikte entelektüellerin devletin rahipliğine yükseldiğini savunmaktadır. Bu bağlamda tarih disiplini, devletler ve gruplar tarafından belirli görüşlerin diktatörlüğü çerçevesinde yoğun bir şekilde kullanılmıştır (Smith, 1998:57).

Bu noktada kolektif bellek için 'tarih'in ne anlama geldiği konusunda bir belirsizlik söz konusudur; Halbwachs tarih ve kolektif bellek arasında iki temel fark olduğunu belirtir. Kolektif

hafıza, ait olduğu sosyal grupla özdeşleşmesi nedeniyle kişisel olmayan bir sürekliliğe ve canlılığa sahiptir (Halbwachs, 2019:98). Bu nedenle geçmiş tarihsel olaylarla özdeşleştirilmez (Halbwachs, 2019:102). İkinci temel fark, kolektif hafızanın tek olmaması ve kolektif hafızanın evrensel olmamasıdır (Halbwachs, 2019:102). Ancak tarih yazımı, tüm olayların aynı değer ve ilgiyle ele alındığı bir disiplin olarak nesnel ve tarafsız olma iddiasındadır. Tarih, artık 'organik' deneyimsel ilişkilere sahip olmayan bir geçmişi korumanın bir yoludur ve hafızanın aksine, tek başına bir hakikat arayışıdır (Olick ve Robbins, 1998: 105). Hatırlama durumu da bu doğrultuda yaşayan bir tarih içerisinde gerçekleşmektedir. Grup içerisindeki hatırlama ve belleğe kaydetme durumu en güçlü olarak belirli tarihsel evrelerin yaşandığı yerlerde kendini göstermektedir. Grup hafızası bireysel hafızanın daha kapsayıcıdır ve belirli yasalar ekseninde evrilmektedir. Bu doğrultuda artık kişisel bir bilinç ve hatırlamanın ötesinde bir şeyden bahsedilmektedir (Halbwachs,2018:46-53).

Belleğin en önemli işlevlerinden birinin kimlik yaratmak olduğu daha önce belirtilmişti. Kimliğin günümüz toplumunda özellikle önemli olması, başta kapitalizm ve bürokrasi olmak üzere günümüz koşullarının bireyselliği aşındırdığına ve güçlü bir yabancılaşma ve yurtsuzluk duygusu yarattığına işaret etmektedir (Smith, 1988: 175). Zira kapitalizm, kültürel kimliğe yönelik genel iddiayı aşındırmaya devam etmektedir (Moran, 2015: 115). Bu bakımdan, kimliğin korunması yasaların gereğidir (Taylor, 1994:26).

3.1.3.1. Ahıska Türklerinin Yeniden Üretilmesini Sağlayan Kolektif Hafıza Unsurları

Dünyaya ilişkin mevcut algımız, geçmiş deneyimlerimizle yakından bağlantılıdır ve anılar, mevcut yaşamlarımızı şekillendirmede çok önemli bir etkiye sahiptir. Sosyal düzenin katılımcıları tipik olarak geçmişe dair anıları paylaşır ve saklarlar. Anlatılar, rasyonalizasyonlar ve duygular, geçmişin inşasında önemli faktörlerdir ve kimliğimiz için referans noktası oluştururlar. Başka bir deyişle, bugününümüz büyük ölçüde geçmişten etkilenir ve geçmişin paylaşılan imgeleri, mevcut sosyal düzeni meşrulaştırmak için araç olarak kullanılır (Connerton, 1989: 3).3

Bir bireyin dini, sınıfı ve ailesi hakkındaki bilgiler, neler olduğunu anlamak ve toplumsal bellek araştırmaları için önemli bir veri kaynağıdır. Bu tür bilgiler bireysel, tarihsel, sosyal ve siyasi düzende saklanır ve kültürel boyutu olan herhangi bir sosyal gruptan nesilden nesile aktarılır. Toplumsal hafızanın kültürel rolü, değerlerin sosyal adaptasyonunu, okuryazarlığı, yeni sosyal koşullara ve davranışlara aşinalığı ve bireylere aidiyet duygusu sağlamayı içerir. Aynı zamanda, sosyal ve kültürel aktarım, kültürel sürekliliği korumaya yönelik çaba ve gayretlerle yakından bağlantılıdır. Geleneksel olarak, değişimin kademeli olduğu toplumlarda, ilk nesil mevcut kültürün devamı ve aktarımı konusunda ısrarcıdır ve kültürel yenilikler genellikle genç nesillere aktarılır (Schonpflug, 2009: 9).

Geçmişin izlerini hatırlamak, anıların nerede ve nasıl oluştuğunun açıklanmasını gerektirir. Özellikle hafıza olmadan grup kimliklerini birbirinden ayırmak ya da gruplar arasındaki ilişkileri anlamak son derece zordur. En basit günlük konuşmalar bile son derece karmaşıktır ve ihtiyaçlarımız, davranışlarımız, konumlarımız ve başkalarıyla olan ilişkilerimizle ilgilidir. Bu nedenle hafıza araştırmaları, kişisel ve toplumsal hafıza çalışmaları da dahil olmak üzere çok çeşitli disiplinlerin ilgisini çekmiştir. Biyografi, yaşam deneyimleri ve seyahat anılarına ilişkin kişisel çalışmalara ek olarak, akademik alan, önemli sosyal ve politik etkileri olan sosyal hafıza çalışmalarına da odaklanabilir (Climo ve diğerleri).

Sürgünün gerçekleştiği topraklar, günümüzde Ahıska, Ahıska ve Ahıska-Cavahetya bölgeleri olarak tanımlanmaktadır. İngilizce ve Rusça kaynaklarda Ahıskalılar (Meskhet, Meskhetians), Türk kaynaklarında ise Ahıska-Kavakheti olarak adlandırılırlar (Aydingün, 2002b: 49). Aslında Meskheti, daha önce bölgenin Gürcü olmayan sakinlerini ifade etmek için kullanılan bir isimdir (Zeyrek, 2001: 9). Dede Korkut Kitabı'nda Ahıska, Ak-Saka olarak adlandırılır ve 1267-1578 yılları arasında Kıpçaklar/Sarkasyalılar tarafından işgal edilmiştir. Burası eski bir Oğuz bölgesiydi. Türk Kuman hanedanı Atabekler burada hüküm sürmüştü ve 9 Ağustos 1578'de Osmanlı egemenliğine giren Ahıska'nın çevresinde Çuradur Bayer beyliği kasabası kurulmuştur. 250 yıl boyunca Osmanlı egemenliğinde kalan Ahıska, etnik kimliğini, tarihini ve kültürünü korumuştur. 1853-1856 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Osmanlı ordusuyla işbirliği yapan bazı Ahıska Türkleri baskıya uğramış ve Erzurum'a kaçmak zorunda kalmışlardır. İkinci Dünya Savaşı sırasında bölgedeki Ahıska Türkleri, Stalinist rejim tarafından sürülerek Sovyetler Birliği'nin farklı bölgelerine gönderilmiştir (Ataöv, 2007: 22; Aydingün, 2002a: 23; Bayraktar, 2000: 16).

Belirli bir grubun hafızasını kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde değiştirmek isteyen egemenlerin ellerinde elbette çeşitli araçlar vardır. Yukarıda tartışıldığı gibi, kolektif hafıza, tarih ders kitaplarından, insanların yaşadığı yerlerin isimlerinden, anıtlardan, heykellerden ve müzelerden etkilenir. Kolektif hafıza hukuku şekillendirir, çünkü hukuk ritüelleşmiş bir yapıdır. Bu bağlamda, ceza gelenekleri, mahkeme kararları ve cezaların infazı özellikle önemlidir. Yasalar, aynı zamanda yaşamın tüm alanlarını belirli meşru hedefler çerçevesinde düzenleyerek toplumsal hafızayı şekillendirir.

3.2. Kuramsal Çerçeve

3.2.1. Kolektif Hafızada Birey-Kolektivite Çatışmasına Vurgu Yapan Yaklaşımlar

Kolektif hafızayı homojen bir hafıza yapısı olarak yorumlayan yaklaşımların aksine, bazı yaklaşımlar bu kavrama mesafe koyar ya da kolektif olan ile bireysel olan arasına bir çizgi çekmeye çalışır. Bu yaklaşımlar üç geniş kategoriye ayrılır:

1. Bireysel Hafızaya Odaklananlar: Bu yaklaşımlar, hafızayı tamamen bireysel bir fenomen olarak ele alır. Her bireyin, kendine özgü deneyim ve algıları doğrultusunda şekillenen bir hafızası olduğunu savunur. Kolektif hafızanın, bireysel hafızaların toplamından oluştuğunu ve bu nedenle tamamen kişisel deneyimlere dayandığını belirtir.

2. Kolektif Hafızadan Ziyade Bireye Vurgu Yapanlar: Bu yaklaşım, bireyin hafızasının önemini kabul ederken, kolektif hafızayı da göz ardı etmez. Ancak, toplumsal ve kültürel hafızanın, bireyin kendi hafızası üzerinde sınırlı bir etkisi olduğunu savunur. Bireysel hafıza, kolektif hafızanın etkisi altında olsa da, her zaman bireysel deneyimlerin ve kişisel anlamların bir ürünüdür.

3. Bireysel ve Kolektif Hafıza Arasındaki Karşılıklı İlişkiyi Vurgulayanlar: Bu yaklaşımlar, bireysel ve kolektif hafıza arasında karşılıklı bir ilişki olduğunu savunur. Bireysel hafıza, kolektif hafızadan beslenir ve onun bir parçası haline gelirken, aynı zamanda kolektif hafızanın oluşumuna da katkıda bulunur. Bu bakış açısına göre, bireysel ve kolektif hafıza birbirini tamamlar ve karşılıklı olarak şekillendirir.

3.2.2. Kolektif Hafızayı Bireyin Hatırlaması Üzerinden Değerlendiren Yaklaşımlar

Kolektif bellek kavramsallaştırmaları, başlangıçta toplumların ve grupların doğasında var olan farklılıkları kabul etmiş, ancak aynı topluma veya gruba mensup bireyler arasındaki farklılıkları büyük ölçüde göz ardı etmiştir. Kavramsal çerçeveler geliştikçe, belirli toplumsal süreçleri tanımlamak için kolektif hafızaya yönelen bazı yazarlar, “kolektif” teriminin doğasında var olan sorunları ele almış ve bireysel hafızanın toplum karşısında ne ölçüde pasif ve edilgen olduğu sorusunu gündeme getirmişlerdir.

Gedi ve Elam, tüm “kolektif” kavramlarının sorunlu olduğunu ve “kolektif hafıza”nın da bir istisna olmadığını vurgulamaktadır. Çünkü “kolektif” olan her şey ancak bireysel düzeyde, yani bireyler tarafından gerçekleştirilebilir. Yazar, bu iddiasını Funkenstein'dan bir alıntıyla güçlendirmektedir: “Bilinç ve hafıza ancak eyleyen, fark eden ve hatırlayan bireyler tarafından gerçekleştirilebilir. Devlet konuşamaz ya da hatırlayamaz, tıpkı yemek yiyemediği ya da dans edemediği gibi. Hatırlama zihinsel bir faaliyettir ve bu nedenle kesinlikle ve tamamen kişiseldir” (Gedi ve Yigal, 1996: 34).

Dolayısıyla yazarlara göre, kolektif hafıza kavramının kullanımı ancak metaforik düzeyde gerekçelendirilebilir. Bu metaforik düzey, bir toplumun, kabilenin ya da ulusun “ruhunu” ya da “canını” temsil eden mitlerin, geleneklerin, göreneklerin ve kültürlerin ardındaki unsurları ifade eder. Aslında eski tarihçilerin ilgilendiği de buydu (Gedi ve Yigal, 1996: 34-35).

Kolektif hafıza kavramını eleştiren Kansteiner, bu alandaki araştırmaların henüz kolektif ve bireysel hafıza arasında etkili bir ayırım yapmadığını vurguluyor. Öte yandan, bu çalışmalar kaynak ve yöntem konularına gereken özeni göstermemekte ve dolayısıyla tarihsel temsillerin sosyolojik

temellerini ortaya koymamaktadır (Kansteiner, 2002: 179). Kansteiner'e göre, bu konular medya ve iletişim araştırma yöntemlerinde ele alınmış, kabul edilmiş ve daha da geliştirilmiştir. Dolayısıyla kolektif hafıza, üç tür tarihsel faktörün etkileşimi açısından kavramsallaştırılabilir: birincisi, geçmişin temsillerini şekillendiren entelektüel ve kültürel gelenekler; ikincisi, bu gelenekleri seçici bir şekilde benimseyen ve manipüle eden hafıza üreticileri; ve son olarak, bunları seçici bir şekilde kendi çıkarları için kullanan, olumsuzlayan ve dönüştüren hafıza tüketicileri. Ancak Kansteiner, toplumsal hafızanın doğaüstü bir temeli olduğunu savunur. Bu doğaüstü zemin için şu gerekçeleri öne sürer: Kolektif hafıza ve tarih bazen benzer hammaddeler kullanır, ancak doğaları farklıdır. Kolektif hafıza kolektif bir olgudur, ancak bireysel eylemler ve söylemler aracılığıyla kendini gösterir ve “bilinçsiz asimilasyon ve bilinçli manipülasyonun sonucudur.” Ancak, kolektif hafızanın organik bir temeli olmamasına, “gerçek anlamda” var olmamasına ve bireye daha fazla yer vermesine rağmen, Kansteiner bu kavramın sadece metaforik bir açıklama olmadığını savunmaktadır (Kansteiner, 2002: 188).

Kolektif hafıza kavramının geçerliliğine ilişkin tartışmalarla ilgili olarak Burke, böyle bir kavramın reddedilmesi halinde, bireysel fikirlerin ait oldukları grup içinde oluşturulduğu çeşitli süreçlerin göz ardı edilmesi tehlikesinin ortaya çıkacağını vurgulamaktadır (Olick, 1999: 334). Dolayısıyla, belirsizliğine rağmen, kolektif hafıza kavramı, bazı sosyal süreçleri ve güç davranışlarını anlamak için ihtiyatla da olsa kullanılmalıdır.

3.2.3. Kolektivite Karşısında Bireyin Esas Hatırlayıcı Olduğunu Savunan Yaklaşımlar

Meusburger, “Kültürel Hafıza” adlı kitabında kolektif hafıza kategorisini analiz ederek, sadece bireylerin hatırladığını ve tüm deneyimlerin kişisel olduğunu savunur. Ancak toplumun üyeleri olarak algılarımız, deneyimlerimiz, öğrenme fırsatlarımız, ahlaki standartlarımız, önyargılarımız ve karşılaştırmalarımız sosyal çevre, sosyal ilişkiler ve güç yapıları tarafından yönlendirilir veya belirlenir (Meusburger, Heffernan ve Wunder, 2011: 52). Kansteiner'in belirttiği gibi, bireysel hafıza, sosyal çevreden ve standartlardan öğrenilen algısal kalıplara bağlıdır (Kansteiner, 2002: 185). Kolektif deneyimler ve öğrenme süreçleri, kolektif hafızanın oluşmasına yol açar. Ancak kolektif ya da kültürel hafızayı somutlaştırmak mümkün değildir (Meusburger, Heffernan ve Wunder, 2011: 52).

Meusburger'e göre toplumsal hafıza en az üç farklı kaynaktan beslenir. Bu üç kategori, siyasi iktidara yakınlıkları, devlet iktidarı ve yönetici elitler tarafından manipüle edilmeye yatkınlıkları, siyasi görünürlükleri ve mekânsal erişimleri ile birbirinden ayrılır.

1. İlk Kategori: Devlet iktidarı, sömürge iktidarı, dini kurumlar ve yönetici elitler tarafından tanımlanan ve okullarda, medyada, ulusal müzelerde ve dini ritüellerde yorumlanan mitler, anlatılar ve tarih yoluyla topluma aşılacak hafızadır. Bu tür bellek, yukarıdan aşağıya doğru şekillenir ve mümkün olduğunca çok insanı dâhil ederek hegemonik çıkarılara hizmet eder. Bu kategoride, kolektif

hafızaya hizmet eden anıtlar ve performatif unsurlar merkezi bir rol oynamakta, kolektif hafızaları ve inanç sistemlerini homojenleştirmeye veya somutlaştırmaya ve ulusal kimliği ve birliği şekillendirmeye çalışmaktadır.

2. Birincil ve İkincil Kolektifler: Meusburger ayrıca, birincil ve ikincil gruplar tarafından paylaşılan sosyal olarak inşa edilmiş anıları içeren birincil ve ikincil kolektiflerden de bahseder. Bu tür kolektif anılar, kişisel deneyimlere değil, bireylerin güvenini ve duygusal bağlılığını kazanmış sosyal gruplar tarafından aktarılan hikâyelere ve yorumlara dayanır.

3. Üçüncü ve Son Hafıza Türü: Meusburger, belirli bir sosyal kategoriye ait olan bireylerin kişisel deneyimlerine odaklanan üçüncü ve son bir hafıza türünden bahseder. Bu kategoride, mevcut bilgi genelleştirilemez çünkü gerçekliğin sadece küçük bir kısmını yansıtır, ancak bu durum belirli bir rejimin siyasi mahkûmları veya belirli bir etnik azınlığın üyeleri gibi insanlar için kesinlikle doğrudur. İlk hafıza biçiminin aksine, diğer iki biçim aşağıdan yukarıya doğrudur ve yalnızca sınırları açıkça tanınan grupları etkiler. Meusburger, paradoksal olarak, bu üç hafıza türünden ilkinin en kırılgan olanı olduğunu belirtmektedir. Güç dengesindeki değişiklikler nedeniyle bir anda yok olabilen bu hafızanın aksine, diğer iki hafıza türü daha istikrarlı bir şekilde gelişmektedir (Meusburger, Heffernan ve Wunder, 2011: 53-54).

Margalit, arzu ve inançlar gibi hafıza kavramının da öncelikle bireylere atfedildiğini savunur. Başka bir deyişle, yazar hafızayı yorumlarken gruptan ziyade bireye öncelik vermektedir. Bu bağlamda Margalit, 'paylaşılan hafıza' ve 'ortak hafıza' arasında bir ayrım yapmaktadır. Ortak hafıza, insanları birbirine bağlayan bir kavramdır. Bir olayı bizzat yaşamış olan insanların anılarını bir araya getirir. Bir toplulukta bir olayı hatırlayan kişi sayısı belli bir sayıyı aşıyorsa, o olayın anısı ortak hafıza olarak tanımlanabilir. Öte yandan, ortak hafıza sadece bireysel anıların toplamı değildir; iletişim gerektirir. Ortak hafıza, bir olayı hatırlayan insanların farklı bakış açılarının tek bir anlatıda bütünleştirilmesidir. Bu kategoriye örnek olarak, belirli bir bölgede bulunan ve olayı sadece kendi perspektiflerinden deneyimleyen kişilerin anıları verilebilir. Doğrudan deneyimden ziyade betimleme yoluyla, o sırada orada bulunmayan topluluk üyeleri, deneyimlerini meydana bulunanlarla ilişkilendirir. Kolektif bellek, anılarla ilişkili rollerin paylaşılmasına dayanır (Margalit, 2002: 51-52).

3.2.4. Birey ve Kolektivite Arasındaki Etkileşime Vurgu Yapan Yaklaşımlar

Olick, kolektif bellek kavramında “kolektif” olanın ne olduğu sorusuna yanıt aradığı çalışmasında, kolektif belleği tanımlayan iki farklı kavram olduğunu savunur. Birisi toplumsal olarak sınırlandırılmış bireysel anılar kümesine, diğeri ise karakteristik kolektif olgulara atıfta bulunur. İlk yaklaşım 'bireyci', ikincisi ise 'kolektivist'tir. Bireyci yaklaşım, psikolojik ve nörolojik değerlendirmelere daha açıktır ve hafıza dinamiklerini ve beyin dışı teknolojileri reddeder. Kolektivist yaklaşımlar ise kolektif ve bireysel hafızanın sosyal ve kültürel örüntülerini vurgularken, bu süreçlerin gerçekleştiği psikolojik dinamikleri göz ardı eder (Olick, 1999: 333).

Olick, çalışmasında bu iki yaklaşımın çok yönlü yaklaşımına dikkat çekmekte ve kolektif hafıza kavramının değinmediği bir dizi konuyu dikkate alan 'kolektif hafıza' kavramını önermektedir. Kolektif hafıza yaklaşımı, sosyal çevrenin bireysel hafızaları şekillendirdiğini kabul etmekle birlikte, hatırlama işlevini yerine getirenin birey olduğunu vurgulamaktadır. Orrick'e göre, kolektif hafızanın oluşumuna zemin hazırlayan semboller, ritüeller ve benzeri unsurlar ancak bireyler bunları gerçek kıldığında ya da kendi hayatlarının bir parçası olarak algıladığında gerçeklik kazanır. Kolektif hafıza yaklaşımının avantajlarından biri, kaydileştirme ve kolektifleştirme olasılığı ve bu süreçte ortaya çıkan siyasi önyargılardan kaçınılmasıdır (Olick, 1999, akt. Güneşdoğmuş, 2014: 186). Bu yaklaşımın bir diğer avantajı da eylem tarafsızlığını varsaymasıdır; bu sayede çalışma nesnesi kategorize edilmek yerine varsayılır. Başka bir deyişle, kolektif hafıza yaklaşımı, her zaman kolektif bir hafızaya sahip bir kolektivite hayal etmek yerine, gündelik kolektif projelerin ne ölçüde ön plana çıktığını soran araştırmaları tercih eder (Güneşdoğmuş, 2014: 187). Son olarak, kolektif hafıza yaklaşımı, kolektif hafızayı bireysel bilinçte bir süreç olarak görmek ve kolektif sonucu bireysel sürecin toplamı olarak yorumlamak için kolektif hafızanın tezahürünü psikolojik ve nörolojik boyutlarıyla analiz etme fikrine açıktır (Güneşdoğmuş, 2014: 189).

Assmann ve Czaplicka, “Kolektif Hafıza ve Kültürel Kimlik” başlıklı makalelerinde kültürel hafıza kavramını tartışırken, Halbwachs ve Warburg'un kolektif bilgi anlayışını biyolojik zeminden kültürel zemine kaydardıklarını vurgularlar (Assmann ve Czaplicka, 1995: 125). Nietzsche'nin “hayvanlar aleminde genetik kod hayatta kalmayı garanti eder, ancak insanlar nesiller boyunca hayatta kalmayı garanti etmek için başka bir yol bulmalıdır” iddiasından yola çıkan Assmann ve Czaplicka, bu başka yolun kültürel hafıza olduğunu savunur ve bu kavramı davranış ve deneyim bilgisinin aktarılma yolu olarak tanımlar. Bu kavramı, eylemler ve deneyimler hakkındaki bilginin birey-özel bir yapı içinde aktarıldığı “kolektif bir kavram” olarak tanımlamaktadırlar. Yazarlar bu kavramı, hafızanın iki özelliğini tanımlayarak açıklamaktadır.

Bunlardan biri “iletişimsel hafıza” ya da “gündelik hafıza”, diğeri ise öz-algisal hafızadır. İletişimsel bellek, esas olarak gündelik iletişime dayanan sosyal belleği ifade eder. Spesifik değildir, karşılıklıdır, organize değildir ve rolleri değişebilen partnerler arasında gerçekleşir (örneğin bir şakayı, dedikoduyu veya deneyimi anlatan kişi başka bir zaman dinleyici olabilir). Buna karşılık, günlük iletişim sırasında oluşan anılar 80-100 yıllık bir zaman dilimiyle sınırlıdır. Dahası, anılar büyük ölçüde olayın gerçekleştiği zamanda birlikte olunan kişiye bağlıdır (Assmann ve Czaplicka, 1995: 126). Halbwachs'ın belirttiği gibi, bu tür bir iletişim yoluyla her birey diğer bireyler ve gruplarla ilgili anılar oluşturur (Assmann ve Czaplicka, 1995: 127). Ancak bu durumda sadece insan gruplarından değil, aileler, komşular, meslek grupları, siyasi partiler ve hatta uluslar gibi ortak bir geçmişle birbirine bağlı gruplardan bahsediyoruz. Her birey böyle bir gruba aittir ve bu nedenle birden fazla kolektif öz-imgeye ve anıya sahiptir (Assmann ve Czaplicka, 1995: 126).

İletişimsel hafızanın aksine, kültürel hafıza gündelik hayattan uzaktır. Assmann ve Czaplicka'ya göre kültürel bellek kavramı, her topluma ve döneme özgü özellikler içerir. Kültürel bellek, metin, imge ve ritüeller gibi yeniden kullanılabilir yapıları içerir ve bunların uygulanması, bir toplumun öz imajını birleştirir ve sürdürür (Assmann ve Czaplicka, 1995: 132).

Heller, kültürel belleğin kimliği oluşturduğunu ve sürdürdüğünü savunmaktadır. Yazara göre, bir grup, ortak bir kültürel kimlik yarattığı ve bunu sürdürdüğü sürece hayatta kalabilir (Heller, 2001: 1031). Eski kültürel anıları bütünleştirerek, aralarından seçim yaparak, yeni anılar yaratarak ve onları eriyerek kimlik inşası, diğer anıları dışlamayı ve dışlanmalarını sınırlandırmayı amaçlar. Siyasi değişim, kültürel hafızayı yeni anlatılar ve imgelerle yeniden şekillendirebilir veya doldurabilir (Heller, 2001: 1033-34).

Kültürel bellek tanımından hareketle, sinema bu kavramda önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü sinema, bilginin aktarıldığı toplumsal kavşaklardan biridir. Erken dönem Kıbrıs sineması söz konusu olduğunda, benlik imgesi ve benlik algısı geçişkenlik gösterir. Bunun nedeni, bu filmlerde benliğin vatan ve anavatan ikiliğine ve/veya kimliğine dayanmasıdır. Ancak Türk kimliği ve kültürel belleğine döndüğümüzde durum daha da netleşiyor. Bunun nedeni, bu kimliğin filmler boyunca Kıbrıslı Türk kimliğini de içerecek şekilde yeniden inşa edilmesidir. Öte yandan, 2000'li yılların Kıbrıs sineması yeni bir söylem geliştirir. Tema aynı olsa da, kolektif hafıza ve kültürel kimlik, Yeşilçam filmlerinde ve 2000'ler sonrası filmlerde farklı şekilde inşa edilir. Bu farklılığın nedenlerini kısaca irdelemek için, kültürel belleği güncel 'ihtiyaçlara' göre yeni biçimlere dönüştüren olası politik değişimlere odaklanmak faydalı olacaktır. Bu tür değişimler, bazı kolektif temsillerin diğerlerinin aleyhine seçilmesine veya yeniden şekillendirilmesine yol açar. Sinema, bilinçli olarak ya da siyasi değişimin dolaylı (ve belki de kendiliğinden) bir sonucu olarak bu seçme ve dışlama sürecine katılır. İçerme ve dışlama temsilleri aracılığıyla sinema, izleyicilerin hafızalarını ve dolayısıyla kimliklerini belirli bir düzlemde yeniden inşa eden bir çekirdek içerir. Tezin geri kalan bölümlerinde bu konu, tek tek filmlerin vaka incelemeleri üzerinden ayrıntılı olarak analiz edilmektedir.

3.3. Unutma

Kolektif hafıza literatüründe unutma pratiği hatırlama kadar önemlidir. Nitekim hatırlama gibi unutma eylemi de bir dizi toplumsal süreçle birlikte gelişir. Bu toplumsal süreçler unutmaya farklı biçimler vermekle kalmaz, aynı zamanda belleğin manipüle edilmesinde de rol oynayabilir. Aşağıdaki başlıklar altında unutma biçimleri ve bellek çarpıtmalarına ilişkin kuramsal yaklaşımlar ele alınmaktadır (Neyzi, 2004).

3.3.1. Unutmanın Formları ve Hatırlama ile İlişkisi

Hafıza ve unutma, hafızanın iki ana bileşenidir ve ulus-devlet inşasında önemli bir rol oynar. Daha önce detaylandırıldığı üzere, kolektif hafızanın en çarpıcı özelliği inşa edilmesi ve 'yeniden inşa edilmesidir'. Dolayısıyla, sürekli olarak yeniden inşa edilen şey aslında hatırlanan ve unutilan şeydir.

Gross, ulusların hafıza ve unutmayla birbirine bağı olduğına işaret ederek, geçmişin çoğı zaman icat ve hafıza kaybı yoluyla kasıtlı olarak değıştirildiğini vurgulamaktadır. Değışen koşullar, kùltürler ve toplumlar, tarihi nasıl anladığımızı ve hafızayı nasıl kullandığımızı belirleme gücüne sahiptir (Gross, 2002: 342). Gross, 1980'lerden bu yana başta antropoloji olmak üzere pek çok sosyal bilimin kolektif hafızanın inşa edilmiş doğasına ve bunun siyasi sonuçlarına odaklandığını belirtmektedir. Lowenthal'dan alıntı yapan Gross, sosyal bilimlerdeki bu odak değışimini kısmen birçok devletin 'geçmişe sahip çıkmaya' başlamasına bağlamaktadır (Gross, 2002: 354). Devletin 'geçmişe sahiplenmesi', hafıza ve unutma dinamiklerini belirleyerek, ulusal kimlik ve belleğın inşa edilmesinde etkili olmuştur.

Misztal, hafızanın farklı biçimler aldığını ve farklı düzeylerde işlediğini savunmaktadır. Pek çok hafıza türü ve hafızanın pek çok nedeni olduğunu belirtmektedir (Misztal, 2003: 10). Misztal, "Theories of Social Remembering" adlı kitabında, insanların kolektif hafızalara anlam yükledikleri süreçlerdeki benzerlikleri analiz etmektedir. Hafızanın insanın zihinsel bir faaliyeti olduğunu, ancak kùltürel formlar tarafından ve sosyal bir bağlam içinde inşa edildiğini vurgulayarak analiz etmiştir. Dolayısıyla yazara göre, bu toplumsal doğaya rağmen, bireysel anılar asla genelleştirilemez ya da standartlaştırılmaz. Misztal, aynı olayı yaşayan insanların aynı anılara sahip olmadığını, çünkü her birinin farklı duygular ve bağılıklar uyandıran anılara sahip olduğunu belirtmektedir. Yazar ayrıca Funkenstein'a atıfta bulunarak kolektif ve bireysel hafıza arasındaki ilişkiyi dil ve konuşma arasındaki ilişkiye benzetmektedir (Misztal, 2003: 11). Bireysel anılar dildeki temsillere benzer ve kùltür ve toplum tarafından kabul edilebilir varyasyonlar, semboller ve konular içerir. Benzer şekilde, hafızayı belirleyen araç, son derece kişisel bir kùltürel yapı ve paylaşılan hafıza için bir koşul olan dildir (Misztal, 2003: 11).

Connerton, kolektif hafıza eyleminin, bilgi ve imgelerin geçmişten günümüze ritüel olarak aktarılmasıyla mümkün olduğunu savunur. Başka bir deyişle, geçmişteki başarılar, kahramanlık eylemleri ve hatta yenilgiler anlatılır ve mistik bir anlamla yeniden sunulur (Tuğrul, 2014: 21). Assmann ve Connerton'a göre bir diğler temsil aracı olan ritüel, stratejik bir 'temsil' eylemidir. Ritüellerin belli bir istikrar içinde gerçekleşmesi ve tekrarlanması, geçmişin kesintisiz devam ettiğine dair hafızayı destekler (Tuğrul, 2014: 21). Böylece hatırlama, geçmiş 'yeniden inşa edilene' kadar inşa edilen geçmiş devâm ettirir. Neyi unuttuğumuz ve neyi hatırladığımız, kolektif hafıza hakkında önemli ipuçları verir.

Connerton, modernite kültürüne özgü çeşitli yapısal unutmaya biçimleri olduğunu savunur. 'Unutmanın Yedi Türü' başlıklı makalesinde, unutmanın genellikle bir hata olarak görüldüğünü, ancak böyle olması gerekmediğini belirtir. Yazara göre unutmaya kavramı tek bir olgu olarak görülemez. Connerton, yedi tür unutmaya olduğunu savunur ve bunları şu şekilde sıralar: 'baskıcı unutmaya', 'kuralcı unutmaya', 'yeni kimliklerin oluşumunda kurucu unutmaya', 'yapısal unutmaya', 'geçersiz kılma olarak unutmaya', 'planlı eskitme olarak unutmaya' ve son olarak 'aşağılayıcı sessizlik olarak unutmaya'. Bunlardan 'baskıcı silme', tarihsel olarak en acımasız biçimiyle totaliter rejimlerde görülen unutmaya biçimidir ve Milan Kundera'nın 'insanın iktidara karşı mücadelesi, belleğin unutmaya karşı mücadelesidir' ifadesiyle ilişkilidir. Connerton'a göre 'baskıcı silme', belirli tarihsel gerçekleri inkâr etmek ya da tarihsel dönüşümü sağlamak için kullanılır. Ancak, baskıcı silmenin aksine, çatışmanın tüm taraflarının çıkarlarına hizmet ettiği için kamuoyu tarafından tanınır. Üçüncü tür ise 'yeni kimlik oluşumunun temeli olarak unutmaya' olup, kimlik inşasında pratik bir amaca hizmet etmeyen anıların ve detayların unutulmasını ifade eder. Böylece unutmaya, yeni bir kolektif hafıza setinin inşa edildiği sürecin bir parçası haline gelir. Bu yeni anılar dizisi, yeni bir anılar dizisi değildir, çünkü ona örtük olarak paylaşılan bir sessizlik eşlik eder. John Burns tarafından ortaya atılan bir terim olan yapısal amnezi, Connerton'ın sınıflandırmasındaki dördüncü unutmaya türüdür ve kişinin soyunun yalnızca toplumsal olarak önemli kısımlarını hatırlayıp geri kalanını silmesini ifade eder. Yapısal amnezi nasıl bilgi eksikliğinden kaynaklanıyorsa, 'bozulma olarak unutmaya' da aşırı bilgidен kaynaklanır ve öğrenilmiş bir kültürel tabakaya mensup istisnai bireyler tarafından deneyimlenir. Ancak bu unutmaya türü, kültürün bütününden koparıldığında farklı bir olguya dönüşür. Sınıflandırmanın diğer maddesi olan 'planlı tüketim olarak unutmaya' ise kapitalist sistemin tüketimi içinde inşa edilir. Connerton'a göre yedinci unutmaya türü, insanların korku, panik, uygun bir ifade bulamama vb. nedenlerle sessizliğe gömüldükleri 'utanç sessizliği'dir. Bu tür sessizlik, yaşananları hafızanın gerisine itme ihtiyacından kaynaklanabilir. Utanç sessizliği de bir bastırma biçimidir ve hayatta kalma dürtüsünün sonucudur (Connerton, 2008: 71).

Genel anlamda, hafıza ve unutmanın dinamikleri ve bu ikisi arasındaki döngü sürekli evrim geçirmektedir. Kolektif hafızanın otorite tarafından inşa edilen bir kavram olduğuna dair yaygın görüş, muhtemelen hafıza ve unutmaya pratiklerine yönelik eleştirel bir duruşa yol açmıştır. En azından toplumun bazı kesimlerinde unutmaya karşı tepkisel tutumlar ortaya çıkmaya başladı. Örneğin, Duruel Erkılıç, bellek çalışmalarının yaygınlaşması ile unutmaya biçimlerinin artması arasındaki ilişkiye dikkat çekerek, 'unutmanın panzehiri olarak her türlü kayıt tutma biçiminin yaygınlaştığını ve kaybetme korkusuna karşı kimliğini sabitleme ya da bulma ihtiyacının öne çıktığını' savunur (Duruel Erkılıç, 2014: 58). Başka bir deyişle, kolektif unutmaya mevcuttur ve kaçınılmazdır. Ancak üzerinde durulması gereken sorular, ilk olarak neyin unutulduğu ve ikinci olarak da unutmayla nasıl yüzleşileceğidir.

Türkiye'de yaşanan pek çok tarihi ve siyasi olay tartışılırken, toplumun bu olayları hafızasından hızla sildiği sıklıkla dile getirilir. Bu durumun Türkiye'ye özgü olup olmadığı tartışmasını bir kenara

birakırsak, toplumsal olayları unutma eğiliminin son dönemde yerini hatırlama eğilimine bıraktığını söyleyebiliriz. Başka bir deyişle, daha önce kolektif hafızadan dışlanan belirli anılarla yüzleşme eğiliminde görece bir artış söz konusudur. Huyssen bu bağlamda şu soruyu soruyor: Kültürümüzdeki yeniliklerin geleceğe dair beklentilerden ziyade giderek daha fazla bellek ve geçmişle bağlantılı olmasını nasıl değerlendirmeliyiz? Huyssen'e göre bu sorunun cevabı, ilerleme ve modernleşme ideolojilerinin görünürdeki krizinde aranmalıdır. Üstelik bütün bir teolojik tarih felsefesi geleneğinin gücünü kaybetmeye başlaması da bu durumla doğrudan ilişkilidir (Huyssen, 1999)

3.3.2. Belleği Çarpıtma Dinamikleri ya da Hafızanın Manipülasyonu

Schudson, “Dynamics of distortion in collective memory” başlıklı makalesinde, hafızanın yeniden inşası ve manipülasyonu ile ilgilenir. Ona göre, hafıza çarpıtma süreçleri dört ana kategoride incelenebilir: uzaklaşma, araçsallaştırma, anlatısallaştırma ve uzlaşma (Schudson, 1995; akt. Sönmez, 2015: 94). Uzaklaşma, zamanla anılardan duygusal yoğunluğun azalması ve anıların etkisinin körelmesi anlamına gelir (Schudson, 1995; Susam, 2015: 33). Bu bağlamda, olayların 40-50 yıl sonraki yıldönümleri ve anma törenlerinin giderek artan önemine örnek olarak gösterilebilir. “Kurumsallaşmış hafıza” bu dönemde ideolojik bir bağlama oturduğu için, artık tehlikeli olarak görülmez ve anma günleri ile diğer etkinlikler yoluyla hatırlanmasında bir sakınca bulunmaz (Schudson, 1995; akt. Sönmez, 2015: 94).

Bir diğer kategori olan araçsallaştırma, günümüzde birçok siyasi meselede sıkça kullanılan bir tekniktir ve hafızanın mevcut çıkarlar doğrultusunda şekillendirilmesini ifade eder. Bu yöntem, iktidar sahiplerinin geçmişi bugünkü ve gelecekteki çıkarlarına uygun olarak yeniden şekillendirmesine olanak tanır (Schudson, 1995; Susam, 2015: 33). Schudson’un sınıflandırmasında yer alan diğer bir başlık ise geçmişin ilginçleştirilmesi ya da anlatısallaştırılmasıdır. Bu çarpıtma dinamiğinde, olaylar bir hikâye gibi sunulur ve giriş, gelişme, sonuç bölümleriyle yapılandırılır. Olaylar, hatırlanmak istenildiği şekilde basitleştirilir ve birçok unsur eklenerek ilginç hale getirilir (Schudson, 1995; akt. Sönmez, 2015: 96). Örneğin, Çanakkale Savaşı sırasında gerçekleştiği iddia edilen mucizevi ve efsanevi olayların anlatısı, bu ilginçleştirme sürecine bir örnek olabilir. “Kahraman Türk taburunun bulutların arasında kaybolması” gibi unsurlar, Çanakkale Savaşı’nın tarihsel ve siyasi sonuçlarından ziyade kutsallaştırılmış yönleriyle hatırlanmasını sağlamaktadır.

Schudson’un son çarpıtma dinamiği ise “uzlaşmacılık”tır. Bu, geçmişin bilinebilir tarafına atıfta bulunarak, bireylerin olayları toplumun beklentilerine göre değil, kendi yaşadıkları şekilde hatırlamalarını ifade eder (Schudson, 1995; Sönmez, 2015: 96).

Susam, “kültürel olarak değer verilen ve düzenli olarak kutlanan eylemleri” hatırlamanın, kötü anıları hatırlamaktan daha kolay olduğunu belirtir. Bu yöntemin bir uygulaması olan “ezberleme” süreci, geçmişin yeniden inşa edilmesine karşılık gelir. Kolektif hafızanın oluşumunda, kutlanan

veya anılan olaylar önemli bir yer tutar. Anıtlar, anma törenleri, bayramlar ve kutlamalar, hafızaya kutsallık katar. Bunlar gelenekselleştirilerek statüleri güçlendirilir ve unutulmaları engellenir (Susam, 2015: 34).

Sürgünün etkilerinden biri de köksüzlük ve aşağılanma hissidir. “Köksüzlük ve aşağılanma”, sürgünün uzun vadeli etkileriyle ilişkilendirilen duygulardır. Sürgün nedeniyle yaşanan kültürel kopuş, bireyleri ve toplulukları derinden etkileyebilir. Ayrıca, aşağılanma duygusu (özellikle kültürel açıdan) sürgünlerin yeni bir çevreye uyum sağlamasını zorlaştırabilir (Şirin Öner, 2013, s. 45). Ancak, Ahıska Türkleriyle yapılan görüşmelerde, 'köksüzlük ya da aşağılanma' duygusunun çok fazla hissedilmediği görülmüştür. Başlangıçtaki korkular dışında, Özbekler tarafından aşağılandıklarından bahsedilmemiştir ve köklerinin farkında oldukları ifade edilmiştir (Şirin Öner, 2013, s. 45).

3.4. Sürgün, Hafıza, Vatan

3.4.1. Ahıska Türkleri Anma Törenleri: Hafızayı Yeniden Üretmek

Bir topluma ait olan ve o toplum tarafından paylaşılan çeşitli değerler kültür olarak tanımlanmaktadır (Tatlıoğlu, 2012:87). Kültür kavramı bilimsel olarak bir toplumun medenileşmesini ifade eder (Güvenç, 2011). Kültür, topluma ilişkin ortak davranışlar ve teknik kurumlardır (Kafesoğlu, 2015). Dolayısıyla kültür, bir toplumun yaşam biçimini ve ortak değerlerini kapsar (Gömeç, 2014) ve toplumsal yaşamı yansıtan sosyal bir değer ürünü olarak kabul edilir (Çeçen, 1996). Bu değerlerin çocuklara aktarılması kültürel miras olarak ifade edilmekte (Öztemiz, 2016) ve topluma aidiyet duygusu yaratmaktadır (İbretyunusov, 2016:325:351). Kültürel mirasın aktarımı ve anlaşılması için süreklilik esastır (Halaç ve Demir, 2017:1441). Kültürel miras bu özelliklerinden dolayı toplum tarafından değerli görülmektedir (Yeşilbursa, 2013:405). Kültürel miras, sosyal bilgiler müfredatı aracılığıyla çocuklara aktarılırken (İbret ve Karasu Avcı, 2018), aynı zamanda milli kimliğin temeli olarak kabul edilmektedir (Gökalp, 2015).

Ahıska Türkleri bugün dünyanın on ülkesine dağılmış olarak yaşayan bir halktır. Türk dünyası tarihinin odalarında kaybolan bu etnik grubun sorunları sadece kendilerinin ya da Gürcistan'ın değil, tüm Türk dünyasının sorunlarıdır. Bugün Sovyetler Birliği'nin halefi ve geçmişte yaşanan olayların çözümünde önemli bir aktör olan Rusya Federasyonu'nun bölge ile ilişkilerinde izlediği politika farklıdır. Rusya Federasyonu'nun bölgede barışı destekleyecek adımlar atması, Kafkasya'da tansiyonun düşürülmesinde ana aktör olması ve kendi topraklarında yaşayan Ahıska Türklerinin 'temel insan haklarını' tanımlaması bugün yüz binlerce Ahıska Türkünün beklediği bir gelişmedir. Batılı devletlerin başını çektiği, kendini demokrasi ve insan haklarının temsilcisi olarak tanımlayan ve tüm zulümleri 'şiddetle kınayan' bir bildiriye imza atan uluslararası bir örgütün, ilan ettiği bildirilerde Ahıska Türkleri için hukuki ve insani kavramlarla ilişkilendirilen hakların yansıtılmasını

sağlaması bugün için en doğru ve anlamlı taleptir. Son olarak, Deklarasyon ‘un hiçbir devlete, gruba veya bireye Deklarasyon ‘da ilan edilen hak ve özgürlükleri yok etmeye yönelik faaliyet ve eylemlerde bulunma hakkı verdiği şeklinde yorumlanmaması gerektiği unutulmamalıdır.

3.4.2. Ahıska Türkler’i Hafızayla Deneyimlemek

Ahıskalıların sürgündeki yaşamlarını ele alırken, birçoğunun sürgün edildiği Özbekistan'da yerel halkla kurdukları sosyal ilişkilere de değinmek gerekir. Daha önce de belirtildiği gibi, kendilerine verilen kasıtlı yanlış bilgiler sonucunda Özbekler başlangıçta Ahıskalılardan korkmuş, ancak onları tanıdıkça korkularının yersiz olduğu ortaya çıkmış ve Özbekler ile Ahıskalıları birbirleriyle kaynaşmışlardır” (Şirin Öner, 2013: 42).

Birçoğunun gönderildiği Özbekistan'daki sürgün hayatının da sürgün yolculukları gibi Ahıska Türklerinin toplumsal hafızasında önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. 'halk düşmanı' olarak nitelendirildikleri için Özbekler öncelikle onlardan korkmuş ve uzak durmuştur. Bu durum, Ahıskalıların kendilerini izole edilmiş ve yabancılaşmış hissetmelerine neden olmuştur. Buna ek olarak, 12 yıl boyunca uygulanan 'özel yerleşim' rejimi de Ahıska halkı arasında bir dışlanma duygusu yarattı. Çünkü bu süre zarfında kendilerine kimlik belgesi verilmemiş ve bir dizi yasağa tabi tutulmuşlardır. Yerleştikleri köyü terk etmeleri yasaktı, başka bir köyden biriyle evlenmeleri yasaktı ve 15 yaşın üzerindeki herkes köy muhtarlığında düzenli olarak bir imza defteri imzalamak zorundaydı ve bu defter güvenlik güçleri tarafından köyü terk etmediklerini kanıtlamak için kontrol ediliyordu. Sonuç olarak, Ahıska kendini sadece izole edilmiş ve yabancılaşmış hissetmekle kalmadı, aynı zamanda toplama kampı yaşamının katı kuralları tarafından sürgün edilmiş hissetti.

Sürgün, hayatta kalan herkes için olduğu gibi, Ahıska Türklerinin hayatında da derin izler bırakmış ve bir dizi sosyal ve psikolojik etki yaratmıştır. Bunlardan ilki yabancılaşmadır. “Ahıska Türkleri yıllarca yaşadıkları, kendilerini bir parçası hissettikleri ve “vatan” bildikleri topraklardan sürülmüş, başka topraklara yerleşmeleri ve başta Özbek toplumu olmak üzere yeni toplumlarda yaşamaları beklenmiştir. Bu sürecin kendisi bir yabancılaşma duygusu yaratmaktadır” (Şirin Öner, 2013: 44).

Sürgünün etkilerinden biri de boşluk duygusudur. “Sürgün edilen kişi/topluluk, bilinmeyene doğru yola çıkarken geride bıraktıklarının yokluğunu hisseder. Gelenekler geride bırakılır, zincirler kırılır, bu kırılma sorgulanır ve gidilen yerde kültürel çatışmalar yaşanır” (Şirin Öner, 2013: 44). 'Ahıska Türklerinin de sürgünle birlikte terk etmek zorunda kaldıkları bir “vatanları” vardır. O 'vatan'la birlikte giden her şeyin -Ahıska topraklarının- yokluğunu hissettiler. Daha önce hiç görmedikleri, bilmedikleri yerlere götürüldüler ve geleneklerini terk etmek zorunda kaldılar” (Şirin Öner, 2013: 44). Dahası, 'anavatanlarından' ayrı kalmak, ona duydukları özlemi daha da

yoğunlaştırdı. Bu nedenle, Ahıska'ya dönüş izni verilmemesine rağmen Ahıska 1956'da vatana dönüş için bugün de devam eden bir mücadele başlatmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Nicel Bulgular

Çalışmanın bu kısmında Erzincan Üzümlü Ahıska Türklerinin kişisel bilgilerinin ve göç durumlarının istatistiksel analizi yapılacak ve tablolar eşliğinde açıklanacaktır. Ankette yer alan 33 soru belirli kategoriler kapsamında 5 tablo halinde sınıflandırılmıştır. Burada amaç ilişkili soruların benzer tablolar içerisinde yer almasını sağlamak ve veriler arasındaki ilişkiyi daha iyi gözlemleyebilmektir.

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin kişisel bilgilerinin istatistiksel analizi Tablo 3'te verilmiştir.

4.1.1. Demografik Bilgiler

Tablo 3: Katılımcıların Kişisel Bilgilerinin İstatistiksel Analizi (N=341)

		N	%	X	SS.
Cinsiyet	Kadın	203	59,5	1,40	,492
	Erkek	138	40,5		
Yaş	18-20 yaş	30	8,8	5,20	2,67
	21-25 yaş	38	11,1		
	26-30 yaş	31	9,1		
	31-35 yaş	48	14,1		
	36-40 yaş	50	14,7		
	41-45 yaş	33	9,7		
	46-50 yaş	29	8,5		
	51-55 yaş	34	10,0		
	56-60 yaş	22	6,5		
	61 yaş ve üzeri	26	7,6		
Medeni durum	Evli	273	80,1	1,28	,621
	Bekâr	43	12,6		
	Dul	22	6,5		
	Boşanmış	3	0,9		
Meslek	İşçi (İnşaat/Sera/Mevsimlik/Temizlik/ Elektrik/Doğalgaz çalışanları)	147	43,1	8,14	7,46
	Kasiyer/Tezgâhtar	9	2,6		
	Satıcı/Pazarcı	3	0,9		
	Aşçı/Pastacı	5	1,5		

Tablo 3: (Devamı)

		N	%	X	SS.
Meslek	Bekçi	3	0,9		
	Çiftçi	20	5,9		
	Çocuk bakıcısı	6	1,8		
	El işi/Kilim dokuma çalışanı/üreticisi	4	1,2		
	Kuaför	6	1,8		
	Marangoz	1	0,3		
	Mühendis	2	0,6		
	Muhasebeci	1	0,3		
	Tekstil/Sanayici/Oto tamirci	3	0,9		
	Öğretmen	1	0,3		
	Serbest meslek	2	0,6		
	Çalışmıyor	58	17,0		
	Ev hanımı	29	8,5		
	Emekli	10	2,9		
	Öğrenci	28	8,2		
	Esnaf/Bakkal/Market	3	0,9		
Aylık gelir	15.000-20.000 TL. arası	62	18,2	2,98	1,29
	20.001-25.000 TL. arası	46	13,5		
	25.001-30.000 TL. arası	121	35,5		
	30.001-35.000 TL. arası	70	20,5		
	35.001-40.000 TL. arası	34	10,0		
	40.001 TL. ve üzeri	8	2,3		
Ailede çalışan kişi sayısı	1 kişi	52	15,2	2,08	,677
	2 kişi	222	65,1		
	3 kişi	54	15,8		
	4 kişi ve üzeri	13	3,8		
Türkiye’de sosyal güvenceniz var mı?	Evet	341	100,0	1	,000
	Hayır	0	0,0		
Hangi dilleri konuşacak kadar biliyorsunuz?	Rusça	18	5,3	5,82	1,18
	İngilizce	0	0,0		
	Almanca	0	0,0		
	Arapça	0	0,0		
	Diğer diller	0	0,0		
	Rusça + diğer diller	300	88,0		
	Rusça + İngilizce + diğer diller bilenler	18	5,3		
	Rusça + Arapça + diğer diller	5	1,5		

Tablo 3’e göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %59,5’inin kadın olduğu, %14,7’sinin 3640 yaş aralığında olduğu, %80,1’inin medeni durumunun evli olduğu, %43,1’inin mesleğinin işçi (İnşaat/Sera/Mevsimlik/Temizlik/Elektrik/Doğalgaz çalışanları) olduğu, %35,5’inin aylık gelirinin

26.000-30.000 TL. arası olduğu, %65,1'inin ailesinde çalışan kişi sayısının 2 olduğu, katılımcıların tamamının sosyal güvencesinin olduğu ve %88'inin Rusça + diğer dilleri konuştuğu tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin yaşadıkları yer olan Üzümlü hakkındaki düşünceleri ve Üzümlü'deki yaşamları hakkındaki bilgilerinin istatistiksel analizi Tablo 34'te verilmiştir.

4.1.2. Durum Saptama Soruları

Tablo 4: Katılımcıların Yaşadıkları Yer Olan Üzümlü Hakkındaki Düşünceleri ve Üzümlü'deki Yaşamlarının İstatistiksel Analizi (N=341)

		N	%	X	SS.
Kaç yıldır Üzümlü'de yaşıyorsunuz?	2-5 yıl	3	0,9	2,94	,265
	6-7 yıl	13	3,8		
	8-9 yıl	325	95,3		
Oturduğunuz ev size mi ait?	Evet	341	100,0	1	,000
	Hayır	0	0,0		
Oturduğunuz ev sizin ise gerekli birikimi nasıl yaptınız?	Üzümlü'de çalışarak kazandıklarımız	260	76,3	1,37	,706
	Geldiğim ülkedeki malları satarak	41	12,0		
	Ailemin yardımıyla	37	10,9		
	Diğer	3	0,9		
Üzümlü'yü tercih etme nedenleriniz nelerdir?	Ailemin bir kısmı yaşadığı için	147	43,1	1,92	1,24
	Ahıskalı göçmenler olduğu için	153	44,9		
	İş imkanlarından dolayı	5	1,5		
	Ucuz olduğu için	6	1,8		
	Devlet yerleştirdi	18	5,3		
	Diğer	12	3,5		
Şu an yaşadığınız semtte bulunmanızın en önemli nedeni nedir?	Akrabalarım var	99	29,6	2,39	1,10
	Hemşehrilerim var	60	18,0		
	Yaşantıma uygun	131	39,2		
	Gelir seviyeme uygun	34	10,2		
	Diğer	10	3,0		
Çocuğunuzun gelecekte Üzümlü'de yaşamasını ister misiniz?	Evet	316	92,9	1,08	2,87
	Hayır	22	6,5		
	Diğer	2	0,6		
Üzümlü'ye geldiğinizde karşılaştığınız en büyük sorun ne oldu?	Barınma	8	2,4	3,39	,986
	İş bulamama	93	27,6		
	Vatandaşlık hakkı alamama	4	0,6		
	Sorunum olmadı	227	67,4		
	Diğer	7	2,1		

Tablo 4: (Devamı)

		N	%	X	SS.
Üzümlü'ye geldiğinizde kimlerden yardım gördünüz?	Hiç kimseden	5	1,5	3,84	,610
	Akraba/Tanıdık	20	5,9		
	Yerli aileler	7	2,1		
	Devlet yetkililerinden	1	0,3		
	Aracı ve iş takipçilerinden	2	0,6		
	Diğer	303	89,6		
Maddi ve manevi sıkıntılarınızda size yardım edecek en güvenilir kişiler kimlerdir?	Aile/Akraba	270	79,4	1,24	,526
	Ahıskalı tanıdıklar	64	18,8		
	Yerli aileler	1	0,3		
	Diğer	5	1,5		
En çok kimlerle görüşüyor ve ev ziyaretlerine gidiyorsunuz?	Aile/Akraba	223	65,4	1,35	,490
	Ahıskalı tanıdıklar	116	34,0		
	Yerli aileler	2	0,6		
	Diğer	0	0,0		
Geldiğiniz Ülkede evinizde kimlerle birlikte yaşıyordunuz?	Anne, baba, bekâr çocuklar	116	34,1	2,24	1,18
	Anne, baba, bekar çocuklar, evli erkek çocuklar	114	33,5		
	Anne, baba, bekar çocuklar, evli erkek çocuklar, büyük anne, büyük baba	28	8,2		
	Anne, baba, bekar çocuklar, büyük anne, büyük baba	77	22,6		
	Diğer	5	1,5		
Üzümlü'de evinizde kimlerle yaşıyorsunuz?	Anne, baba, bekar çocuklar	113	33,2	2,29	1,27
	Anne, baba, bekar çocuklar, evli erkek çocuklar	123	36,2		
	Anne, baba, bekâr çocuklar, evli erkek çocuklar, büyük anne, büyük baba	12	3,5		
	Anne, baba, bekar çocuklar, büyük anne, büyük baba	76	22,4		
	Diğer	16	4,7		
Semtimize daha çok kimlerin yerleşmesini istersiniz?	Fark etmez	181	53,1	1,51	,587
	Hemşerilerimiz	150	44,0		
	Yerel halk	10	3,0		

Tablo 4'e göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %95,3'ünün Üzümlü 'de 8-9 yıldır yaşadığı, katılımcıların tamamının ikamet ettikleri evlerinin kendi evleri olduğu, %76,3'ünün oturdukları evi Üzümlü 'de çalışarak kazandıkları ile aldığı, %44,9'unun Ahıskalı göçmenler olduğu için Üzümlü'yü tercih ettiği, %39,2'sinin yaşantısına uygun olduğu için şu anki yeri tercih ettiği, %92,9'unun çocuklarının Üzümlü 'de yaşamasını istediği tespit edilmiştir.

Katılımcıların %67,4'ünün Üzümlü'de karşılaştığı sorununun olmadığı, %89,6'sının farklı durumlardan yardım aldığı, %79,4'ünün aile/akrabalardan maddi ve manevi yardım aldığını, %65,4'ünün en çok aile/akrabalarıyla görüştüğü, %34,1'inin geldikleri ülkede anne, baba, bekâr çocuklar ile yaşadığı, % 36,2'sinin Üzümlü'de anne, baba, bekâr çocuklar, evli erkek çocuklar ile yaşadığı, %53,1'inin yaşadıkları semtlerinde kimin olması gerektiği fark etmez dediği tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin göç etme nedenleri ve mevcut durumları hakkındaki bilgilerinin istatistiksel analizi Tablo 5'te verilmiştir.

4.1.3. Davranışı Belirleme Soruları

Tablo 5: Ülkemize Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç Etme Nedenleri ve Mevcut Durumları İstatistiksel Analizi (N=341)

		N	%	X	SS.
Göç etme nedeniniz nedir?	Ekonomik işsizlik	32	9,4	3,65	,924
	Akrabalarım göç ettiği için	10	2,9		
	Göç edenlerden olumlu yanıtlar	5	1,5		
	Sosyal yaşamın yetersiz oluşu (savaş)	294	86,2		
Göçten önceki durumunuz ile şimdiki durumunuz karşılaştırdığınızda nasıl değişiklikler oldu?	Olumlu	324	95,0	1,08	,375
	Olumsuz	6	1,8		
	Kararsız	11	3,2		
Geri dönmeyi ister misiniz?	İstiyorum	7	2,1	1,99	,188
	İstemiyorum	329	96,5		
	Kararsızım	5	1,5		
Geri dönmeyi istiyorsanız nedenleri nelerdir?	Memleket hasreti	2	15,4	3,38	1,85
	Uyum sağlayamadım	3	23,1		
	Umut edilen gelir seviyesinde değilim	3	23,1		
	Geldiğim yerde malım mülküm vardı	1	7,7		
	Ailem göç ettiğim yerde kaldı	1	7,7		
	Burada kendimi güvende hissetmiyorum	3	23,1		
Geri dönmeyi istemiyorsanız istememe nedeniniz nedir?	Gelir seviyem yüksek	27	8,2	4,44	1,35
	Eğitim şartları iyi	13	3,9		
	Sağlık şartları iyi	6	1,8		
	Şehre uyum sağladım	79	23,9		
	Kendimi güvende hissediyorum	152	46,1		
	Diğer	53	16,1		

Tablo 5’e göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %86,2’sinin göç etme nedeninin sosyal yaşamın yetersiz (savaş) olduğu, %95’inin şu anki durumunun olumlu olduğu, %96,5’inin geri dönmeyi istemediği, %23,1’inin geri dönmeyi isteme sebebinin uyum sağlayamadığı, umut edilen gelir seviyesini elde edemediği ve kendini güvende hissetmediği, %46,1’inin kendini güvende hissettiği için geri dönmek istemediği tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin kültürlerini yaşatabilme durumları hakkındaki bilgilerinin İstatistiksel analizi Tablo 6’da verilmiştir.

4.1.4. Tutum Belirleme Soruları

Tablo 6: Ülkemize Göç Eden Ahıska Türklerinin Kültürlerini Yaşatabilme Durumlarının İstatistiksel Analizi (N=341)

		N	%	X	SS.
Ailenizden Ahıskalılar dışında evlilik yapanlar var mı?	Evet	168	49,3	1,51	,500
	Hayır	173	50,7		
Ahıskalılar dışında evlilik yapanlar varsa kiminle evlilik yapmıştır?	Yerli halk	168	98,8	1,01	,108
	Diğer Şehirlerden göç edenlerle	2	1,2		
	Yabancı ülke vatandaşıyla	0	0,0		
Geçmiş yaşantınızla ilgili ortak değerlerinizi sürdürülebiliyor musunuz?	Evet	322	94,4	1,06	,230
	Hayır	19	5,6		

Tablo 6’ya göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %50,7’sinin Ahıskalılar dışında evlilik yapmadığı, %98,8’inin Ahıskalılar dışında yerli halkla evlendiği, %94,4’ünün ortak değerlerini sürdürebildiği tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin göç ve iskân hakkındaki düşünceleri Tablo 7’de verilmiştir.

4.1.5. Açık Uçlu Sorular

Tablo 7: Ülkemize Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç ve İskân Hakkındaki Düşünceleri (N=341)

Cevabınız “Evet” ise hangi ortak değerleri sürdürüyorsunuz?	Düğün, bayram, cenaze, asker uğurlama törenleri ve gelenekleri. Geleneksel kıyafetler, geleneksel yemekler. Büyüklere saygı. Kayınvalide ile aynı evde yaşama. Bir büyük geldiğinde ayağa kalkmak ve büyüklerin yanında yüksek sesle konuşmamak. Yabancıyla evlenmeme, sıkı aile bağlarını koruma.
---	--

Tablo 7: (Devam)

Göç ve İskân kavramları sizin için ne ifade ediyor?	Vatansız, kimliksiz bırakılmaya çalışılması. Kültürünü, töreni, âdetini, geleneğini kaybetmek. Bayraksız, vatansız kalmak. Evsiz, yersiz yurtsuz kalmak. Zorla sürgün edilmek. Ekonomik, fiziksel, ruhsal olarak zor bir sürece mahkûm edilmek. Mezarlarımızın sahipsiz kalması. Yeni bir yere, memlekete alışmaya çalışmak.
Erzincan'a göç ve yerleşme sürecinize ilişkin aklınızda kalan sizi en çok etkileyen ne olmuştur?	Ezan sesini duymak. İnsanların ellerinde çiçeklerle sıcakkanlı karşılaması. Vatan sıcaklığını bulmak. Devletin hükümetin bizlere sahip çıkması. Evimizin anahtarını verdikleri an. Coğrafyasının dağlık olması. Uçağa ilk kez binmek.

Tablo 7'ye göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %94.4 hala ortak değerleri sürdürdüğünü ifade etmiştir. Kendi geleneklerine bağlı olduğunu, Ukrayna'daki yaşantılarındaki Türklük özelliklerini ve daha eskilere dayanan Ahıska kültürlerini devam ettirdiği, geleneksel düğün, bayram vs. tören ve adetlerinden yemeklerine, kıyafetlerinde büyüklerine saygıya kadar törelerini yaşattıklarını bildirmişlerdir. Bu durum Ahıska Türklerinin yaşadıkları sürgünlere rağmen köklerini ve törelerini unutmadığını, Türklüklerini, Müslümanlıklarını ve kültürel kimliklerini koruduklarını, onlara sınıksız bağlı olduklarını göstermektedir.

Katılımcılar göç ve iskân durumlarında vatansız, milletsiz, bayraksız ve kimliksiz kaldıkları, bu durumun kendilerinde sahipsizlik hissi uyandırdığı söyleyebiliriz. Katılımcılar göç etmenin ve sürgün edilmenin milletlerini hem ekonomik hem ruhsal hem de toplumsal anlamda yordugunu ve yıpratıldığını belirtmişlerdi. Ahıska Türkleri göç ettikleri bölgede yaşamışlıklarını, anılarını, arkadaş ve dostlarını, komşularını, mezarlarını bırakarak başka memleketlere göç etmişlerdir. Bu durum ise onların vicdanın büyük bir üzüntü ve acı bırakmıştır. Bu nedenle göç, sürgün ve iskân kelimeleri onlarda vatansızlığı, bayraksızlığı, kimliksizliği vb. duyguları çağrıştırmaktadır.

Katılımcılar Türkiye'ye geldiklerinde ezan sesi duyduklarındaki mutluluklarını, halkın onları bağrına basmasını, devletin kendilerine sahip çıkmasını, kendilerine ait evlerine girip büyük bir rahatlama yaşamaları en unutulmaz an olarak belirtmişlerdir. Bu durum Ahıska Türklerinin korkularını, umutsuzlukları, endişelerini ortadan kaldırmış ve Türk milletin parçası olduklarını ve bu durumu kolayca benimsemelerini sağlamıştır.

4.2. Nitel Bulgular

Nitel bulgular yarı yapılandırılmış görüşme formlarının uygulanması ile Erzincan İli'nin Üzümlü İlçesi'nde yaşayan 20 Ahıska Türkü ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edildi. Nitel bulguları analiz edilmek için kullanılan ifadelerin hepsi aktarılmamış, elde edilen nitel veri deşifrelerinde bahsi geçen konuya ilişkin genel kanı ve genel kanı dışında dikkate değer bir ifade bulunuyorsa bu bölümde yer verilmiştir. Aktarılan ifadelerde tekrara

düşmeden ancak hâkim düşüncenin ne olduğunun anlaşılmasını kolaylaştırıcı ifadelerle yer verilmiştir. Bu ifadeler seçilirken herhangi bir kıstas göz önünde bulundurmada objektif ve nesnel şekilde bütün veriler aktarılmış ve analiz edilmiştir. Elde edilen verilerden çıkarılan sonuçlardan çıkan kodlar iki tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 8: Ülkemize Göç Eden Ahıska Türklerinin Mesajları

2014	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
Vatansızlık	**			*	*			*		*
Hasret	*	*								
Savaş/Acı Dolu Yıllar	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Vatan Sıcaklığı/Ezan Sesi	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Adaptasyon/Ekonomik Sıkıntıları	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Memnuniyet ve Minnet	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Coğrafi Farklılıklar	*	*								
Türk Müslüman Topluluk			*	*	*	*		*	*	*
İmkânların Gelişmişliği							*			
Sevdiklerim/İşim Geride Kaldı	*	*		*						
Hayatımız Olumlu Olarak Değişti	**		*		*	*	*	*	*	*
Halkın ve Devletin Desteği		*	*	*	*	*	*	*	*	*
İşsizlik Sıkıntısı	*									
Kültürümüzle Uyumlu	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Kültürümüzü ve Geleneklerimizi Öğretiyoruz	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Din ve Türklük	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Dil Lehçemiz	*									
Zorlanmadım		*	*	*	*	*		*	*	*
Ahıska'ya Özgü Kültürümü Yaşıyorum.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Dini Yaşamım Daha Olumludur.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Dönmeyeceğim.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Gelecek Kuşaklara Aktarıyoruz.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ortak Değerleri Sürdürüyoruz.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Tablo 9: Türkiye'ye Göç Eden Ahıska Türklerinin Mesajları

KODLAR	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17	K18	K19	K20
Vatansızlık				*	*			*		*
Hasret		*								
Savaş/Acı Dolu Yıllar	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Vatan Sıcaklığı/Ezan Sesi	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Adaptasyon/Ekonomik Sıkıntıları		*	*	*	*		*	*		*
Memnuniyet ve Minnet	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Coğrafi Farklılıklar		*								
Türk Müslüman Topluluk	*		*	*	*	*		*	*	*
İmkânların Gelişmişliği							*			
Sevdiklerim/İşim Geride Kaldı										
Hayatımız Olumlu Olarak Değişti			*	*	*	*	*	*	*	*
Halkın ve Devletin Desteği	*	*	*	*		*	*	*	*	*
İşsizlik Sıkıntısı					*					
Kültürümüzle Uyumlu	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Kültürümüzü ve Geleneklerimizi Öğretiyoruz	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Din ve Türklük	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Dil Lehçemiz	*									
Zorlanmadım		*	*	*	*	*		*	*	*
Ahıska'ya Özgü Kültürümü Yaşıyorum.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Dini Yaşantım Daha Olumludur.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Dönmeyeceğim.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Gelecek Kuşaklara Aktarıyoruz.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Ortak Değerleri Sürdürüyoruz.	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

4.2.1. Göç ve İskân Kavramları Üzerine İlk Algılayış

Ahıska Türklerine görüşme sorularında ilk olarak göç ve iskân kavramlarını nasıl algıladıkları sorulmuş ve yanıtlarının paralellik gösterdikleri görülmüştür. Ahıska Türkleri göç ve iskân konusunda "vatansızlık ve hasret" duygularını hissettiklerini söylemiştir. Doğup büyüdüğü topraklardan göç etmenin onlarda bıraktığı hissiyatı ve acıyı; (K1.) – "Göç etmek çok ağır geldi. Annem, babam ve kardeşim başka şehirdeydi, onlar Ukrayna'da kaldı. Onları çok özleyorum. Onların bölgesinde savaş olmadığı için onları Türkiye'ye getirmiyorlardı. Biz savaşın başladığı kritik bir noktadaydık. Bu sebeple öncelikle bizi çıkardılar oradan, çıkarılma hemen olmadı aylar sürdü..." şeklinde ifade etmiştir. Göç etmek sadece başka bir vatan toprağında yaşamak değil, aileni, arkadaşlarını, dostlarını, komşularını da geride bırakmaktır. Bu durum ise hasret ve özlem içerisinde yaşamayı gerektirip, yeni vatan topraklarına alışmayı zorlaştırmaktadır.

Göç etmek aynı zaman da bir yere, memlekete aitlik duygusunu da yok etmektedir. Birey kendisini öz vatanından koparılmış, oradan oraya savrulup giden bir hayata sahip olarak görür ve benliğini kaybetme korkusu yaşar. Bu durumu (K15) – "Vatansız hissettiriyor bu konu, çok kötü göçle her şeyimizi geride bıraktık." şeklinde ifade etmiştir. Bir toprağa, vatana ait olmak insanın en temel hakkı ve yaşama tutunma sebebidir. Göç eden bireyler kendilerini vatansız kalmakla hüznülendirir ve bunun acısını yaşar. Çünkü Türk Milleti asırlardır kendi devletini kurmuş ve bir toprağa, millete ait olarak sıkı sıkıya memleketine ve milletine bağlı kalmıştır. Bu nedenle vatansızlık Türk milleti için büyük bir hüznün ve acı vericidir. Bu durumu (K5) şöyle ifade etmiştir.

(K5) – "Göç çok fena bir şey bizi göçe zorladılar. Biz hep göç ettik Gürcistan'dan başlayarak 1944'te Gürcistan'dan zorla göç ettirmişler, oradan Orta Asya'ya sürgün etmişler. Bizim anamız babamız oralarda yaşamışlar. Zaten benim babam Rus savaşında vefat etmiş. Göçüyoruz hala daha göçüyoruz bakalım inşallah bundan sonra bu son olur. Baktığın zaman biz kötü insanlar değiliz hırslılığımız yok, kötülüğümüz yok. Tabii iyisi kötüsü var ama çalışkan insanlarız çoğumuz hep çiftçi tarlada çalışan insanlar. Neyse bu göç olayı da bizim başımıza geldi. Nedense bilmiyorum."

(K16)- "Göç etmek insanlığın yaşadığı en büyük zulümdür. Bizimde milletimizin sınavı buydu. Gittiğimiz her yerde garip olduk, yokluk çektik, sığamadık şu koskoca dünyada bir yere. Geride bıraktık ana, baba, kardeş demeden, mezarları bile kaldı orada nasip olmayınca bir kürek toprak bile yar olmuyor şu fani dünyada" demiştir.

Katılımcıların göç ve iskân kavramları üzerine söylemleri üzerine, Ahıska Türklerinin kendi memleketlerinden başka yerlere mecburi olarak göç ettirilmeleri ile diaspora kavramı bu alanda önem kazanmıştır. Mecburi bir göçe zorlanan bu topluluğun R. Cohen'in eserindeki beş kategoride ele alınan diasporaya sahip olma ölçüsü şunlardır;

Zorunlu göçe maruz bırakılmak, Ahıska Türkler'inin kendilerini ait hissettikleri kaynak ülkeye dair kolektif bir adanmışlık duygusu ve geri dönme üzerine gerçekleştirilen düşünceler, göçe maruz bırakılan halk farklı yerlere göçe maruz bırakılmış olsa da güçlü ve ortak bir kimlik algısına sahip olmak aynı zamanda bunu sürdürmek için çabalamak, sağlam bir dayanışma duygusu, göç edilen ülkede yaşanan gerilimler, göç edilen bölgeye değerli katkı potansiyeline sahip olmak (Cohen,1997:42-43).

Göç etme durumu genel olarak katılımcılarda olumsuz hisler bırakmıştır. Kimine göre vatansızlığı kimine göre hasreti ve özlemi çağrıştırmaktadır. Yaşadıkları zorlu olaylar ve bu yolun sonunda yeni vatan arayışları bireylerin bu tarz duygular hissetmesine sebep olmaktadır.

4.2.2. Göç Öncesine Dönüş ve İlk Hatıralar

Ahıska Türklerine görüşme esnasında göç öncesi süreci nasıl tanımladıkları ve bu süreçte varsa unutamadıkları hatıraları ile bu sorunun cevabı detaylı olarak elde edilmiştir. Bu cevaplarda ötekileştirilmeye maruz kaldıkları, savaşın ortasında kaldıkları gibi çarpıcı cevapları içeren bilgiler elde edilmiştir.

Ahıska Türkleri göç öncesi yaşadıklarını “savaş ve acı dolu yıllar” olarak belirtmişlerdir. Savaşın ve ölümün en acı yüzünü gördükleri o dönemleri (K19) – “1 senelik savaş döneminde 2 aylık çok zor bir süreç yaşadım. Rusya'ya eşimin akrabalarına gittik. Çok acı şeyler yaşanmıştı. İnsanların evine bombalar düşmüştü. Komşularımız da onların arasındaydı, zor süreçlerdi bunlar...” şeklinde dile getirmiştir. Savaşta evleri yıkılan veya hayatını kaybeden akrabalarını, arkadaşlarını ve komşularını hatırlayarak o dönemin zorluklarından bahsetmiştir. Bu konuda yine (K3) – “Savaş çok kötüydü. Çocuklarım yaşasın istemezdim bu kötü anıyı, savaş başladığında biz çocuklarımızla çıktık ama başka çocuklar savaşın içerisinde kaldılar, onu yaşadılar.” şeklinde yaşadıklarını ifade etmiştir. Savaşta suçsuz, silahsız sivil halkın yaşadığı kayıplar unutulmaz acılar yaşatır. Bu durum geride kalanlara hafızalarından kolay kolay silemeyecekleri acı hatırlar bırakır.

Ahıska Türkleri göç ettikleri bölgelerde gördükleri zorluklardan da bahsetmişlerdir. O dönemde karşılaştıkları ikinci sınıf insan muameleleri neticesinde özgürce yaşayamadıklarını ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta bile sıkıntı yaşadıklarını (K2) – “Özbekistan'dan kalkıp gidince epeyi zorlandık. Ruslarda bize yüz göz olmazlardı. Marketlerde, mağazalarda epeyi zorluk çekerdik, kendilerini öne sürerlerdi. Ekmek şeker kıt kanaat olurdu, alamazdık ekmek kuyruklarında bizleri çıkarırlardı. Epeyi zorluk gördük, Allah'a hamd olsun tabi... Çok zorluk çektik ondan sonra baktılar bunlardan zarar yok kendi kendilerine çalışıyorlar, helal çalışıyorlar, sonra biz buraya göçtük ya sonradan çok aradılar Ruslar, niye gittiniz niye göçtünüz diye...” şeklinde ifade etmiştir. Özbekistan'dan göç ettikleri Rus bölgesinde yiyecek ihtiyaçlarını karşılarken zorlandıklarını, genel çerçevede Rusların kendilerine ikinci sınıf muamelesi yaptıklarını belirtmiştir. Yine (K7.) – “Göç

etmeden önce Ukrayna’da okuldaki öğretmenler çok katıydı. Eğitim şartları düşüktü, okul farklıydı. Orada hocalar zorbalık gibi şeyler yapıyorlardı öğrencilere. Bir kere kalemim kırıldığı için hoca bardağımı kırmıştı. Çok zor şartlarda yaşadık. Orada insanlar bizi istemiyorlardı, öyle hissettiriyorlardı.” bu konuda Ukrayna’da istenmediklerini ve okullarda dahi zorbalık gördüklerini belirtmiştir.

Ahıska Türkleri göç ettikleri bölgelerde gerek ırkçılık gerek ikinci sınıf vatandaş yerine konma gerekse savaş ve ölüm gibi acı ve zorlukları yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum onlarda yersizliğin ve yurtsuzluğun acısını daha da perçinleştirmiş diyebiliriz. Ahıska Türkleri gittikleri bölgelerde “öteki” olma durumu ile sosyal yaşamda sık sık karşı karşıya kalmışlardır. Bu noktada uğradıkları ayrımcılık dil, din, ırk olarak gibi sebeplerle etnik bir ayrımcılık olarak ortaya çıkmıştır. Uğradıkları etnik ayrımcılık sonucunda ise yaşadıkları bölgeye sahip kişiler karşısında dezavantajlı konuma gelmişlerdir (Giddens,2026:694).

4.2.3. Göç Sürecinde Yaşananlar

Katılımcılara göç esnasında neler yaşadıkları ve bu süreçte en çok unutamadıkları hatıra sorulmuştur. Bunun üzerine yanıtlarında ise Ahıska Türkleri göç esnasında yaşadıkları en etkileyici olanı “vatan sıcaklığı/ezan sesi” olarak belirtmişlerdir. Göç etmenin yaşattığı vatan özlemi ve ezan sesini duyarak inançlarını özgürce yaşayabilmenin güzelliğini (K12) – “Çok güzel sıcak bir karşılama oldu çok memnunuz sadece ben değil toplum olarak çok memnunuz. Hangi eve giderseniz gidin o mutluluğu size anlatacaktır insanlara karşı bu mutluluğu paylaşacaklardır.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcımız göç ettikten sonra vatan sıcaklığına kavuştuğunu ve özellikle bir Müslüman olarak ezan sesine duyduğu özlemin son bulmasının kendisinde yaşattığı mutluluktan bahsetmiştir. Bu konuda (K5) – “Erzincan’a göçümüz çok kolay oldu. Havaalanına gittik uçakla geldik bize çiçeklerle, müziklerle karşıladılar. Çok güzel karşıladılar, Allah razı olsun. Karşılama bittikten sonra otobüse bindirip evlere getirdiler. Bu ev senin, bu ev senin, bu ev senin böldüler. Onlar önceden düşünmüşler her şeyi, Allah razı olsun Türkiye milletinden hepsinden Allah razı olsun. Yaşıyoruz Allah’a şükür her şey yolunda normal...” ve diğer bir katılımcımız olan (K6) – “Buraya göç ederken hiç zorlanmadık, önce havaalanına otobüslerle gittik sonra uçağa bindik bizi hükümet büyükleri, belediye reisi, vali karşıladı ellerinde çiçekler nasıl mutlu olduk, yok hiç zor olmadı.” şeklinde yaşadıklarından bahsetmiştir. (K15) – “Ukrayna’da ezan sesine hasret bıraktılar bizi, gurbetlik zor inandığını bile gönlünce yaşatmaz elin gavuru, ne ezan ne camii böyle sanki Müslümanlığımızı ne kadar yaşayabildik ama Elhamdülillah geldik vatana beş vakit ezan sesleri yükseliyor, camimiz yanımızda kısıtlama yok, sorgu yok, sual yok çok şükür artık kavuştuk vatanımıza” sözleriyle kendini ifade etmiştir. (Dok: 15).

4.2.4. Yine Yeniden Adaptasyon Süreci

Ahıska Türklerine yapılan görüşmelerde Erzincan'ın Üzümlü İlçesine göç ederken yaşadıkları zorluklardan bahsetmeleri istenmiştir. Katılımcılar ise Türkiye'ye göç ettiklerinde herhangi bir zorluk yaşamadıklarını söylemişlerdir. Ahıska Türkleri tarihleri boyunca birçok göç veya sürgün olayları yaşamıştır. Göçtükleri yerlere kimi zaman ırkçılığa ve istenmeme durumlarına maruz da kalmışlardır. Türkiye'ye göç ettiklerinde havaalanında çiçeklerle karşılanmaları, yerli halkın kendilerini bağrına basıp yardım etmeleri onlara vatan sıcaklığı yaşatmıştır. Müslüman bir topluluk olan Ahıska Türkleri gerek Rusya'nın gerekse Ukrayna'nın Hristiyan devletler olması nedeniyle dini vecibelerini yerine getirmekte zorlanmış hatta ezan sesine, camiye gidip namaz kılmaya hasret kalmışlar ve bu durumun Türkiye'de son bulduğunu belirtmişlerdir. Ancak zorluk yaşadığını dile getiren katılımcılarda yok değildi. (K1) şöyle bahsetmiştir, – “Buraya gelince en büyük zorluğu çocuklarımız yaşadı, okuldaki arkadaşları çocuklarımızı farklı görüp farklı konuştuklarını söylüyorlardı, komşularımızla sorunlar oldu bağırış çağırış vardı ama şuan iyiyiz. Alıştık bizi çabuk kabul ettiler” şeklinde yanıt vermiştir. (K5) – “Hiç zorluk yaşamadık, Ukrayna'da yaşadığımız zorlukların hiç biri yoktu. Her zaman devlet kol kanat oldu, buranın halkı her zaman destek oldu” diyerek zorluk yaşamadığını dile getirmiştir.

4.2.5. Göç Sonrası Zorluklarla Mücadele

Katılımcılara göç sonrası yaşadıkları zorlukları ve güçlükleri anlatmaları üzerine bir soru yöneltilmiştir. Ahıska Türkleri göç sonrasında yaşadıkları zorlukları “adaptasyon ve ekonomik sıkıntılar” olarak belirtmişlerdir. Göç ettikten sonra yeni vatanlarında yaşadıkları güçlükleri (K8) – “Oğullarımızdan, akrabalarımızdan uzak olduğumuz için üzülyorduk keşke vatanımız olsaydı. Müslüman ülke olduğu için Türkiye vatanımız ama asıl büyüklerimizin savaştığı yer Gürcistan vatanımızdır.” şeklinde dile getirmiştir. Katılımcımız Türkiye'yi her ne kadar vatanı olarak görse de geride bıraktığı sevdiklerinden uzak olmanın verdiği hüznü dile getirmiştir. Asıl göç ettikleri ata toprakları Gürcistan'ı özlediğini de belirtmiştir.

Göç eden Ahıska Türkleri göç ettikten sonra en çok ekonomik zorluk yaşadıklarını, iş bulma konusunda zorlandıklarını ve eğitilmiş kesimin diploma geçersizliği nedeniyle kendi mesleklerini yapamadıklarını belirtmiştir. Örneğin (K9) – “Zorluk şimdi sağ olsun hükümetimiz nafaka parası veriyordu bizlere ama iş meselesi çok sıkıntıda Erzincan demeyeyim de Üzümlü de zor yani benim mesleğimde bana bir iş yok bir benden bahsetmiyorum diplomalılar, doktorlar, öğretmenler, mühendisler var ama iş yok o sıkıntı.” ve diğer katılımcımız olan (K10) – “Zorluk bir şey olmadı. Bir tek iş yok tarlalarda çalışıyorlar ondan biraz zorluk oluyor. Oğlumuz da gitti bir yıl çalıştı parasını alamadı kendi toyuna (düğününe) parasız geldi. Zorluk yaşadı öyle akrabalar yardım etti tarlada çalıştı.” bu konudaki düşüncelerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, göç sonrası yeni düzen kurulurken katılımcıları zorluğa düşüren en önemli sorun geçim derdi ve işsizlik sıkıntısı olmuştur.

Kimi tarlalarda çalışırken kimi de farklı alanlarda iş bulmaya gayret göstermiş. Bu durum yaşadıkları bölgeye adaptasyonu da etkilemiş ve geciktirmiştir.

Ahıska Türklerinin yerleştirildiği yer olan Erzincan İli'nin üzümlü ilçesi nüfus olarak seyrek bir nüfusa sahiptir. Bu sebep dolayısıyla sanayi bölgesi, hizmet sektörü gibi iş olanaklarından mahrum bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahıska Türklerinin iş bulamama sebepleri yerel halk tarafından dışlanmak ya da ötekileştirilmek ekseninde değildir. Onların yaşadığı bu durumu yerel halkta yaşamamaktadır. Ahıska Türklerinin yerleştirildiği 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Kabulü ve İskânına Dair Kanun'un 3. Maddesinde Ahıskalı göçmenleri üretici konuma geçirmek ve giderlerinde, nakillerinde, barınmalarında ödenek çıkarılması ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Ancak doğrudan göçmenin mezun olduğu bölüme yönelik bir iş istihdamından söz edilmemektedir. Üzümlü ilçesine yerleştirilen Ahıska Türklerinin de bu kanun çerçevesinde nakliye bedelleri karşılanmış, barınmaları için evler inşa edilerek teslim edilmiş, giderlerinin karşılanması için belli bir ücret verilmiş ve elektrik, doğalgaz su faturaları ödenmiştir. Üretici konuma geçmeleri için ise Erzincan Üzümlü ilçesinde belirli araziler sera haline getirilerek çiftçilik yaparak üretici konumda rol almalarının önü açılmıştır.

4.2.6. Türkiye'deki Politikalar Üzerine Düşünceleri

Katılımcılara Türkiye'ye göç sonrası onlara yönelik uygulanan politikalardan memnun olup olmadıkları ve bunların nedenleri sorulmuştur. Ahıska Türkleri kendilerine yönelik uygulanan hükümet politikalarından “memnuniyet ve minnet” duyduklarını belirtmişlerdir. Göç ettikten sonra Türkiye'de hükümet politikalarındaki memnuniyetini (K6) – “Memnunuz tabi çok memnunuz daha bize ne yapsınlar. Devlet hasta olunca hastaneye gidelim diye yeşil kart verdi, bizi vatandaş yaptı, ev sahibi etti bizi, erzak yardımı aldık elektrik, doğalgaz daha nasıl zorlanalım. Kendi ayaklarımız üzerinde durana kadar bize destek oldular. Politikaları çok iyiydi Allah razı olsun.” şeklinde dile getirmiştir. Göç ettikten sonra hastanelerde hizmet alabilmeleri için yeşil kart aldıklarını belirtmiştir. Kendilerine ait evlerinin olduğunu kendi geçimlerini sağlayana kadar faturalarının devlet tarafından karşılandığını belirtmiştir. Bu konuda (K8.) – “Uygulanan politikaları çok güzel buluyorum. Vatanımızdayız, vatandaşlığımız var. Hastanelerde parasız tedavi oluyoruz, yardım alıyoruz. Evimizi yapıp verdiler içinde yeni eşyalarla daha ne isteriz Allahtan...” ve diğer bir katılımcımız olan (K9.) – “Politika olsa bu kadar olur yardım parası var, bana ve eşime yaşlılık maaşı bağladılar ikimizde alıyoruz. Başka bir devlette böyle bir şey yok senin nereden geldiğini sorarlar, Türkiye'de oranın maaşını alıyor musun almıyor musun sorulmuyor, sağ olsun.” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir.

Ahıska Türkleri göç ettikten sonra devletin kendileri için oluşturduğu politikadan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Göç ettikten sonra vatandaş olmaları, kendilerine ait kurulu düzen

oluşturulması ve ekonomik açıdan da gereken desteği görmelerinden memnuniyetlerini belirtmişlerdir.

Ahıska Türkleri 2014 yılında Ukrayna’da çıkan iç karışıklıklar sebebiyle artık orada yaşayamaz hale gelmiş ve can tehlikeleri sorunu ortaya çıkmıştır. Bu konu üzerine derhal harekete geçen Türkiye Cumhuriyeti yetkilileri 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye’ye kabulü ve İskânına Dair politika kapsamında Erzincan’ın Üzümlü İlçesine yerleştirilmişlerdir. Uygulanan bu politikaya dair memnuniyetlerini getiren katılımcıların yerleşimi ve siyasi anlamda görünür kılınmalarının temelini bu politika sağlamaktadır.

4.2.7. Farklılıklar Üzerine Bir Bakış

Katılımcılara geldikleri Ukrayna ile Erzincan ve Üzümlü ilçesi arasındaki farklılıkların analiz edilmesi üzerine bir soru sorulmuştur. Ahıska Türkleri göç ettikleri bölge ile Türkiye arasında “coğrafi farklılıklar, Türk Müslüman toplum olması ve imkânlarının gelişmiş” olduğunu belirtmişlerdir. Göç ettikten sonra Türkiye’nin geldikleri ülkeye (Ukrayna) göre dağlık bir ülke olduğunu, ezan sesini duymanın mutluluğunu ve birçok imkânlarla burada daha fazla sahip olmanın verdiği duyguyu (K1.) – “Ukrayna’yla Türkiye arasındaki farklılıklar arasında en dikkatimi çeken burada her yerde dağ olmasıydı. Ukrayna dümdüz ve yeşil bir yer. Giyim, yemek gibi konular çok benzer. Farklı olan şeyleri de kendimize katıyoruz. Türkiye’nin mercimeği Ukrayna’nın Rus salatası gibi.” şeklinde dile getirmiştir. Ukrayna’nın düzlüklerden, ovalıklardan oluşması, Erzincan bölgesinin ise daha dağlık olması katılımcımızın büyük farklılık olarak dikkatini çekmiştir. Diğer katılımcı (K9) – “çok farklılıklar var, insanlarla ilgili çok fark var Ukrayna’daki halk ile dilimiz aynı değildi Rusça, Ukraynaca konuşuyorduk, şimdi ata dilimizi konuşuyoruz, çocuklarımız Müslüman yerinde çok şükür” diye yanıt vererek geldikleri bölgede var olan dil, din farklılıklarını dile getirmiştir. (K3) – “Ana vatanımıza geldik memnunuz en önemlisi de ezan sesi farkı, ezanı duymak namazı birada çocuklarla öğrenmek camiye gitmek bunlar çok farklı geldiğim yerden. Ben hiç cami görmedim, burada gördüm. Kadınlara kuran kursu okul zamanı Eylül ayında ve çocuklara da yaz tatili zamanı kuran kursu verildi bunlar Ukrayna’da yoktu.” Katılımcımıza göre göç ettikten sonra dikkatini en çok çeken durumun ezan sesi ve camiler olduğunu belirtmiştir. Bir Müslüman olarak Ukrayna’da yaşadığı dönemlerde dinini tam yaşayamadığı için Türkiye’de bunlardan mutluluk duyduğunu belirtmiştir.

Göç ettikleri bölgeden farklı olarak katılımcımız (K7.) – “Eğitim şartları, yemekleri hepsi farklı buranın eğitim şartları daha iyi, yemekleri daha lezzetli. Burası daha özgür bir ülke.” şeklinde düşüncelerini belirtmiştir. Katılımcımız Türkiye’deki imkânların daha gelişmiş olduğundan bahsetmiştir. Katılımcılarımız genel olarak Ukrayna ve Türkiye’deki yaşamlarında dini olarak farklılıklar gördüğünü ve bundan da memnuniyetlerini dile getirmişlerdir. Hristiyan bir ülkede

yaşamının Müslümanlar için zor olduğunu ezan sesine duydukları hasreti ve camilerde namaz kılmanın verdiği hazzı belirtmişlerdir.

Sürekli göçe maruz bırakılan Ahıska halkının bu yönü sürekli değişime maruz kalmalarını da ifade etmektedir. Değişime karşı geliştirilecek tepkiler olumlu ve olumsuz olarak temel de iki kategoride ele alınabilir; olumlu ve olumsuz. Göç ettikleri bölgelerde din, dil, ırk, köken, kültür anlamında paralel bir çizgide olmadıkları vatan topraklarında yaşamlarını sürdürürken değişime de ister istemez maruz kalmışlardır. Bunun sonucunda sosyolojik anlamda yerleştirilen halk ile olumlu anlamda bütünleşme olumsuz anlamda ise, çözülme, sapma, anomi, yabancılaşma, sosyal kirlenme, şiddet ve terörizm gibi oluşumlara yol açabilmektedir. Bütünleşme ile kastedilen yaşanan değişim unsurları ile sosyal hayatta yaşamı devam edebilmek için yapılandırılma işlemini kapsamaktadır. Temelde bu yapılanma yeniden inşa sürecine göndermede bulunduğu için yeniden bütünleşme olarak da ifade edilebilmektedir. Çözülme ise bütünleşme aşamasının başarıya ulaşmadığı veya bütünleşme çabasına dahi girilmediği durumlarda toplumun inanç ve kültürel değerlerin işlevini yitirmesini ifade etmektedir. Çözülme sonucunda yeniden bütünleşmenin gerekliliği kaçınılmaz bir gerekliliği ifade etmektedir (Aydın,2015:137-147).

Ahıska Türklerinden elde edilen sonuçlarda herhangi bir çözülmeye uğramadıkları anlaşılmaktadır. Ancak ezan sesini duymadıkları için dini ibadetlerini tam anlamıyla yerine getirememeleri, Ukrayna’da yaşarken daha açık giyinmeleri ile Erzincan’a geldikten sonra camilerden yükselen ezan sesleri ile ibadetlerini yerine getirmeye başlamaları, Erzincan halkının daha kapalı giyindiklerini gözlemlemeleri sonucu giyim tarzlarında revizeye gitmeleri yaşadıkları ülkelerde yeniden bütünleşme yaşadıklarını göstermektedir.

4.2.8. Göç Sonrası Değişen Unsurlar

Katılımcılara göç ve iskân sonrası hayatlarında ne gibi değişimler olduğu sorusu sorulmuştur. Bu soru karşısında Ahıska Türkleri göç sonrası “sevdiklerim/işim geride kaldı / hayatımız olumlu olarak değişti” diyerek gerek hüznlerini gerekse olumlu değişimlerden duydukları memnuniyeti belirtmişlerdir. Göç ettikten sonra (K1) – “Göç sonrasında beni en etkileyen şey eşimin benden uzak olması oldu. İşten dolayı aylardır uzak yaşıyoruz, eşim şuan Macaristan’da. Vatandaşlık almak orada zorlaştığı için süreç bizim için uzadı. Macaristan’da iş buldu ama bulana kadar 5-6 ay işsiz kaldı. Eve de gelemiyordu çünkü çalışmak ve 4 çocuğumuza bakması gerekiyordu. 9 ay sonra yani 2 gün önce yanıma gelebildi ve döndü. Bende şimdi tek başıma çocukları büyütme çalışıyorum.” şeklinde yaşadıklarını ifade etmiştir. Katılımcımız göç ettikten sonra yaşadıkları ekonomik sıkıntılardan kaynaklı olarak eşinin farklı bir ülkede yaşadığını ve bunun kendisinde oluşturduğu hüznü, yalnızlığı dile getirmiştir. Çocuklarına tek başına baktığını ve hayat mücadelesinde bu yalnızlığın sevdiklerinden ayrı kalmanın zorluğunu dile getirmiştir. Bu konuda diğer bir katılımcımız olan (K7) – “Buraya göç etmek hayatımdaki her şeyi değiştirdi. Arkadaş çevremi, bildiğim dilleri ve sosyal

yaşam konusunda hayatım baya değişti. Spor alanında burada daha fazla faaliyetim oldu. Voleybol, basketbol, yüzme gibi baya şey öğrendim burada.” ifadelerini belirtmiştir. Katılımcımız göç ettikten sonra hayatında birçok olumlu gelişmelerin olduğunu belirtmiştir. Özellikle spor faaliyetleri açısından Türkiye’deki imkânların daha geniş olduğunu ve bu fırsatı verimli kullandığını belirtmiştir.

Göçten sonra yaşanan ekonomik sıkıntılar veya adaptasyon sıkıntıları katılımcıların çeşitli zorluklar yaşamasına neden olmuştur. Kimi katılımcılar göçten sonra işsizlik sıkıntısı nedeniyle eşlerinin farklı bölgelere gitmek zorunda kaldığını ya da Ukrayna’da bıraktıkları akrabalarını, komşularını, arkadaşlarını ve diğer aile üyelerini özlediklerini belirtmişlerdir. Kimi katılımcılar ise göç sonrası hayatlarındaki olumlu değişimlerden memnuniyetlerini belirtmişlerdir.

4.2.9. Göç Sonucu Ortaya Çıkan Ekonomik Buhran

Ahıska Türkleri göç sonrası ekonomik sıkıntı süreçlerinde “halkın ve devletin desteği” aldıklarını ya da “işsizlik sıkıntısı” yaşadıklarını belirtmişlerdir. Göç sonrası devlet desteği aldıklarını ve bu durumun onlarda yaşadıkları ekonomik sıkıntıyı önlediğini (K5) – “Ekonomik zorluk yaşamadık. Devlet az çok yardım ediyordu para tarafından azıkta (yemek) veriyorlardı. Öyle bir zorluk çekmedik.” Şeklinde ifade etmiştir. Bu konuda diğer bir katılımcımız ise (K4) – “Buraya geldiğimizde ekonomik olarak zorluk yaşamadık. Mesela Kızılay geldi 2 ay baktı. Allah'a şükür evin içinde de her bir şey vardı. Hiçbir eksikimiz yoktu. Kendimizi tutana kadar bize yardım ettiler.” şeklinde yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcılarımız göç ettikten sonra devlet desteği aldıklarını ve sivil toplum kuruluşlarının da kendilerine yardımlarda bulunduğunu belirtmiştir. Bu durumun yaşanabilecek ekonomik zorlukları engellediğini söylenebilir.

Bazı katılımcılar ise göç ettikten sonra ekonomik sıkıntılar yaşadığını şu şekilde ifade etmiştir; (K10) – “İş bulmakta zorlandık gençlerimiz, bizler tarlalarda bağlarda çalışıp para kazanıyoruz. Kimse kendi mesleklerini yapmıyorlar diplomalarının bir önemi kalmadı.” Katılımcımız kendi işini yapmadığını ve diplomasını geçersiz olduğunu, farklı bir iş arayışında da işsizlik sıkıntısı yaşadığını belirtmiştir. Yine bu konuda (K7) – “Burada ekonomik olarak zorlandık akrabamız yoktu önce Geyikli sonra Bayırbağ’a gittik sonra buraya geldik. Sürekli yer değiştirmek külfetli oldu.” şeklinde yaşadığı zorluğu dile getirmiştir. Göç ettikten sonra birçok yer değişikliği yapan katılımcımız herhangi hısım akraba desteği de göremediğini belirtmiştir. (K6) – “Ekonomik olarak zorlanmadık, devlet il verdi, aş verdi, para verdi kendi ayaklarımız üstünde durana kadar bizi taşıdı” demiştir. Katılımcıların bazıları göç etmeden önce Ukrayna’daki mal varlıklarını ya zararına sattıklarını ya da bırakıp gelmek zorunda kaldıklarını, göç ettikten sonra da işsizlik sıkıntısı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Devlet desteğinin yeterli gelmediğini ve bu durumun göçmeleri zorluklara sürüklediğini söyleyebiliriz.

Göç süreçlerinde en çok insanları zorlayan şey yeni bir yaşam kurma mücadelesinde yaşanan maddi güçlüklerdir. Göç öncesi ve sonrasında manevi anlamda bir sıkıntı yaşanırken bir de maddi anlamda zorluk çekmek yıpranma oranını artırmaktadır. Beck günümüz risk ağları ile çerçevelenmiş kaygan bir zemin üzerindeki küresel bir dünyaya işaret etmektedir. Bu göç mevzu bahis olmadan bile insanların işlerinden, rutinlerinden ani şekilde koparılabilceğinin sinyallerini içerirken göç gibi tamamen belirsizliği niteleyen büyük yer değiştirmelerde insanların maddi olarak zorluk çekmeleri, iş bulamamaları, bursalar dahi ömür boyu aynı işte çalışabilecekleri imkânlarla sahip bir dünya düzeninden bahsetmek olasılıksızdır. Ahıska Türkleri 'de bu yeni dünya düzeninde göç gibi büyük bir değişim ile sınanmışlardır. Bu bakımdan psikolojik ve sosyal kayıpların yanında maddi olarak da güçlük çekmeleri hayat şartlarını daha da ağırlaştırmaktadır.

4.2.10. Eğitim Sisteminin Ahıska Kültürüne Uygunluğu Hakkında

Katılımcılara Erzincan'ın Üzümlü ilçesine yerleşimleri sağlandıktan sonra şahit oldukları eğitim sisteminin kendi kültürlerine uygun olup olmadığı sorulmuştur. Bunun üzerine verilen yanıtlarda Ahıska Türkleri göç sonrası çocuklarının eğitim süreçlerini “Ahıska kültürlerine uygun” olduğunu belirtmişlerdir. Göç ettikten sonra Ukrayna'daki eğitimden daha çok Türkiye'deki eğitimin kendi kültürlerine uygun olduğunu (K14) – “Buranın eğitimini Ahıska kültürüne yakın buluyorum. Orada Rus dili ile eğitim aldı çocuklarım, şimdi çocuklarım okumuyorlar Allah izin verirse torunlarım burada okuyacaklar. Zaten biz evde adetlerimizi gelenek göreneklerimize öğretiyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcımız göç ettikleri yerde Rus kültürüne dayalı eğitim aldıklarını belirtmiştir. Katılımcımız (K3) – “Evet, baya yakın zaten dinimiz, rabbimiz aynı bir farklılık yok o yüzden eğitim açısından da aynı. Müslüman ülkede ne kadar fark olabilir.” demiştir. Müslüman topluluk olan Ahıska Türkleri de Türk eğitim sistemini kültürlerine uygun olduklarını belirtmiştir.(K14) – “Ben okulun yarısını Ukrayna'da yarısını Türkiye'de okumuş gibi oldum. Her iki sistemi de gördüm. Türkiye'nin imkânları çok iyi amacım güzel bir üniversitede iyi bir bölüm kazanabilmek” (Dok: 14).

Göçmenlerin Ahıska kültürüne daha yakın olarak gördükleri Türk eğitim sisteminden bu nedenle memnun olduklarını söyleyebiliriz. Göç ettikleri bölgede Rus kültürünün öğretildiği eğitim sistemi yerine Türk geleneklerinin öğretildiği eğitim sisteminde Ahıska kültürünü de koruyabildiklerini söyleyebiliriz. Göçün kaçınılmaz olması durumlarından en büyük sosyal endişe kültürün muhafaza edilmesi üzerine olmaktadır. Eğitim hâkim toplumun dil, din, ırk, kültür anlayışlarını, zihinsel yapısını, norm ve değerlerini aktarma ve benimsenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bütüncül anlayışı sunan E. Durkheim'a göre eğitim bireysel bir işlevden çok toplumsal bir işlevi yerine getirerek anomi ve sapmanın en az olduğu toplum anlayışı için görünmez bir silah niteliği taşımaktadır. Alt kültürleri eritme potası ile bütüne dâhil etme amacı gütmektedir. P. Bourdieu Marksist düşünce temelinden yükseltmeye başladığı düşünce inşasında eğitimin kültürü

yeniden ürettiğini ve alt kültürü sisteme entegre etmek için iyi bir araç olduğundan bahsetmektedir (Giddens,2016: 889).

4.2.11. Kültürün Nesilden Nesile Aktarımı

Katılımcılara Ahıska kültürünün unsurlarının aktarım şeklini anlamlandırmak için kültürlerini nasıl nesilden nesile aktardıkları üzerine bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya ithafen Ahıska Türkleri göç sonrası Ahıska kültürünün yitirilmemesi ve yozlaşmaması adına evlatlarına “kültürümüzü ve geleneklerimizi öğretiyoruz” şeklinde belirtmişlerdir. Türkiye’ye göç ettikten sonra kültürel olarak kendilerini tehlikede görmemek adına (K13) – “Çocuklarımıza anlatıyoruz doğruyu yanlış ata dedelerimizin nenelerimizin yaşadıklarını, ata babalarımızın yaşadıklarını annelerimizin yaşadıklarını ve bizim yaşadıklarımızı zaten çocuklar torunlar ne görürse onu yaparlar biz bırakmazsak kültürümüzü evde ailede yaşatırsak nesilden nesile aktarmak içinde bir şey yapmaya gerek kalmaz.” şeklinde hareket ettiğini belirtmiştir. Katılımcımız kimliklerini ve kültürlerini kaybetmemeleri adına çocuklarına gerek sözlü gerek rol-model olarak geleneklerini, benliklerini ve kültürlerini aktarmaya çalıştığını belirtmiştir. (K20) – “Doğru yanlış bizde birdir. Bunları anlatırız küçüklerimize, küçüklerimizde göre, dinleye yapar, yaşatırlar” şeklinde yanıt vermiştir. Ahıska kültürünün yitirilmemesi ve yozlaşmaması adına diğer katılımcılarımız olan (K5) – “Az çok çocuklarım torunlarım Ata babamın söylediklerini söylüyorum. Gürcistan’da böyle olmuş, sürgün olmuşlar öyle şeyler anlatıyoruz Mesela benim Ata babamın geldiği yerde insanlar birbirlerini yüzlerinden tanırlarmış. Biz de birbirimizi yüzüne bakınca tanıyoruz.” ve (K7) – “Ahıska kültürünü aktarmak için eski anılarını anlatıyor büyüklerimiz çok fazla fotoğraf görüyoruz. Okulda da etkinlikler oluyor, biz de fotoğraflar götürüp anlatıyoruz, aktarıyoruz.” demiştir. Katılımcılarımız ata anne ve babalarından öğrendikleri kültürlerini evlatlarına aktarmaya son derece önem vermişlerdir. Kimi zaman fotoğraflarla kimi zaman anlatarak ya da hal diliyle kültürlerini çocuklarına öğretmişlerdir.

Göç ettikten sonra göçmenler için diğer önemli bir konuda Ahıska kültürünün yitirilmemesi ve yozlaşmaması olmuştur. Birçok kez göç eden ve kendi kültürleriyle uyumsuz olan farklı kültürlerin hâkim olduğu bölgelerde yaşamak zorunda kalan Ahıska Türkleri, benliklerini, kültürlerini ve örf adetlerini koruyabilmek için evlatlarını eğitmişlerdir. Aileler çocuklarına kültürlerini atalarından öğrendiklerini anlatarak, o dönemlere ait fotoğraflar göstererek ya da aile içinde rol-model olarak öğretmeye gayret etmişlerdir. Böylece kültürlerini koruyabildiklerini dile getirmişlerdir.

Bu bakış açısını eleştiren düşünür M. Mead ise yenedünya düzeninde artık yetişkinlerin çocuklara danışman veren bir konumda olmadıklarını dile getirmiştir. Küresel dünya da else edilen enformasyon artık sürekli değişmekte ve bilginin elde edildiği kaynaklarda değişim göstermektedir. Yetişkinler artık çocuklar için bir bilgi sandığı olmaktan çıkmıştır ve kuşak farkı kavramı ortadan kalkmıştır. Yenedünya da deneyim değil değerli kılınan şey bilgidir (Tezcan,2012:109-110). Bu bakış

açısı Ahıska Türklerinin aktardığı akışa uymamaktadır çünkü birey yetiştirme de deneyimli aile büyüğüne hürmet devam etmektedir.

4.2.12. Ahıska Kimliğinin Temel Unsurları

Katılımcılara Ahıska kültürünü daha iyi anlayabilmek için Ahıska kimliğinin temelini hangi unsurların oluşturduğu sorulmuştur. Ahıska Türkleri Ahıska kimliğinin ve kültürünün temel unsurları olarak “din ve Türklük” kavramlarının olduğunu belirtmişlerdir. Din ve Türklük unsurları için (K1) – “Ahıska kültürünün temel unsurları Müslüman olmaları ve büyüklerimizin dediğine göre kültürümüz çok eskiye dayandığından, biz saf Türk’üz derlermiş kendilerine, Gürcistan gibi diğer milletlere hiç karışmamışız. Saf Türklüğü kaybetmediğimizi düşünüyoruz.” şeklinde söylemiştir. Katılımcımız Müslüman Türk olmanın en temel unsur olduğunu ve farklı milletlere karışarak asimile olmadıklarını belirtmiştir. Diğer bir katılımcımız ise bu konuda (K4) – “Biz eski Türk’üz, geleneğine göreneğine bağlı olan, nereye giderse gitsin özünü atasını unutmayan biziz, Allah’ın izniyle kolay kolay da unutmayız” Katılımcımız bu söylemleriyle coğrafi olarak yer değişimine maruz kalsalar bile köklerinden, kültürlerinden vazgeçmediklerinin altını çizmiştir. Bir diğer katılımcımız ise şöyle yaklaştı konuya (K11) – 63 yaşındaki katılımcı elindeki al ve yıldız dövmesini göstererek (Dok:11). “Bak bu nedir ay ve yıldız değil midir? İşte bu Türk’ün nişanesidir Biz eskiden de Osmanlı Türklerinin torunlarıyız, saygı ve hürmetle karşılıyoruz bu bizim kültürümüzün temelidir. Bizler saf Osmanlı Türküyüz kimseye karışmadık, unutmadık” demiştir. Katılımcımız Türklük sembollerini ve Türklüğünü en önemli unsuru olarak belirtmiştir. Türklüklerinin derin kökler olduğunu ve bunu saygı ve hürmetle kabul ettiğini belirtmiştir.

Katılımcımız (K5) – “Şimdi Ahıska Türk’ü olmak şöyle Rusya’da bize Ahıska demiyor, Türk diyorlardı. Ben gurur duyuyordum ki bana Türk dediler. Türk’üm doğru kim ne sorarsa diyorum ki Türk’üm. Buraya geldik Ahıska demeye başladılar. Zoruma gidiyor bunu söylemeleri, size Mardin Türk’ü, Konya Türk’ü diyorlar mı? Yok demiyorlar. Şimdi ben Ahıska’dayım diye niye böyle oluyor. Zamanında sınırları çekmişler bizimki kalmış Rus tarafında yani Gürcistan da kalmış. Sınırı çekebilen geçmiş geçemeyen kalmış. Çoğunun Ardahan’da, Kars’ta, İstanbul’da akrabaları var.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcımız kendilerine Ahıska Türk’ü denilmesinden rahatsızlık duyduğunu belirtmiştir. Türk olduklarını diğer türlü söylendiğinde dışlanmış hissettiğini belirtmiştir.

Katılımcıların kendilerini “Türk” olarak ifade etmelerinin sosyolojik olarak kimlik inşasının göstergesidir. Kimlik kavramında bireyin nasıl görüldüğü, kendini nasıl tanımladığı, sosyal yaşamda benliğini nasıl sunduğu durumlarının tamamını içermektedir. Ahıska Türkleri de kendilerini saf Türk olarak nitelemiş, öyle yaşamaya çalışıp örf ve adetlerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Hangi ülke topraklarında olurlarsa olsunlar kendilerini Türk olarak tanımlamaktan vazgeçmediklerini net bir şekilde ifade etmişlerdir. Türk kimliğine büyük bir aidiyet duygusuyla benimseyerek nesilden nesile kendilerini tanımladıkları Türk kültürünü aktarmış ve aktarmaya da devam etmektedirler. Sıkı sıkıya

bağlı hissettikleri kimliklerini yaşadıkları diğer ülkelerdeki toplumlardan tepki görmek, dışlanmak durumunda kalsalar dahi kendilerini Türk olarak tanımlamaktan vazgeçmemişlerdir. Bauman'a göre genel anlamda kimlik müphem olandan kaçışı ifade etmektedir. Bu bağlamda sürekli göçe maruz bırakılmış Ahıska Türklerinin kendilerini ait hissettikleri kimliğe bağlılıklarının altında kültürel anlamda yitip gitmek endişesi bulunmaktadır. Coğrafi olarak belli bir yerde kök salmak kültürün devamlılığı açısından oldukça önemlidir, bu imkâna asırlar boyu sahip olamadıkları için kendileri Türk kimliğinin çatısı altında var etmek ve bu varlığı devamlı kılmak içgüdüleri ile hareket etmektedirler. Dışarıdan nasıl algılandıkları bir bütün görünme imajı sabit bir yerleşim yerine sahip olamayan Ahıska Türkleri için oldukça önemlidir. Yukarıda katılımcının da söylediği gibi kendilerini Ahıska Türk'ü olarak ayırtırmaya ötekileştirilmeye tepkililer çünkü millet olmak, kültürel devamlılığı sağlamak için toprak bütünlüklerine sahip değiller bu sebeple dildeki aktarımı önemsemektedirler. Ahıska Türk'ü değil sadece Türk söylemi bütüne dâhil olmak gerekliliğinden gelmektedir.

Göçmenler için kültürlerinin temel unsuru olan Müslüman Türk düsturu son derece önem arz etmektedir. Kimliklerini ve kültürlerinin temelini oluşturan bu iki kavram farklı topluluklara karşı asimile olmanın da önüne geçmiştir diyebiliriz. Sonuçta Hristiyan topluluk olan Ukrayna halkının, Müslüman ve Türk olan Ahıska Türklerini evlilik, akrabalık bağlarıyla ya da kültürel baskılama ile yok edememiştir. Ahıska Türkleri Hristiyan topluluğa karşı daha fazla kendilerini koruma içgüdüleri oluşturmuş olabilir.

4.2.13. Göç Sonrası Yaşanan Uyumsuzluklar

Katılımcılara göç sonrasında yaşadıkları uyumsuzlukların olup olmadığı ve varsa bunların neler olduğu sorulmuştur. Ahıska Türkleri göçten sonra ülkemizde yaşadıkları uyumsuzlukların olmadığını ve “zorlanmadıklarını” ya da kısa süreli olarak “dil” ve dilin lehçe farkından kaynaklı uyumsuzluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu (K1) – “Yaşadığımız tek sorun dil olabilir. Bu da çok büyük bir sorun olarak çıkmadı karşımıza. Bizim aksanımız var ve çocuklarımızın öğretmenleri İstanbul Türkçesi konuşsun istiyorlar.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcımız dil lehçesinin farklılığından kaynaklı olarak özellikle çocuklarının okulda zorlandığını belirtmiştir. Göçten sonra herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını katılımcımız (K5) – “Hiçbir uyumsuzluk yaşamadık. Müslüman ülke adetlerimiz neredeyse aynı neden uyum sorunu yaşayalım.” şeklinde belirtmiştir. Yine diğer katılımcılarımızda Türkiye’de zorlanmadıklarını şu şekilde belirtmiştir.

(K10) – “Yok, hiç zorlanmadık gençlerimiz orada biraz açık giyiyorlardı yani Rus’un içinde Rus gibi giyerlerdi geldik buraya Allah'a şükür kapalı giyebiliyorlar. Fatih Mahallesi'nde gelinim ve kızım yaşıyor. Çarşıya gittiklerinde ya da dışarı çıktıklarında uzun giyerler kapalı giyerler. Şimdi gençlerimiz de öyle güzel kapalı giyerler.” ve (K7) – “Uyumsuzluk ilk 2-3 ay yaşadık sonrasında bir uyumsuzluk yaşamadık.” Katılımcılarımız Türk milletinin kültürüyle çok yakın bir kültüre sahip

oldukları için herhangi bir zorluk yaşamadıklarını belirtmiştir. Sosyal hayatta uyum bütünlüğün sağlanması için oldukça önem teşkil etmektedir. Yaşanan uyumsuzluklarla mücadele şekli ise sosyalleşme durumuna etki edecek temeldir.

4.2.14. Göç Sonrası Kültürel Alışkanlıklarındaki Değişimler

Katılımcılara genel kültürel özelliklerini daha iyi anlamamızı sağlayacak bayramlaşma, evlilik, giyim, yemek ve dini inanışlarında bir değişim olup olmadığı sorulmuştur. Bunun üzerine elde edilen verilerde şu sonuçlar çıkmıştır. Ahıska Türkleri göçten öncesi ve sonrası doğum, evlilik, bayramlaşma vb. adetlerinde, yemek, kıyafet geleneklerinde ve göreneklerindeki durumu değerlendirdiğinde Ahıska'ya özgü kültürlerini yaşadıklarını ve Türkiye'deki kültürden çok da farklı olmadığını belirtmiştir. Katılımcılarımız bu konuda şunları söylemişlerdir; Kıyafet konusunda ise (K18) – “Ukrayna'da diz altı etek giyebiliyordum ama burada biraz çekiniyorum. Boyun bölgesi açık olması ve erkeklerin bakmasıyla günaha girdiğimizi söylüyorlar. Bu sebeple burada giyimimiz daha kısıtlı.” Katılımcımız kıyafet konusunda göç etmeden önce daha rahat olduğunu fakat toplum baskısı nedeniyle daha kapalı giyindiğini belirtmiştir.

(K2) – “Yemek kültürümüz yok değişmedi. Türkiye'nin yemekleri ile çok da farklılık yok aslında.” Bayram ve doğum gelenekleri ile ilgili (K2) – “Tabi bayramlarımız aynı yani değişiklik olmadı. Namazımız falan aynı yani.” Katılımcımız Ahıska gelenekleriyle buradaki geleneklerin hemen hemen aynı olduğunu belirtmiştir.

(K4) – “Bizim evlilikle ilgili adetlerimiz değişmedi ama burayla adetlerimiz arasında farklılıklar var. Mesela burada çok fazla altın takılıyor ama biz de eğer bir kız ve bir erkek anlaşırsa birbirlerine razı geldilerse anne babaya söylenir, nişan takılır yani nişan bir yüzükle oldubitti. Buradakiler çok altın servisi yapıyor, bizde de düğünde altın takılıyor dayısı, nenes, bibisi, emmisi takıyor. Değişen bazı adetler de var tabii, “meşe çakalsız olmaz” Azeri atasözü yani ormanda çakal olmadan olmaz demek. Öylesi var ki evleniyor, ayrılıyor, çıkıyor, gidiyor. Oluyor öyle 100 tane de bir tane. Biz de boşanma yok ama mesela Oğlan bırakabilir, bakıyor ki karısı eğri yola gidiyor.” (K4) – “Yemek adetlerimiz de değişmedi. Eskiden hangi yemekleri yapıyorsak yine aynı yemekleri yapıyoruz. Mesela mantı diyelim, siz de mantı küçük biz de ona “hıngal” deniyor, mantının büyüğü yani. Sonra “gitgil” var şimdi “çapuru” desem derler ki Gürcü'sünüzdür. Biz de yemek çeşidi çoktur. Bizim en esas Ahıska yemeği hıngaldır. Sizin mantı dediğiniz kuşun gözü kadar oluyor O bizde hıngal sayılıyor ama biz de büyük oluyor mantı suyun boğunda (buharında) pişiyor hıngal, suyun içinde pişiyor. Biz de hala devam ediyor. Yani mesela Biz de bazlama var yani küçük küçük yufka (yuha) sarıya balı karıştırıp üzerine sürüyorsun.” Ahıska Türklerinin düğünlerinden bayramlaşmalarına, yemek kültüründen kıyafet kültürüne kadar birçok gelenek ve görenekleri hemen hemen Türkiye'deki geleneklerle uyumludur. Buna sebep olarak Türklük ve Müslümanlık gibi çok önemli iki unsurun olduğunu söyleyebiliriz. Sonuç olarak İslamiyet'e göre haram olan yiyecekler,

giyim tarzı, bayramlaşma vb. gelenekler bellidir onlar da bu hassasiyetler çerçevesinde yaşamaktadırlar.

Ahıska Türkleri göçten sonra ülkemizde dini ve halk inanışları konusunda “Türkiye’de Dini Yaşantım Daha Olumlu” şeklinde fikir belirtmişlerdir. Müslüman bir topluluk içinde İslam inancını daha rahat yaşadıklarını (K6) – “Dinimiz yine yaşıyorduk, hala da yaşıyoruz çok şükür. Daha da arttı tabi orada ezan yok, cami yok diye, burada Kuran kurslarına gittik, namazımızı tam kılmaya başladık çok şükür.” şeklinde yaşadıklarını belirtmişlerdir ve (K7) – “Hala herkes Müslüman devam ediyor. Dini inancımız değişim yok. Orada ezan yoktu, cami yoktu burada onlar olunca daha da arttı dini yaşantımızın günlük hayatta etkisi.” Katılımcılarımız dini yaşantılarını daha rahat yaşadıklarını ve dini vecibelerini daha rahat yerine getirdiklerini belirtmiştir. Bu durum temel sebebi Türk milletinin büyük bir çoğunluğunun da Müslüman olmasıdır. Camilerin, ezan sesinin, Kuran kurslarının olması gibi birçok faktör ibadetlerin rahat bir şekilde yerine getirilmesini ve dinin öğrenilmesini sağlamaktadır.

Ahıska Türkleri gelenek göreneklerine çok bağlı olduklarını ve kültürel anlamda adetlerini devam ettirerek nesilden nesile kültürün ve kimliğin aktarımı konusunda çok hassas olduklarını her seferinde dile getirmişlerdir. Ancak dini yaşantı ve giydikleri kıyafetlerin yaşadıkları ülkenin kültürüne göre şekil aldığı ifadeleri yer almaktadır. Ezan sesinin, camilerin görünür olmasının ve dini kurslara erişim imkânlarının kolay olması sebebiyle dini vecibelerini daha iyi yerine getirdiklerinden bahsetmektedirler. Dini sembollerin görünür kılınması, dini sosyal yaşamlarına nüfuz etmesini kolaylaştırmıştır. Türkiye’de dini anlamda Müslümanlıklarını daha yoğun yaşama sebeplerini dini sembollerin daha görünür olmasına bağlamaktadırlar. Ukrayna’da cami, Kuran kursunun olmaması Ahıska Türklerinin dinin sosyal yaşamlarında daha az yer kaplamasına yol açmıştır. Aynı şekilde giyim tarzları ile ilgili olarak da Ukrayna’da daha açık bir giyim tarzını benimsenmişken Türkiye’ye geldiklerinde halkın giyim tarzından da etkilenecek ve benimsedikleri Müslümanlığa daha uygun olduğunu düşünerek daha kapalı bir giyim anlayışını benimsediklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak Türk bayrağı göçe maruz bırakıldıkları ülkelerde çok görünür olmasa da kendilerini Türk olarak ifade etmek konusunda oldukça ısrarcı oldukları görünürken, giyim tarzları konusunda yaşadıkları ülke halklarından istemli yahut istemsiz etkilendikleri, dini yaşamlarını sosyal hayatlarına entegre etme konusunda ise dini sembollerin görünür olmasının önemli olduğu sonucu çıkmaktadır. Asıl olan sosyal anlamda kendilerini Türk kimliği ile benimseyip, benliklerini bu yönde inşa edip devamlılığının sağlanması için kolektif bir bilinç ile hareket etmelerini kapsayan bu süreçte dini özgürlüklerin ve giyim tarzının duruma ve şartlara göre şekli değiştirebilir hale gelmesi kaçınılmaz olmuştur. Bunun temel sebebi nesilleri boyunca göç eden Ahıska Türklerinin bulundukları bölgeye uyum sağlamayı sosyal yaşamda kolaylık açısından önemli bulmalarından kaynaklanmaktadır. Ezan sesini duymadıkları için namaz kılmamaları, Ukrayna’da daha açık giyinmelerinin Erzincan’da daha kapalı giyinip buna dikkat etmelerinin altında yaşamak zorunda bırakılan topraklara uyum sağlamak zorunluluğu da yatmaktadır. Her ne kadar kültürel anlamda değişime kapalı bir tutum sergileseler de

gündelik yaşamlarını kolaylaştırmak için bu tutumu sergilemektedirler. Bahsi geçen uyum sağlama süreci yerel halka eklektik biçimde monte olmak değildir zira öyle olsaydı kimliklerini ve kültürlerini aktarmakta bu kadar süreklilik sağlayamazlardı. Kültürlerini evlerinde kendi içlerinde yaşayıp yaşatmaları ile yaşadıkları yere uyum sağlama çabaları birbiri ile karıştırılmaması gereken iki önemli konu olarak elde edilen verilerde karşımıza çıkmıştır.

4.2.15. Bu Göç Son Olsun

Katılımcılardan Erzincan'da kalmaya devam etmek isteyip istemediklerini nedenleri ile açıklamaları istenmiştir. Ahıska Türkleri göçten sonra Erzincan'da kalıp kalmama konusunda genel olarak “Dönmeyeceğim” şeklinde fikir belirtmişlerdir. Türkiye’den memnun olduklarını şu ifadelerle dile getirmişlerdir;(K5) – “İnşallah biz zaten buralıyız. Artık geri dönmek yok.” (K6) – “Buralıyız biz hiç dönmek niyetimizde yok.” (K10) – “Türk’üz Türkiye’de duracağız. Nereye gidelim.” (K13) – “Burası zaten bizim vatanımızdı şimdi evimize, yuvamıza, vatanımıza döndük, dönmeyi asla düşünmeyiz.” (K15) – “Biz gurbette yaşadık çocuklarımız şükür vatana kavuştular, artık dönmek yok İnşallah geride kalan bütün Ahıska Türkleri bu duyguyu yaşarlar. (K18) –“ Atalarımız, dedelerimiz, nenelerimiz bir gün Türkiye’ye dönme hayali kurarlardı bize nasip oldu çok şükür evlatlarımız torunlarımız yaşamayacak yaşadıklarımızı.”

Ahıska Türkleri Ukrayna’daki hayatlarında kültür, mensup oldukları millet ve din gibi en önemli unsurlarının farklı olmasından kaynaklı olarak oraya karşı bir aidiyetlik duygularının oluşmadığını ve yabancı hissettiklerini söyleyebiliriz. Türkiye’ye göç etmek onların Türk ve Müslüman kimliklerini bulmalarını, bu değerlerini daha rahat yaşamalarını sağlamış ve asimile olma ya da kültürel yozlaşma gibi korkularını ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle Türkiye’yi öz vatan olarak kabul edip, gitmek istemediklerini söyleyebiliriz. Diaspora kavramı açısından bakıldığında Ahıska Türklerinin amaçları olan Türk vatan topraklarına geri dönüşü başardıklarını ifadelerinden anlamaktayız.

4.2.16. Ahıska Kültürü Unutulamaz

Katılımcılara Ahıska kültürünün unutulup unutulmadığı sorusu yöneltilmiştir. Ahıska Türkleri göçten sonra kültürlerinin unutulmadığını ve bunun içinde “gelecek kuşaklara aktardıklarını” belirtmişlerdir. Bu konuda (K1) – “Çocuklarımıza bütün kültürümüzü, geleneklerimizi anlatıyoruz ki unutulmasın. Büyüklerimize saygı bizde çok büyüktür. Bunu aşlamaya çalışıyoruz. Mesela evlendiğinde yıllarca gelininin sesini duymamış olan kayınpederler bile oluyordu. Benim kayınpederim biz o aşamada değiliz konuş bizimle diyordu.” şeklinde ifade etmiştir. Katılımcımız kültürlerinin unutulmama sebebi olarak çocuklarını Ahıska kültürü çerçevesinde yetiştirmek olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde diğer katılımcılarımızda kültürlerinin unutulmadığını şu şekilde ifade etmiştir;

(K3) – “Ahıska kültürünü kimse unutmaz. Senelerce asırlarca sürmüş hiç unutulur mu? Biz de hiç kimse unutmaz. İster bizim nesil, ister bizden önceki ister bizden sonraki nesil olsun unutulmaz. Ahıska kültürünü yaşatmak için önceden ne yapıyorsa aynı şekilde devam ediyoruz. Gelenek, görenek, örf, adet, giyim ve konuşma her şey var içerisinde devam ediyor. Ahıska kültürünü de popülerleştirmek yaymak istiyoruz ki insanlar daha çok görsün ki böyle bir insan var. Tanıtmak istiyoruz” ve (K4) – “Asla unutmazlar, belki 50 sene 100 sene sonra buraya uyum sağlasalar unutulur. Ama ben sanmam yitsin gitsin. Hepimiz bir yerde yaşıyoruz nedir ne değildir. Eskilerin sözü vardır soyunu yitiren soysuzdur. Bizim âdeti torun ne olsa sağlayacaktır. Biz ona akıl veriyoruz ki bunu yap, bunu yap, bunu yap diye bizim âdeti saklasınlar diye.”

4.2.17. Yaşayan Kültür: Ahıska Kültürü

Katılımcılara Ahıska Kültürünü nasıl yaşatmak için neler yaptıkları sorulmuştur. Bu soru üzerine katılımcılar evlatlarını, torunlarını kendi kültürlerine göre yetiştirdiği için kültürlerinin ve özlüklerini kaybetmediklerini ve kaybetmeyeceklerini söylemişlerdir. Kültürlerinin, geleneklerinin vs. öneminin farkında olan katılımcılar Türklerini kaybetmemek adına bilinçli davranmışlar ve bu olayı önemsemişlerdir. Bir milleti millet yapan ve bir arada tutan en önemli unsur kültürdür. Eğer ki kültür unutulursa asimile olma başlar ve millet bilinci, Türk olma bilinci yok olur. Bunun farkında olarak planlı ve sistematik olarak evlatlarını ve torunların kültürleri gereği yetiştirmiş ve yetiştirmeye devam edeceklerini net şekilde ifade etmişlerdir.

March Bloch der ki, kırsal alanlar da anne baba tarlada sabahtan akşama kadar çalışırken evin küçük çocuklarını evin büyükanne ve büyükbabalarının yanına bırakırlar. Bu yaşlı insanlar kendi dönemlerindeki “kendilerini” anlatarak kültürün aktarılmasına ve hafızada yer etmesinde nesiller arasında köprü görevi görmektedir (Halbwachs,2018:59). Ahıska Türklerinin anımsama ve nesilden nesile kültürü aktarma planlarında yaşayan büyüklerin yeni nesillerle iletişimi önemli bir rol oynamaktadır. Kolektif hafızalarının aile içerisinde büyüklerin aktarımı ile gerçekleştiği bilgisini veren Ahıskalılar somut unsurlar olan müze, mezarlık, anıt gibi mimari öğelere sürekli göçe maruz bırakılan bir millet olmaları sebebiyle sahip olamamışlardır. Bu mahrum kalma durumunu kültürün taşıyıcısı olarak gördükleri yaşça büyük insanların anlatıları ile gidermeye çalışmışlardır. Kültürü aktarmak için aracı olarak kullanılan en önemli unsur dildir. Yaşanmış tarih aktarımı itibariyle bugünden de öğeler barındırmaktadır. Bu da aktarılan kolektif hatıraların idealize edilmişe yakın söylemleri içermesinin temelini oluşturmaktadır. Aile büyükleri geçmişi her seferinde tekrar anlatışlarında anımsamayı kuvvetlendirmiş ve kolektif hafıza için yeniden üretimi sağlamış olmaktadır (Halbwachs, 2018: 55.68).

4.2.18. Asırlar Boyu Sürecek Değerler

Katılımcılara göç sonrası ortak değerlerini sürdürmeye devam edip etmedikleri sorulmuştur. Ahıska Türkleri göçten sonra “Ortak Değerleri Sürdürüyoruz.” şeklinde söyleyerek ortak kültürlerini ve değerlerini yaşattıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda şu ifadelerle dile getirmişlerdir; (K3) – “Ortak değerlerimiz biz siz bir şey yok hepimiz Müslümanız. Her evin soğan doğraması farklıdır, ama hepimiz Ahıska kültürünü yaşatmak için uğraşıyoruz. Örf adetlerimizi yaygınlaştırmak tanışmak istiyoruz. Ortak değerimiz budur.” (K4) – “Ortak değerleri sürdürüyoruz. Toy sizde başka biz de başka olsa da aynı dil, aynı din, aynı topluluk olduğu sürece topraktan toprağa göç etsek de biz bizim inancımız ayıbımız saygımız aynıdır.” (K5) – “Din, millet hepsi ortak değerdir. Toprağımız belli olamamıştı şimdiye kadar ama artık buraya da gelince vatan yüzüne görünce toprağımızda ortak değerimiz oldu.” (K6) – “Ortak değerlerimiz dinimiz, adetlerimiz, geleneklerimiz, göreneklerimiz, kültürümüzdür.” (K7) – “Dinimiz, dilimiz, kültürümüz ortaktır. Değişen karışan yok.” (K12) – “Bizim hiçbir âdetimiz değişmedi tabi ortak değerlerimizi sürdürüyoruz, bu böyle geldi böyle gider. Hala daha bizim gelinlerimiz büyüklerine saygıda kusur etmez, ata anası ata babasıyla aynı evde yaşar, tek bir kere sesini duyamazsınız söylese bile sükût ile söyler. Şimdi gelinler hala böyleyken bizim nasıl bozulsun âdetimiz töremiz, bozulmaz. (Dok:12). (K18) –“Türkiye’de ortak değerlerimizi sürdürüyoruz çünkü Türkiye bizimle aynı kültüre sahip, biz bu kültürü buraya kadar aktardığımız için zorlanmadık” ifadelerine yer vermiştir. Görüşme sırasında yanında bulunan kızı (16) annesiyle fikir ayrılıklarında olduğu saha notlarında yerini almıştır. (Dok:18).

Kendi geçmişini yeniden üretebilmek hem kolektif hafızaya gönderme hem de nesilden nesile kültür aktarımına ışık tutan en temel öğeleri barındırmaktadır. Aile, din, gelenek ve görenekler, yaşam biçiminin grup içerisinde rutinleşmesi gibi pek çok etken bu amaca hizmet etmektedir (Halbwachs,2019:358-361). Ahıska Türkleri katılımcıların verdiği bilgilere dayanarak, ortak bir coğrafyayı daimi olarak paylaşamaları bile (çünkü ortak toprak parçasında kolektif hafızanın yeniden üretilmesinde önemli bir yer tutmaktadır) Aile, gelenek, görenekler, dini yaşayışları olarak gündelik hayatlarını hiç sarsılmayacağına inandıkları sağlam parçalar üzerinden inşa ettikleri görülmektedir.

Katılımcılar ortak dil, ortak kültür, ortak din gibi unsurlar sayesinde birçok noktada hemen hemen aynı geleneklere ve göreneklere, örf ve adetlere sahip olmuşlardır. Böylece hem kendi kültürlerini yaşatabilmiş hem de ortak bir Türk kültürü oluşturmuşlardır. Genel çerçevede Ahıska Türkleri hem kendi kültürlerini hem de ortak kültürü rahatça yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Elde edilen nitel verilerin analizinde ortaya çıkan kodlarda Ahıska Türklerinin benzer sorulara benzer yanıtlar verdiği görülmektedir. Bunun neticesi olarak Ahıska Türklerinin göç ve iskân sürecine ilişkin benzer kolektif hatırlamaya sahip oldukları ortaya çıkmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada, Erzincan İli Üzümlü İlçesi'nde yaşayan Ahıska Türklerinin göç ve iskân deneyimlerinin kolektif hafızadaki yeri, toplumsal hafızaya etkileri ve kuşaklar arası aktarımı incelenmiştir. Araştırma sonuçları, Ahıska Türklerinin göç ve iskân sürecinde yaşadıkları deneyimlerin, bireysel ve toplumsal kimlik oluşumunda merkezi bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu deneyimler, özellikle göçmenlerin yeni yaşam alanlarına adaptasyonu sürecinde karşılaştıkları sosyo-kültürel ve ekonomik zorluklar üzerinden şekillenmiştir.

Göç insanlık tarihinin var olmasıyla başlamış ve günümüze kadar dur durak bilmeden devam etmiştir. Temelinde yer değiştirme hareketliliğini barındırıyor olsa da sosyolojik, ekonomik, psikolojik, fizyolojik, kültürel birçok sebebe yok açtığını ve bu birçok sebep ile doğduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Araştırmanın öznesini oluşturan Ahıska Türkleri ise varoluşlarından itibaren zorunlu bir göç dalgasına maruz kalmış topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Çeşitli sebeplerden dolayı göç sürekli olarak kendini bu mecburi yer değiştirmelerin tam ortasında bulmuşlardır. Araştırmamıza konu olan yer değişikliği ise 2014 yılında Ukrayna'da başlayan iç karışıklıklar sebebiyle yaşadıkları bölgede can güvenliklerinin kalmaması üzerine Türkiye Cumhuriyeti Devleti 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun ile 4 kafiye halinde Erzincan'ın Üzümlü ilçesine yerleştirilmelerine karar verilmiştir. 2015 yılına gelindiğinde Ahıska Türkleri için inşa edilen evlerle ilk kafiye yerleştirilmiştir. Uygulanan kanun çerçevesinde geniş tarlalara seralar kurularak üretici konuma geçmelerinin önü açılmış, barınma imkânı sağlanmış, sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmalarının önü açılmış, çifte vatandaşlık hakkı tanınmış ve nakdi yardımlarla kolay adaptasyon sağlamaları amaçlanmıştır. Erzincan İli Üzümlü İlçesine yerleştirilen Ahıska Türklerinin asırlar boyu süren göç hareketlerinde yerleşik bir vatanlarının olmayışı kolektif hafızada tahribata sebep olmuş mudur? Sorusu ile bu çalışmanın ilk kıvılcımı atılmıştır. Kolektif hafıza da neleri bünyelerinde barındırdıkları, neleri aktardıkları ve taşıdıkları üzerine ise çizilen sınır göç ve iskân hareketlerinin kolektif hafızadaki yeri çerçevesi ile sınırlandırılmıştır.

Literatürden elde edilen bulgulara Ahıska Türklerinin gündelik yaşamlarına yönelik, kültür ve kimliklerine dair çalışmalar, göç ve iskân edilmelerinin süreci ve sonucu ele alan çalışmalara sıklıkla rastlanmıştır. Bu çalışmanın inşası göçe maruz bırakılan bu halkın sosyal yaşamlarında bu hareketliliği ne kadar ve nasıl belleklerine aldıkları, nasıl aktardıkları temelinden yükselmektedir. Karma metot ile de elde edilen verilerde geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması amaçlanmıştır. Bu

çalışma Ahıska Türklerinin kolektif hafızadaki göç ve iskân hareketlerini derinlemesine anlamlandırılması açısından önemlidir.

Bu çalışma için anlamlı verilerin ortaya çıkması için karma metot tercih edilmiştir. Öncelikler belirli soru kategorilerinden oluşan bir anket formu oluşturulmuştur. Bu anket formunda demografik sorular ile katılımcıların kişisel bilgileri toplanmış, durum saptama soruları ile şuan ki durumlarına dair güncel veriler elde edilmek istenmiş, davranış belirleme testleriyle, tutum belirleme testleriyle nicel veriler elde edilmiştir. Aynı zamanda anket formuna açık uçlu sorular da eklenerek elde edilen verilerin kapasite genişliği artırılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorularda konuya yönelik kapsamlı veriler elde edilmesi üzerine yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırma da nicel veriler istatistiksel olarak nitel veriler ise betimsel analiz yöntemiyle ortaya konmuştur. Bu iki veriyi bir araya getirmek için ise karma metotta yakınsayan paralel metot ile veriler aynı anda toplanarak elde edilen paralel sonuçları içeren veriler tek bir tez çalışması ile sunulmuştur. Bu çalışmanın örneklemini 2014 yılında Ukrayna’da çıkan iç karışıklıklar sebebiyle Üzümlü İlçesine yerleştirilen Ahıska Türkleridir. Çalışmanın evreni ise Üzümlü İlçesi’nde yerleştirildikleri Fatih ve Yunus Emre Mahalleleridir.

Elde edilen verilerde göç ve iskân sürecinin Ahıska Türkleri üzerinde yarattığı en belirgin etki, toplumsal entegrasyonun zorluğudur. Bu zorluklar, kimlik ve aidiyet duygularını derinden etkilemiş, bireylerin hem kendi iç dünyalarında hem de bulundukları topluluklar içinde yeni bir kimlik inşa etmelerine neden olmuştur. Castles ve Miller (2008: 27-28), farklı geleneklere, dillere ve kültürel uygulamalara sahip göçmen toplulukların, ev sahibi ülkenin toplumsal yapısıyla uyum sağlamalarının güç olduğunu vurgulamaktadır. Ahıska Türklerinin entegrasyon sürecinde yaşadıkları zorluklar da bu bulguyu destekler niteliktedir. Yeni yaşam alanlarına uyum sağlama sürecinde karşılaşılan bu zorluklar, toplumsal hafızada derin izler bırakmış ve bu hafıza, kuşaktan kuşağa aktarılan bir kimlik inşasının temel unsuru haline gelmiştir. Elde edilen verilerde Ahıska Türklerinin kendilerini nasıl ifade ettikleri ve dışarıdan nasıl bahsedilmek istedikleri sonucunda “Türk” olarak anılmak istedikleri sonuçları ortaya çıkmaktadır. Benliklerini sunma ve kabul ettirme noktasında bu ifadeyi çok kıymetli buldukları ortaya çıkmıştır. Türk kavramının önünde yer alan ve ilk yaşadıkları bölgeye göndermede bulunan niteleyici “Ahıska Türkü” kavramını bile problemli bulduklarını dile getirmişlerdir. Bunun altında ise ötekileştirilmeye maruz kalmak istememeleri yatmaktadır. Bunun yanı sıra göçe bu kadar fazla ve nesiller boyu maruz kalmalarının bir sonucu olarak da yaşadıkları bölgeye ve yerel halkına uyum konusunda istemli yahut istemsiz bir sürece girdikleri görülmüştür. Giyim tarzları ve dini yaşamlarının sosyal hayattaki görünür kılınması uyum ekseninde değişiklik göstermektedir. Kültürlerine sıkı sıkıya bağlı olan bu halk her ne kadar bu çabayı asırlardır göstermiş olsalar da bazı noktalarda farklı kültürlerin unsurlarını da bünyelerine kabul etmişlerdir. Sürekli olarak tükettikleri yemeklerde atalarının ve kendilerinin yaşadıkları bölgelerden de etkilendikleri ve o bölgeden ayrılırsalar bile bu zenginliği korudukları görülmüştür. Yine aynı şekilde kültürün en büyük taşıyıcısı olan dil kullanımında saf Türkçe kullandıklarını dile getirseler de gündelik dil

kullanımında diğer ülke dillerinden kelimeleri karıştırarak komplike bir dil kullanımına sahip oldukları görülmüştür. Kolektif hafıza aktarımında geleneksel bir metot ile aile içerisinde yaş olarak büyük kişilerin kültürü aktarımı gerçekleştirilmektedir. Mead bu şekilde gerçekleşen aktarımlarla ilgili eleştirel bir tavırda bulunmuştur. Düşünce sistemine göre günümüz dünyasında artık yaş ve tecrübeye yönelik hassasiyet yerini terk etmiştir. Günümüzde asıl değerli olan anlatılar değildir (Tezcan,2012: 55-58). Bu bakış açısıyla Ahıska Türklerinin de ilerideki yıllarda bu hassasiyetlerini kaybedip kaybetmeyecekleri sorusu üzerinden bir çalışma daha gerçekleştirilebilir. Doğuştan itibaren göç hareketlerine maruz bırakılan bir topluluk olmalarına rağmen milletçe yaşadıkları zor koşullarda dahi bir arada olmayı ve kolektif bilinci önemsedikleri görülmektedir. Kolektif hafızanın en önemli unsurlarından olan toprak parçasında bir bütün millet olarak yaşayabilme imkânına sahip olamamışlardır. Bu toprak parçasının üzerinde yer alan kolektif kültür taşıyıcısı olan müzeler, anıtlar, mezarlıklar Ahıska Türkleri hareket ederken peşlerinden gelememiştir. Çalışma sırasında dikkat çekilen unsurda kahvehane kültürlerinin bulunmamasıdır. Oysa kahvehane kültürü aktarmada ve kolektif hafızayı canlı tutmada önem arz etmektedir. Buna rağmen Ahıska Türkleri yaşadıkları zor varoluş mücadelesini aktarmada dili kullanmışlardır. Katılımcılarında bahsettikleri üzere büyük anne büyük baba gibi yaş olarak geçmiş bilgisine sahip kişilerin kültürel anlamda evli çocukları ve torunlarıyla bir arada yaşamaları, örf ve adetleri uygulamadaki ısrarcı tutumları neticesinde Ahıskalı ailelerde kolektif bir kültür aktarımı somut kültür unsurlarının olmamasına rağmen gerçekleşmiştir.

Ekonomik boyut açısından bakıldığında, Ahıska Türklerinin göç deneyimi, ekonomik belirsizlikler ve işsizlik gibi sorunlarla da şekillenmiştir. Taşçı (2009: 85) tarafından yapılan çalışmada, göçün en belirgin nedenlerinden birinin ekonomik koşullar olduğu ve bu durumun göçmen toplulukların hafızasında derin izler bıraktığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, Ahıska Türklerinin ekonomik uyum süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler, göçmen toplulukların genel olarak yaşadığı zorluklarla paralellik göstermektedir. Erzincan'daki Ahıska Türkleri, istihdam olanaklarının sınırlı olması nedeniyle ekonomik açıdan zorluklarla karşılaşmış, bu durum da toplumsal uyumlarını zorlaştırmıştır. Devlet üretici pozisyonda olmaları için bir proje hayata geçirmiş olsa bile Ahıska Türkleri yapılan görüşmelerde sahip oldukları yetenekler ve diplomalar üzerinden iş bulamadıklarından söz etmişlerdir. Bu bakış açısından bakıldığında yerleşimlerinin sağlandığı Erzincan ve Üzümlü İlçesinin iş imkânlarının gelişmiş olduğu söylenememektedir.

Göç ve iskân deneyimi, sadece bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal hafızada da derin etkiler yaratmıştır. Bu etkiler, Ahıska Türklerini kültürel kimliklerinin korunmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır. Ahıska Türkleri, göç ettikleri yeni yerlerde kendi kültürel değerlerini koruma ve yaşatma çabası içine girmişlerdir. Erder (1999: 73), göç olgusunun, belirli kültürel grupların kendi kimliklerini tanımlamaları için güçlü bir araç olduğunu belirtmektedir. Bu durum, Ahıska Türklerinin göç sürecinde yaşadıkları kültürel dönüşümleri anlamak için de geçerlidir. Yeni yerleşim alanlarında karşılaştıkları sosyo-kültürel farklılıklar, onların kendi kültürel kimliklerini yeniden tanımlamalarına ve koruma altına almalarına

neden olmuştur. Kolektif hafıza kuramlarına bakıldığında bireyi ve toplumu merkeze alan iki bakış açısından bahsetmiştik. Birine göre hatırlamak kolektif düzeyde de olsa bireysel bir zeminde başlar ve bireysel eminde devam eder. Burada toplumsal hatırlamadan söz edemeyiz. Kişisel zihinsel bir sürece gönderme vardır. Diğer bakış açısında ise bilinç ile oluşan hatıralarımızda topluma gönderme vardır. Anımsamak aile düzeyinde gerçekleşirken bile bizi topluma götürmektedir.

Çalışma Ahıska Türklerine yönelik alanyazında elde edilen verilerle paralellik gösterirken bu çalışmada Göç ve iskân sürecinin sonuçları olarak Türk kimliğine duyulan aidiyet, uyum, ötekileştirilme endişesi gibi konuların kolektif kültür aktarımı ile içselleştirildiği ve aktarıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bu veriler literatür açısından özgün ve değerli veriler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca konu açısından geliştirilebilir ve genişleyebilir bir çalışma ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak, bu çalışma, Ahıska Türklerinin göç ve iskân deneyimlerinin, toplumsal hafızadaki yerinin kuşaktan kuşağa aktarılan güçlü bir kimlik ve aidiyet duygusu oluşturduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, göç ve iskân süreçlerinin sadece bireysel değil, toplumsal düzeyde de uzun vadeli etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, gelecekteki göç politikaları ve entegrasyon süreçleri, bu tür toplumsal hafıza ve kimlik dinamiklerini dikkate alarak şekillendirilmelidir. Ahıska Türklerinin deneyimleri, göçmen toplulukların yeni yerleşim alanlarında karşılaştıkları sosyo-ekonomik ve kültürel zorlukların, toplumsal hafızayı nasıl şekillendirdiğini ve bu hafızanın gelecek kuşaklara nasıl aktarıldığını anlamak için önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu perspektifte göç ve kolektif hafıza kavramlarının bir araya gelerek Erzincan Ahıska Türkleri üzerinden şekillenen bu çalışma literatüre özgün bir değer katmıştır. Bu çalışma ile Ahıska Türklerine yönelik göç süreci ve iskân döneminin kolektif hafızalarındaki yeri derinlemesine ele alınmıştır. Elde edilen değerli veriler ile nitel ve nicel bakış açısı harmanlanarak içeriği yoğun bir çalışma ortaya konmuştur. Ahıska Türklerini kültürlerini, göç süreçlerini ve kolektif hafızalarındaki haritaları görmek açısından faydalı bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Günümüz küresel dünyasında göç hareketliliklerinin, kimlik kavramının, ötekileşme, uyum, kolektif hafıza gibi kavramların kayda değer bir tartışma alanı kapsadığı görülmektedir. Bu çalışmada bahsi geçen ve akademik anlamda geniş bir manevra alanı bulunan bu konular etrafından şekillenmiştir. Ele alınan konu itibarıyla üzerine okunması ve yazılması bitmeyecek bir konu olarak karşımıza çıkan bu çalışmada belirli yıl aralıklarıyla tekrarlanarak Ahıska Türklerinin kolektif hafızalarında, kolektif aktarımlarında değişimler olup olmadığı araştırılabilir. Bu alanda gelecekte yapılacak çalışmalarda Ahıska Türklerinin belli bir coğrafyada asırlar boyu yaşamadıkları göz önünde bulundurulmalı ve kültürün aktarıcısı olarak mimari unsurlara, anıtlara, mezarlıklara sahip olmadıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Her ne kadar kültürlerine sıkı sıkıya bağlı olsalar da yıllar sonra yeni gelecek nesillerde kolektif hafızanın aktarımına rağmen yaşanabilecek olası çözümler ve bu çözümlere Ahıska Türklerinin tutumu henüz taş atılmamış bir kuyu tasvirine uyabilecek bir çalışma alanıdır. Gayet sıcakkanlı olan Ahıska Türkleri ile iletişim kurmak oldukça kolay ancak belli

başlı kavramların anlamlandırılabilmesi için çalışma öncesi sosyal yaşamlarında onlarla birlikte belirli bir zaman geçirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abdrakhov, Yernat ve Mendualiyev, Arailym (2017), “Kazakistan’daki Ahıska Türklerinin Dini Hayatı Üzerine Bir İnceleme”, **Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Erzincan Üniversitesi, Erzincan, 224-225.
- Adıgüzel, Yusuf (2017), **Göç Sosyolojisi**, Nobel Yayınları, Ankara.
- Ağayev, Elnur (2013), “Azerbaycan’ın Etnik Yapısı”, **Yeni Türkiye**, 53.
- Ağca, Elif (2017), “Ahıska Türklerinin yabancılık statüsü ve Türkiye’ de sahip oldukları hak ve özgürlükler”, Hüsrev Akın (Ed.), **Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Erzincan Üniversitesi, Erzincan, 51-70.
- Ahincanov, Sercan M. (2009), **Türk Halklarının Katalizör Boyu: Kıpçaklar**, (Çev. Kürşat Yıldırım), Selenge Yayınları, İstanbul.
- Akgür, Zeynep Gökçe (1997), **Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970- 1993)**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Aksoy, Zeynep (2012), “Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 5(20),293.
- Aktürk, Ali (2012), **Türk Tarihi**, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Alım, Mete vd. (2006), “Ülkemize Yönelik Göçlere Bir Örnek: Ahıska Türkleri”, **Doğu Coğrafya Dergisi**, 11(15), 303-322.
- Alptekin, Musa Yavuz (2013), “ABD-Colorado’da Yaşayan Ahıskalı Türk Topluluğunda Ekonomik Sosyal ve Kültürel Hayat”, **Sosyoloji Konferansları**, 47, 20-27.
- Armstrong, Andrea (2002), Being Recognized As Citizens: A Human Security Dilemma in Central Asia And The Caucasus, The Research Report. Published By Commission On Human Security.
- Aslan, Ahmet Ali (2015), “Ahıska Türklerinin Amerika’ya Göçü: Amerika’nın Uyguladığı Bir Sosyal Mühendislik Projesi”, Rasim Bayraktar (Ed.), **Uluslararası Ahıska Hukuki ve Sosyal Sorunlar Sempozyumu**, Astana Yayıncılık, Ankara, 71-72.
- Assmann Jan ve Czaplicka, J. (1995), “Collective memory and cultural identity.” New German Critique, 65.
- Assmann, Jan (2008), “Municative and Cultural Memory” **Cultural Memory Studies: An International and Interdisciplinary Handbook**, Walter de Gruyter, 109-118.

- _____ (2022), **Kültürel Bellek**, (Çev. Ayşe Tekin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Ataöv, Türkkaya (2007), “Ahıska Türkleri: Kendine Özgü Durumları”, **Bizim Ahıska Dergisi**, 3 (7),
- Avcı, Ömer (2012), “Understanding the Culture of Ahıska Turks in Wheaton. Illinois: A Case Study, The Qualitative Report”, **Northern Illinois University Journal**, 17(44), 1-23.
- Avşar, Zakir ve Tunçalp, Zafer (1995), **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, TBMM Basımevi Müdürlüğü, Ankara.
- Aybay, Rona (2005), **Vatandaşlık Hukuku**, Bilgi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Aydın, Mustafa (2015), **Değişim Sosyolojisi**, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Aydın, Ayşegül ve İsmail, Aydın (2014), **Ahıska Türkleri Ulusötesi Bir Topluluk Ulusötesi Aileler**, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınevi, Ankara.
- Aydın, Ayşegül ve Aydın, İsmail (2015), **Ahıska Türkleri, Ulusötesi Bir Topluluk, Ulusötesi Aileler**, Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınevi, Ankara.
- Aydın, Ayşegül (1999), “A Deported Nationality: The Ahıska Turks”, **Journal of International Affairs**, 3(4).
- _____ (2002a), “Ahıska (Meskhetian) Turks: Source of Conflict in the Caucasus?” **The International Journal of Human Rights**, 6(2), 49-64.
- _____ (2002b), **Kültürünü Koruyan Bir Halk: Ahıska Türkleri, VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Genel Konular Seksiyon Bildirileri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- _____ (2013), “Ahıska Türklerinin Dünyası, Bugünü ve Yarını” **Yeni Türkiye Dergisi**, 2(54), 2665-2674.
- Aydın, Ayşegül vd. (2006), **Meskhetian Turks: An Introduction To Their History, Culture And Resettlement Experiences**, Center For Applied Linguistics.
- Baki, Adnan ve Gökçek, Tuba (2012), “Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış” **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 11(42), 1-21.
- Bala, Mirza (1977), “Gürcistan”, **İslam Ansiklopedisi**, 4 (838), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Baltacı, Ali (2019), “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?” **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5(2), 368-388.
- Bayraktar, Rasim (2013), “Zorunlu Göç’ten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa”, **Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 12(24), 109-126.
- Bayraktar, Rasim (2000), **Ahıska-Çıldır Beyberbeyliği**, Birleşik Yayıncılık, İstanbul.

- Bekar, Özgür Aydın vd. (2017), “Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Açısından Üzümlü (Erzincan)’deki Ahıska Türkleri”, Hüsrev Akın (Ed.), **Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Erzincan Üniversitesi, Erzincan, 321-328.
- Belazuri, (1987), **Futuhu’l -Buldan**, (Çev. Mustafa Fayda), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Berdzenişvili, Niko ve Canaşia, Simon (1997), **Gürcüstan Tarihi**, (Çev. Hayri Hayrioğlu), Sorun Yayınları, İstanbul.
- Bilge, M. Sadık (2005), **Osmanlı Devleti ve Kafkasya**, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Brosset, Marie Felicite (1849), **Histoire de la Georgie**, S. Petersbourg.
- Brosset, Marie Felicite (2003), **Gürcistan Tarihi (Eski Çağlardan 1212 Yılına Kadar)**, (Çev. Hrand D. Andreasyan), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Buntürk, Seyfeddin (2007), **Rus Türk Mücadelesi’nde Ahıska Türkleri**, Berikan Yayınevi, Ankara.
- _____ (2013), **Ahıska Türklerinin Örgütlenme Tarihi ve Mücadelesi. Ahıska Vizyonu**, Deniz Ekin (Ed.), Ahıskalı Öğrenciler, Mezunlar ve Mensupları Derneği (AHİMED) Yayını, İstanbul.
- Castles Stephen ve Miller, Mark (2008), **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, (Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- _____ (2008), **Göçler ve Kültürel Çeşitlilik**, (Çev. Bülent Uğur Bal), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cevat Heyet (1996), **Türklerin Tarih ve Kültürüne Bir Bakış**, (Çev. Melek Müderriszade), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Chambers, Iain (2005), **Göç Kültür Kimlik**, (Çev. İsmail Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Chong Jin Oh (2007), “Role of Homeland in Preserving Diaspora Identity: The Case of Korea and Turkey’s Engagements with the Koreans and Ahıska Turkish Diasporas in Central Asia”, **Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)**, 2 (4), 156-172.
- Climo, Jacop ve Maria Cattell (2002), “**Introduction: Meaning in Social Memory and History**”. **Social Memory and History: Anthropological Perspectives**, Altamira Press, California.
- Connerton, Paul (1989), **How Societies Remember** NewYork: Cambridge University Press.
- _____ (1999), **Toplumlar Nasıl Anımsar?**, (Çev. Alâeddin Şenel), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- _____ (2008), “Seven types of forgetting”, *Memory studies*.

- _____ (2019), **Toplumlar Nasıl Anımsar?**, (Çev. Alâeddin Şenel), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Creswell, John (2013), **Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches**, SAGE Publications.
- Çeçen, Anıl (1996), **Kültür ve Politika**, Gündoğan Yayınları, Ankara.
- Çınar, İkrâm (2015), **Atabek Yurdu: Jeokültürel Yaklaşım**, IQ Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (2021), **Atabek Yurdu Etnopedagoji: Ahıska Örneği**, Pegem Akademi, Ankara.
- Çiçekli, Bekir (2008), **Yabancılar ve Yabancı Olmayanlar -Almanya’da ve Türkiye’de Hukuki Statü, Göç ve Entegrasyon-Almanya ve Türkiye’de Azınlık-Çoğunluk İlişkileri**, Konrad Adenauer Stiftung Yayınları, Ankara.
- Danış, Aslı Didem (2004), “Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye”, **Birikim**, 184-185, 216-224.
- Daniel, Levy And Natan Sznaider (2014), “Remembering a sociology of Human Rights”, **Culture & History Digital Journal**, 2(3), 1-9.
- DATÜB/Dünya Ahıska Türkleri Birliği**, (2020), DATÜB Kars, Ardahan ve Iğdır Göç Sorumlusu Saadet Atalay ile mülakat. <https://www.datub.eu/> (12.10.2023).
- Devrisheva, Fatima (2010), **Kazakistan’da Ahıska Türklerinin Sosyal-Kültürel Yapılarındaki Değişmeler**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Doğan, İlyas. (2014), “Geri Dönüş Sürecinin Uluslararası Hukuki Boyutu”, Rasim Bayraktar (Ed.), **Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı**, 1. Baskı içinde (31-37), Kalkan Matbaacılık, Ankara.
- Doğanay, Filiz (1997), “Türkiye’ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi”, **Toplum ve Göç II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı**, Sosyoloji Derneği Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara.
- Duruel Erkiliç, Senem (2014), **Türk Sinemasında Tarih ve Bellek**, De Ki Basım Yayım, Ankara.
- Ebulgazi, Bahadır Han (1925), **Türk Şeceresi**, (Çev. Rıza Nur), Matba-i Amire, İstanbul. <https://kutuphane.ttk.gov.tr/details?id=485332&materialType=NE&query=Ebu%27lGazi+Bahad%C4%B1r+Han>. (10.10.2023).
- Ehmedov, H. (1985). XIX. Asır Azerbaycan Mektebi, Bakü: Maarif Neşriyatı.
- Eravcı, Mustafa (2010), “Osmanlı-Safevî Münasebetleri İle İlgili Türkçe Kaynaklar”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 28, 249-260.
- Ercilasun, Ahmet (1972), “A. Zeki Velîdî Togan, Oğuz Destanı, İstanbul 1972”, **Tarih Dergisi**, 26, 165-169.

- Erder, Sema (1999), **Kültürel Kimlik ve Göç**, İletişim Yayınları, İstanbul
- _____ (1999), “Göç, Yerleşme ve Çok Kültürel Tanışma”, **Birikim**, 123, 73.
- Ersöz, Serpil (2016), **Türkleri ve Dilleri, Tehlikedeki Türk Dilleri II A: Örnek Çalışmaları; C. II**, Astana, A
- Evliya Çelebi (2005), **Evliya Çelebi Seyahatnamesi**, (Çev. Yücel Dağcı ve Seyit Ali karaman), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Garip, Sezen (2023), “Sosyal Bilimlerde Nicel Araştırma Geleneği Üzerine Kuramsal Bir İnceleme”, **International Journal of Social Science Research**, 12(1), 1-19.
- Gegeoğlu, Buse (2016), “Ahıska Türklerinin Kültürü Gelenekleri ve İnaçları”, **Uluslararası İlişiler Öğrenci Dergisi**, 3-4. <http://www.uiodergisi.com/wp-content/uploads/2016/.pdf>
- Geray, Cevat (1970), “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi”, **Amme İdaresi Dergisi**, 3(4), 10-36.
- Giddens, Anthony (2016), **Sosyoloji**, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gökalp, Ziya (2015), **Türkçülüğün Esasları**, Ötüken Neşriyat Yayınevi, İstanbul.
- Gökbel, Ahmet (2000), **Kıpçak Türkleri**, Ötüken Neşriyat Yayınevi, İstanbul.
- Gölen, Berşan (1996), **Ahıska’nın Elden Çıkışı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gömeç, Saadetin Yağmur (2014), **Türk Kültürünün Ana Hatları**, 3. Baskı, Berikan Elektronik Basım Yayım San. ve Tic. Ltd. Şti., Ankara.
- Gross, Toomas (2002), “Anthropology Of Collective Memory: Estonian National Awakening Revisited.” **Trames**, 6(4), 342-354.
- Güçlü, Sami (2007), “Bu Hakikat Gönülleri Yaralıyor”, **Bizim Ahıska Dergisi**, 7, 13-14.
- Günay, Nejla (2012), “Osmanlının Son Döneminde Ahıska Türklerinin Anadolu’ya Göç ve İskânı”, **Bilig Dergisi**, 51, 126
- Gündoğan, Mehmet (1996), **Ahıskalı Ali Haydar Efendi**, Medrese Kitabevi, Afyon.
- Güngör, Erol (1988), **Tarihte Türkler**, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Gürbüz, Mehmet ve Karabulut, Murat (2008), “Kırsal Göçler ile Sosyo- Ekonomik Özellikler Arasındaki İlişkilerin Analizi”, **Türk Coğrafya Dergisi**, 50, 37-60.
- Güvenç, Bozkurt (2011), **İnsan ve Kültür**, Boyut Yayıncılık, İstanbul.
- Güzeloğlu, Cemile (2018), **Kazakistan’da Çimket Bölgesinde Sürgünde Yaşayan Ahıska Türklerinin Kültür Çatısı: Doğum, Düğün, Ölüm Adetleri**, Gece Akademi Yayınları, Ankara.

- Hacılı Asif (2014), Ahıskalı Türklerin Medeniyeti, Rasim Bayraktar (Ed.), **Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, 1. Baskı içinde (467-474), Kalkan Matbaacılık, Ankara.
- Halaç, Hanım Halaç ve Demir, İpek (2017), “Toplumsal Hafızamız Kültürel Mirasımız”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 10(52), 1430-1434.
- Halaçoğlu, Yusuf (2006), **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Halbwachs, Maurice (2018), **Kolektif Hafıza**, (Çev. Banu Barış), Heretik, Ankara.
- _____ (2019), **Kolektif Bellek**, (Çev. Zuhal Karagöz), Pinhan Yayıncılık, İstanbul.
- _____ (2022), **Hafızanın Toplumsal Çerçevesi**, (Çev. Büşra Uçar), Heretik, Ankara.
- Hasanoğlu, İbrahim (2016), “Ahıska Türkleri: Bitmeyen Bir Göç Hikâyesi”, **Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi/Journal Of Turkish World Studies**, 16 (1).
- Heller, Agnes (2001), “A Tentative Answer To The Question: Has Civil Society Cultural Memory?”, **Social Research**, 68(4), 1031-1040.
- Hirsch, Martin (2015), **Invitation to the Sociology of International Law**, Oxford University Press, Oxford. <http://www.ahiskalilar.org/portal/modules.php?name=News&file=article&sid=254>
- Huyssen, Andreas (1999), **Alacakaranlık Anıları**. (Çev. Kemal Atakay), Metis, İstanbul.
- İbnü’l-Esir, (1987), **El-Kamil fi’t-Tarih**, (Çev. Abdülkerim Özaydın), Türkiyat Matbaacılık, İstanbul.
- İçduygu, Ahmet (2010), “Türkiye’de Uluslararası Göçün Siyasal Arka Planı: Küreselleşen Dünyada Ulus-Devlet İnşa Etmek ve Korumak”, Türkiye’ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar – Bireysel Yaşamlar, Barbara Pusch, Tomas Wilkoszewski (Ed.), Kitap Yayınevi, İstanbul.
- İnan, Emek Canan (2016), “Türkiye’de göç politikaları: iskân kanunları üzerinden bir inceleme”, **Göç Araştırmaları Dergisi**, 2(3), 10-33.
- Kafesoğlu, İbrahim ve Öztuna, Yılmaz (1977, 1978), **Türk tarihi**, Yaygın Yükseköğretim Kurumu, Ankara.
- Kahraman Özözen, Selver ve Aydın, İbrahimov (2013), “Kafkaslardan Sürgün Bir Toplumun Bitmeyen Göçü: Çanakkale’de Ahıska Türkleri”. **Ege Coğrafya Dergisi**, 22 (2), 77-90.
- Kalkan, Mustafa (1998), “Ahıska Türklerinin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri”, **Bilig Dergisi**, 7, 160-171.

- Kansteiner, Wulf (2002), "Finding Meaning In Memory: A Methodological Critique Of Collective Memory Studies", **History and Theory**, 41(2), 179-197.
- Karamanlı, Hüsametdin (1996), "Gürcistan", **DİA**, 14, 311.
- Karpat, Kemal (2010), **Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler**, (Çev. Bahar Tırnakçı), Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kaya, Ayhan ve Şahin, Bahar (2007), **Kökler ve Yollar Türkiye'de Göç Süreçleri**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kazgan, G. (1983), "Milli Türk Devleti'nin Kuruluşu ve Göçler", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, 6 (1554-1562), İletişim Yayınları, İstanbul
- Keleş, Emre (2020), **Türkiye'deki Ahıska Türklerin Sosyal Ve Kültürel Yaşamları (Erzincan İli Üzümlü İlçesi Örneği)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş, Ruşen (1998), **Kent Bilim Terimleri Sözlüğü**, İmge Kitabevi, Ankara.
- Kırzioğlu, M. Fahrettin (1952), **Dede-Korkut Oğuznameleri**, Burhanettin Erenler Matbaası, İstanbul.
- _____ (1992), **Yukarı Kür ve Çoruh Boylarında Kıpçaklar**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- _____ (1993), **Osmanlıların Kafkas-Elleri'ni Fethi (1451-1590)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- _____ (2013), "Ahıska Bölgesi ve Türklük", **Bizim Ahıska**, 9(30), 15-17.
- Kirişçi, Kemal (2007), **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Koçoğlu, Erol (2016), "Sosyal Bilgiler Eğitimi Ve Antropoloji", Refik Turan (Ed.), **Sosyal Bilgilerin Temelleri**, 1. baskı içinde (325-351), Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kodaman, Ömer (2008), **Türkiye ile Yunanistan Arasında Nüfus Mübadelesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kolukırık, Suat (2011), "Sürgün, Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç: ABD'deki Ahıska Türkleri Üzerine Bir Araştırma", **Bilig**, (59), 167-190.
- Kopuzlu, Nusret (2008), "Milli Meseleler Magazin Değildir", **Bizim Ahıska Dergisi**, 9, 5-7.
- Koriouchkina, Lisa (2009), "Meskhetian Turks and The Regime of Citizenship in Russia" **The University of Pittsburgh Ethnology Journal**, 48(1), 42.
- Kukulov, Tahircan (1999), **Ahıska Türklerinin Tarihine Bir Nazar**, İTK Matbaası, Bakü.

- Margalit Avishai (2002), **The Ethics Of Memory**, Harvard University Press.
- Mazlum, Muhammet Mehmet ve Mazlum Atalay, Ayşegül (2017), “Sosyal Bilimlerde Araştırma Yönteminin Belirlenmesi” **Route Educational and Social Science Journal**, 4(4), 1-21.
- Memmedli Gülnara, Goca (2021), “Ahıska Türklerinin Modern Tipli İlk Mektepleri”, **19. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi**, Bakü, Azerbaycan.
- Meusburger Peter, Heffernan Michael, and Wunder Edgar (2011), Cultural Memories: The Geographical Point Of View, **Springer Science & Business Media**, 4, 50-64.
- Misztal Barbara (2003), **Theories Of Social Remembering**, McGraw-Hill Education, UK.
- Modebadze, Valeri (2009), Historical Background of Meskhetian Turks“ Problem And Major Obstacles to the Repatriation Process. **IBSU Scientific Journal**, 3(1), 113-128.
- Moran, Maria (2015), **Identity and Capitalism**, SAGE Publications, London. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/identity-and-capitalism/book238142#preview> (15.06.2023).
- Neyzi, Leyla (2004), “**Ben Kimim?**” Türkiye’de Sözlü Tarih, Kimlik ve Öznellik”, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gedi, Noa ve Yigal, Elam (1996), “Collective Memory—What Is It?” **History & Memory**, 8(1), 30-50.
- Olick, Jeffrey K. (1999), “Collective Memory: The Two Cultures.” **Sociological Theory**, 17(3), 333-348.
- Olick, Jeffrey K. And Robbins, Joyce (1998), “Social Memory Studies: From “Collective Memory” to the Historical Sociology of Mnemonic Practices”, **Annual Review of Sociology**, 24, 105140.
- Osipov, Alexander ve Swerdlow, S. (2007). Social Dinamics And Leadership in Meskhetian Turks Communities, **The Meskhetian Turks at a Crossroads: Integration, Repatriation or Resettlement**, The Research Document ECMI, Berlin.
- Ögel, Bahaeddin (1979), **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, Kömen Yayınları, Ankara.
- Piriyeva, Sevil ve İzdebayeva, Gülbanu (2014), “Kazakistan’da Ahıska Türklerinde Eğitim”, Rasim Bayraktar (Ed.), **Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı** 1. Baskı içinde (331-340), Kalkan Matbaacılık, Ankara.
- Polian, Pavel (2004), **Against Their Will: The History And Geography of Forced Migrations in the USSR**, Central European University Press, Budapeşte.
- Poyraz, Tuğça ve Güler, Abdurrahim (2019), “Ahıska Kimliğinin Göç Sürecinde İnşası: Amerika’ya Göç Eden Ahıska Türkleri”, **Bilig**, 91, 132-144.

- Rasonyi, Laszlo (1971), **Tarihte Türklük**, Türk Kültür Araştırma Enstitüsü, Ankara.
- Rodriguez, Jeanette ve Ted Fortier (2007), **Cultural Memory: Resistance, Faith and Identity**, University of Texas Press.
- Sakartvelo Georgia (1918), Sakartvelo (საქართველო) Qəzeti. Tiflis.
- Sancar Mithat (2007), **Geçmişle Hesaplaşma**, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sander, Oral (2008), **Siyasi Tarih: 1918-1994**, 17. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- Sargın, Hakan (2006), **Ahıska Türkleriyle ilgili Politikaların Stratejik Boyutu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türk Araştırmaları Enstitüsü.
- Saydam, Abdullah (1993), “Orta Anadolu’daki Aşiretlerin İskânı (1839-1853)”, Mehmet Ali Ünal (Ed.), **Prof. Dr. Bayram Kodaman’a Armağan**, Eser Matbaacılık, Samsun.
- _____ (2010), **Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Schonpflug, Ute (2009), “Theory and Research in Cultural Transmission: A Short History”. **Cultural Transmission, Psychological, Developmental, Social, and Methodological Aspects**, Cambridge University Press, New York.
- Schudson, Micheal (1995), **Dynamics Of Distortion In Collective Memory, Memory Distortion: How Minds, Brains and Societies Reconstruct the Past**, Daniel Schacter (Ed.), Harvard University Press.
- Seferov, Rehman ve Akış, Ayhan (2008), “Sovyet Döneminden Günümüze Ahıska Türklerinin Yaşadıkları Coğrafyaya Göçlerle Birlikte Genel Bir Bakış”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 24, 396.
- Smith, Anthony (1988), **The Ethnic Origins of Nations** Smith, Blackwell Publishing, Malden.
- Sönmez Sevcin (2015), **Filmlerle Hatırlamak**, 1. Basım, Metis Yayınları, İstanbul.
- Swerdlow, Steve (2006), “Understanding Post Soviet Ethnic Discrimination And the Effective Use of U. S. Refugee Resettlement: The Case of the Meskhetian Turks of Krasnodar Krai”, **California Law Review**, 94(6), 1827.
- Şakiroğlu, Rahim (2016), **Sosyal-Kültürel Ve Dini Yönleriyle AzerbaycanınSaath İline Bağlı Şirinbey Köyü (Ahıska Türkleri Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şakirov, Rüstem (2002), **Tarihte Ahıska Türkleri Garibem Bu Ellerde**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.

- Şirin Öner, N. A. (2013), “Vatansız Bir Halkın Sürgün Deneyimi: Ahıska Türkleri Örneği”, Muammer Tuna (Ed.), **VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı II**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Tanoğlu, Ali (1966), **Beşeri Coğrafya, Nüfus ve Yerleşme**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- _____ (1966), **Beşeri Coğrafya, Nüfus ve Yerleşme**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- _____ (1966), **Beşeri Coğrafya, Nüfus ve Yerleşme**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Taşçı, Faruk (2009), “Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç”, **Kamu-İş Dergisi**, 4/10, 85.
- Taylor, Charles (1994), “The Politics of Recognition”, **Multiculturalism**, Princeton University Press, New Jersey.
- T.C. Resmi Gazete (1992), 21281. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21281.pdf> (10.10.2023).
- Tekeli, İlhan (2011), **Anadolu’da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihi**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tezcan, Mahmut (2012), **Çocuk Sosyolojisi**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Togan, A. Zeki Velidi (1970), **Umumi Türk Tarihine Giriş**, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Tomlinson, K. (2005), Meskhetian Turks: Displacement, Self-Perception And The Future, A Document of the Bridging Refugee Youth & Children’s Services Clearinghouse.
- Tuğrul Saime (2014). “AVM’li Hatırlama ve Unutma”, **Moment Dergi**, 1(2), 16-33.
- Tunalı, Selen vd. (2019), “Nitel ve Nicel Araştırma Yöntemlerinin Bir Arada Kullanılması: Karma Araştırma Yöntemi”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 24(2), 106-111.
- Tümertekin, Erol ve Özgüç, Nazmiye (2004), **Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekân**, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türkçe Sözlük (2011), 11. Baskı, Türk Dil Kurumu (TDK) Yayınları, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi (2006), Dönem: XXII, Yasama Yılı: IV, Cilt: VIII, (19 Eylül 2006, Olağanüstü) 125. Birleşim, TBMM Basımevi, Ankara.
- URL, “Bizim Ahıska”, http://www.ahiska.org.tr/?page_id=1842 (10.09.23).
- URL, “Bizim Ahıska”, http://www.ahiska.org.tr/?page_id=1842 (10.10.23).
- URL, “Bizim Ahıska”, http://www.ahiska.org.tr/?page_id=1842 (10.09.23).
- URL, “Bizim Ahıska”, http://www.ahiska.org.tr/?page_id=1842 (10.09.23).

- Ünalın, T. (1998), “Türkiye’de İç Göçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi”, Ahmet İçduygu (Ed.), **Türkiye’de İç Göç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı**, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ünver, Can (2010), “Türkiye’nin Göç Siyasetinin Temel İlkelerine İlişkin Yeni Yaklaşımlar”, <http://www.turksam.org/tr/a2019.html> (12.04.2023).
- Üren, Mustafa (2016), **Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik Ekseninde Ahıska Türkleri Sorunu**, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Üstün, İsmail Safa (2000), “İran”, **DİA**, 22(400), 422-424.
- Veyselöglü, Ali Paşa (1999), **Ahıska Türkleri’nin Dramı**, Ocak Yayınları, Ankara.
- www.moyarodina.sitemynet.com/ali/ahistar4.htm
- Yenigöl, Bahar (2005), “Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri”, **Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi**, 18(2), 273-288.
- Yeşilbursa, Cemil Cahit (2013), “Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Görüşleri”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 21(2), 405,420.
- Yılmaz, Öztürk (2007), “5543 sayılı İskân Kanunu Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığının Kazanılması”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, 68, 124-153.
- Yusupov, Boris (2009), Tanığın Dilinden Fergana Olayları, **Bizim Ahıska Dergisi**, 17, 11-16.
- Yüce, Mehmet (2019), “SSCB’nin Milliyet Politikası İnşasında Ahıska Türklerine Bakış”, M.
- Aliyeva Çınar, (Ed.), **2. Uluslararası Türk Toplulukları Bilgi Şöleni: Ahıska Türkleri**, Türk Ocakları Yayınları, Bursa.
- Yücel, Mualla Uydu (2002), “Kıpçaklar”, **DİA**, 25, 420-421.
- _____ (2006), “Kuman-Kıpçaklar”ın Tarihinde İgor Destanı’nın Yeri ve Önemi”, Türk Tarih Kurumu, **Belleten**, 20(258), 223- 237.
- Yüzbey, İrade (2008), “Ahıska Türkler ve Kültürleri”, **International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 3/7, 684
- Zajda, Joseph (2015), “Nation-Building and History Education in a Global Culture”, **NationBuilding and History Education in a Global Culture**, Springer.
- Zeyrek, Yunus (2002), “Ahıska ve Ahıska Türkleri”, **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- _____ (2006), **Ahıska Araştırmaları**, Kozan Yayınları, Ankara.
- _____ (2001), **Acaristan ve Acarlar**, Ankara.

EKLER

Ek 1: Anket Formu

GÖÇ VE İSKÂN DENEYİMİNİN KOLEKTİF HAFIZADAKİ YERİ: ERZİNCAN İLİ ÜZÜMLÜ İLÇESİ AHISKA TÜRKLERİ ÖRNEĞİ ANKET SORULARI

Saygıdeğer katılımcı, Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyoloji bölümünde yürütülen “Göç ve İskân Deneyiminin Kolektif Hafızadaki Yeri: Erzincan İli Üzümlü İlçesi Ahıska Türkleri Örneği” başlıklı bir çalışmaya dayanmaktadır. Çalışma ile Erzincan ilinde yaşayan Ahıska Türklerinin göç ve iskân deneyimlerini ve bu deneyimlerin kolektif hafızaya etkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Elde edilen veriler sadece bilimsel amaçlı bir araştırma için kullanılacaktır. Değerli görüşlerinizi bizimle paylaşmak suretiyle araştırmamıza yapmış olduğunuz önemli katkıya ve ilginize teşekkür ederiz.

Esranur TÜRKÖĞLÜ

SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyet

- ☐ Kadın
☐ Erkek

2. Yaş : ()

3. Medeni Durum

- ☐ Evli
☐ Bekar
☐ Dul
☐ Boşanmış

4. Mesleğiniz Nedir?

5. Kaç yıldır Üzümlü’de yaşıyorsunuz? :

6. Şu anda siz dâhil ailenizde kaç kişi çalışıyor? :

7. Ailenizin aylık geliri ne kadar? :

8. Hangi dilleri konuşacak kadar biliyorsunuz?

- ☐ Rusça
☐ İngilizce
☐ Almanca
☐ Arapça
☐ Diğer.....

9. Türkiye’de sosyal güvenceniz var mı? () Evet

- ☐ Hayır

Ek 1: (Devamı)

10. Şu an yaşadığınız yerleşim birimi hangisidir?

- ☐ Köy
- ☐ İlçe
- ☐ İl

11. Üzümlü'yü tercih etme nedenleriniz nelerdir?

- ☐ Ailemin Bir Kısmı Burada Yaşadığı İçin
- ☐ Ahıska göçmenleri olduğu için
- ☐ İş imkânlarından dolayı
- ☐ Ucuz olduğu için
- ☐ Diğer.....

12. Göç etme nedeniniz nedir? () Ekonomik-İşsizlik

- ☐ Akrabalarım göç ettiği için
- ☐ Göç edenlerden gelen olumlu bilgiler
- ☐ Sosyal yaşamın yetersiz oluşu

13. Göçten önceki durumunuz ile şimdiki durumunuzu karşılaştırdığınızda nasıl değişiklikler oldu?

- ☐ Olumlu
- ☐ Olumsuz
- ☐ Kararsız

14. Geri dönmeyi ister misiniz?

- ☐ İstiyorum
- ☐ İstemiyorum
- ☐ Kararsızım

15. Geri dönmeyi istiyorsanız nedenleri nelerdir?

- ☐ Memleket hasreti çekiyorum
- ☐ Buraya uyum sağlayamadım
- ☐ Umut ettiğim gelir seviyesinde değilim
- ☐ Geldiğim yerde malım mülküm var
- ☐ Ailemin bir kısmının göç ettiğim yerde kalmasından
- ☐ Burada kendimi güvende hissetmiyorum
- ☐ Diğer.....

Ek 1: (Devamı)

16. Geri dönmeyi istemiyorsanız istememe nedeniniz nedir?

- ☐ Burada gelir seviyem yüksek
- ☐ Buranın eğitim şartları daha iyi
- ☐ Burada sağlık şartları daha iyi
- ☐ Bu şehre uyum sağladım
- ☐ Burada kendimi güvende hissediyorum
- ☐ Diğer.....

17. Üzümlü'ye geldiğinizde karşılaştığınız en büyük sorun ne oldu?

- ☐ Barınma
- ☐ İş bulamama
- ☐ Vatandaşlık hakkı alamama
- ☐ Sorunum olmadı
- ☐ Diğer.....

18. Üzümlü'ye geldiğinizde kimlerden yardım gördünüz?

- ☐ Hiç kimseden
- ☐ Akraba ve tanıdıklardan
- ☐ Yerli halktan
- ☐ Devlet yetkililerinden
- ☐ Aracı ve iş takipçilerinden
- ☐ Diğer.....

19. Maddi ve manevi sıkıntılarınızda size yardım edecek en güvenilir kişiler kimlerdir? () Aile ve akrabalar

- ☐ Ahıskalı tanıdıklar
- ☐ Yerli aileler
- ☐ Diğer.....

20. En çok kimlerle görüşüyor ve ev ziyaretlerine gidiyorsunuz?

- ☐ Aile ve akrabalar
- ☐ Ahıskalı tanıdıklar
- ☐ Yerli aileler
- ☐ Diğer.....

Ek 1: (Devamı)

21. Geldiğiniz Ülkede evinizde kimlerle birlikte yaşıyordunuz?

- ☐ Anne - Baba - Bekâr Çocuklar
☐ Anne - Baba - Bekâr Çocuklar - Evli Erkek Çocuklar
☐ Anne - Baba - Bekâr Çocuklar - Evli Erkek Çocuklar - Büyük Anne – Baba
☐ Anne - Baba - Bekâr Çocuklar - Büyük Anne – Baba
☐ Diğer.....

22. Üzümlü’de evinizde kimlerle yaşıyorsunuz?

- ☐ Anne - Baba - Bekâr Çocuklar
☐ Anne - Baba - Bekâr Çocuklar - Evli Erkek Çocuklar
☐ Anne - Baba - Bekâr Çocuklar - Evli Erkek Çocuklar - Büyük Anne – Baba
☐ Anne - Baba - Bekâr Çocuklar - Büyük Anne – Baba
☐ Diğer.....

23. Şu an yaşadığınız semtte bulunmanızın en önemli nedeni nedir?

- ☐ Akrabalarım var
☐ Hemşerilerimiz var
☐ Yaşantıma uygun olduğu için
☐ Gelir düzeyime uygun olduğu için
☐ Diğer.....

24. Semtinize daha çok kimlerin yerleşmesini istersiniz?

- ☐ Fark etmez
☐ Hemşerilerimiz
☐ Yerel halkın

25. Çocuğunuzun gelecekte Üzümlü’de yaşamasını ister misiniz? () Evet

- ☐ Hayır ()
☐ Diğer

26. Oturduğunuz ev size mi ait? () Evet

- ☐ Hayır

27. Oturduğunuz ev sizin ise gerekli birikimi nasıl yaptınız?

- ☐ Üzümlü’de çalışarak kazandıklarımla
☐ Geldiğim ülkedeki mallarımı satarak
☐ Ailemin yardımıyla
☐ Diğer.....

Ek 1: (Devamı)

28. Ailenizden Ahıskahılar dışında evlilik yapanlar var mı? () Evet

() Hayır

29. Ahıskahılar dışında evlilik yapanlar varsa kiminle evlilik yapmıştır? () Yerli halk

() Diğer şehirlerden göç edenler

() Yabancı ülke vatandaşı

30. Geçmiş yaşantınızla ilgili ortak değerlerinizi sürdürebiliyor musunuz?

() Evet

() Hayır

31. evet ise hangi ortak değerleri sürdürüyorsunuz?

32. Göç ve İskân kavramları sizin için ne ifade ediyor

33. Erzincan'a göç ve yerleşme sürecinize ilişkin aklınızda kalan sizi en çok etkileyen ne olmuştur

Ek 2. Görüşme Soruları

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kısaca kendinizi tanıtır mısınız?
2. Sizce “Göç” ve “İskân” ne demektir?
3. Türkiye’ye göç öncesi yaşadığınız zorluklardan bahseder misiniz? (Anı, hatıra, unutamadığınız önemli olay vb gibi)
4. Türkiye’ye göç esnasında yaşadığınız süreçten bahseder misiniz? (Anı, hatıra, unutamadığınız önemli olay vb gibi)
5. İskân sonrası herhangi bir zorlukla karşılaştınız mı karşılaştıysanız nelerdir?
6. Türkiye’de Ahıska Türklerine karşı uygulanan politikalar hakkında ne düşünüyorsunuz, memnun musunuz?
7. Geldiğiniz bölge ile Türkiye arasındaki farklılıklar nelerdir?
8. Göç ve iskân sonrası hayatınızda ne gibi değişiklikler oldu?
9. Göç ve iskân sonrası Üzümlü halkının size karşı bakış açısı hangi yönde oldu?
10. Göç ve iskân sonrası ekonomik olarak yaşadığınız zorluklar nelerdir?
11. Göç ve iskân sonrası çocukların eğitimini Ahıska kültürüne yakın buluyor musunuz?
12. Bulmuyorsanız Ahıska kültürünü nesilden nesile aktarmak için neler yapıyorsunuz?
13. Ahıska kimliğinin ve kültürünün temel unsurları sizce nelerdir? Göç sonrası bu unsurları kaybettiğinizi düşünüyor musunuz?
14. Türkiye’ye göç ve iskân sonrası kültürel anlamda uyumsuzluk yaşadınız mı?
15. Ahıska Türklerinin evlilikle ilgili adetlerini göç öncesi ve sonrası olarak değerlendirir misiniz?
16. Ahıska Türklerinin giyim tarzlarını göç öncesi ve sonrası olarak değerlendirir misiniz?
17. Ahıska Türklerinin yemek kültürünü göç öncesi ve sonrası olarak değişimlerini değerlendirir misiniz?
18. Ahıska Türklerinin doğumla ilgili adetlerinde değişimler meydana geldi mi? Geldiyse bunlar nelerdir anlatır mısınız?
19. Ahıska Türklerinin bayramlarla ilgili adetlerini göç öncesi ve sonrası olarak değerlendirir misiniz?
20. Ahıska Türklerinin dini ve halk inanışları ile göç öncesi ve sonrası değişime uğradı mı? Uğradıysa bu değişimleri anlatır mısınız?
21. Türkiye’de uyum konusunda zorlandığınız şey nedir?
22. Erzincan’da kalmaya devam mı edeceksiniz yoksa dönmeyi düşünüyor musunuz, neden?
23. Ahıska kültürünün unutulduğunu düşünüyor musunuz?

Ek 2: (Devamı)

24. Ahıska kültürünü yaşatmak için neler yapıyorsunuz?

25. Ahıska kültürüne ait ortak değerleriniz neler? Bu değerlerinizi günümüzde de varlığını sürdürüyor mu?

Ek 3. İzin Belgesi

T.C.
ERZİNCAN VALİLİĞİ
Hukuk İşleri Şube Müdürlüğü

Sayı : E-61652141-640-31144
Konu : Araştırma İzni (Esranur TÜRKOĞLU)

23.02.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Karadeniz Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi Esra TÜRKOĞLU'nun 19.02.2024 Tarihli Dilekçesi.

Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Esra TÜRKOĞLU tarafından 23.02.2024 tarihinde Valiliğimize verilen ilgi dilekçede "*Göç ve İskan Deneyiminin Kolektif Hafızadaki Yeri Erzurum İli Üzümlü İlçesi Ahıskalı Türkler Örneği*" başlıklı saha çalışmasını yapmak istediği anlaşılmıştır.

Araştırma izni konulu İlgi dilekçe, yazımız ekinde gönderilmiş olup, gerekli kolaylığın sağlanması hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Ömer ÖZBAY
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: Yazı ve Elçeri (10 Sayfa)

Dağıtım:

Erzurum İl Emniyet Müdürlüğüne
Üzümlü Kaymakamlığı
Erzurum İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: KYrS/W-m9gQ1c-Zx5u8a-m3yaVx-r2Lxdrtw Doğrulama Linki: <https://www.turkiye.gov.tr/icisleri-ebys>

İnönü Mah. Vali Recep Yazıcıoğlu Cad. 24069 Merkez Erzurum
Telefon No: (446)212 10 30 Dahili: 1256 Faks No: (446)212 10 35
e-Posta: mesut.muthu@icisleri.gov.tr İnternet Adresi: <https://www.icisleri.gov.tr>
Kep Adresi: icisleribakanligi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Merve ÇİĞDEM
İşçi
Telefon No:

Ek 4 Etik Kurul İzin Belgesi

HİZMETE ÖZEL

T.C.
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-82554930-050.01.04-521574 – 1195
Konu : Esranur TÜRKOĞLU'nun Etik Kurul
Kararı

12.06.2024

Sn. Esranur TÜRKOĞLU

İlgi : 11.06.2024 tarihli ve E-26014373-050.01.04-520915 sayılı yazı.

KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Esranur TÜRKOĞLU'nun "**Göç ve İskan Deneyiminin Kolektif Hafızadaki Yeri: Erzincan İli Üzümlü İlçesi Ahıskalı Türkler Örneği**" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında gerekli olan Etik Kurul incelemesi yapılmış ve başvurunuzda onay verilmiştir. Bilgilerinize ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Akif CİNEL
Rektör Yardımcısı

Bu belge gâvuhî olarak dijital ortamda imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: A90D9662-1C2E-49AD-B004-195135F338DF

HİZMETE ÖZEL

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/karadeniz-teknik-universitesi-cbya>

61080 – Trabzon /
TÜRKİYE
Tel: 04623772107

Faks: 04623774399

www.ktu.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat
Belgin ŞEN
hukukmusavirligi@ktu.edu.tr

Sayfa
1 / 1

Ek 4: (Devamı)

Doküman 11

(11)

Katılıminin;
Yaşı: 63
Cinsiyeti: Erkek
9 yıldır İranca/Uzumlü yaşıyor

Yaşadıklarını anlatırken duyguyu yüklü
Sanki tekrar tekrar yaşıyor. Burayı asıl
vatanı olarak gördüğünü dile getirdi.
İlinin üzerindeki dövmeği gösterdi
Ay ve Yıldız dövmesi diğerleri
Türklerden olduğunu vurguladı. Göç sonrası
geride bıraktıklarından bahsederken
ağladı ve biraz ağlamasının dinmesini
bekledik

Saat: 20.00 - 20.20 / 14 Temmuz 2024

Keskin Color

Ek 4: (Devamı)

Doküman 12

Katılımcının ;	(12)
Yaş : 54	
Cinsiyeti : Kadın	
8 yıldır Erincan /Üzümlü'de yaşıyor.	
Erincan'da felen ikinci kafele içerisindeymiş. Felen sesi duyduğunda yasadığı mutluluğu anlatırken sesi titriyor.	
Özellikle evlilik ve felen ritüelinin Ahukalı Türkler açısından öneminden bahsetti.	
Saat : 17.40 - 18.05 / 20 Ağustos 2024	

KashinColor

Ek 4: (Devamı)

Doküman 14

Katılımcının

(14)

Yaşı : 18

Cinsiyeti : Kadın

9 yıldır Ermenistan'da yaşıyor.

Türkiye'nin eğitim sisteminin çok güzel olduğundan bahsetti. Şimdi Üniversiteye hatırlanıyor, Geri dönmek istemediğini söylüyor ancak Ukrayna'dan da örneklerle bahsediyor

Saat 19.30 - 20.00 / 28 Mayıs 2024

Kashin Color

Ek 4: (Devamı)

Doküman 15

Katılımcının ;	(15)
Yaş	
Cinsiyet : Erkek	
9 yıldır Erzinan / Üzümlü'de yaşıyor	
Müslumanlığını , ibadetlerini anlatırken gözyaş- larını tutamıyor. Erzinan'da ilk etanı duyunca da şölârnı. Namaz kılmanın verdiği keyiften ve Ukrayna'da bunlardan mahrum kâkıklarından bahsederken öfkeleniyor , sesi yükseliyor.	
Saat 18.15-18.45 / 28 Aoutos 2024	

KashinColor

Ek 4'ün devamı

Doküman 18

Katılımcının ;	(18)
Yaş : 35	
Cinsiyet : Kadın	
9 yıldır Fransa'nın 11. Arrondissement'inde yaşıyor. Konuşmalarında kızının (16) hastalığından ve Türkiye Sağlık Sisteminin ne kadar güzel olduğunu ve eğer Ukrayna'da kalırsa kızının öleceğini anlatmış. Görüşme sırasında anne-kızın cevaplarının birbirine zıt olması dikkat çekiyor. Anne eğitim sisteminin iyi olduğunu dile getirirken kızı okulda zorlandığından bahsediyor. Anne Ahtuka Türkleri ve yerli halkın iyi olduğunu dile getirirken kızı yerli halkın Ahtuka Türklerini dışladığını ifade ediyor.	
19.40 - 20.20 / 29 Eylül 2024	

Kashin Colors

ÖZGEÇMİŞ

Esranur TÜRKOĞLU, 2009 Fidem Koleji'ni; 2015 Erzincan Lisesi'ni; 2020 Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nü; 2021 Atatürk Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü'nü bitirdi. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı.

TÜRKOĞLU, bekâr olup, İngilizce bilmektedir.

